

122352
ΙΑΝΕΠΙΣΤΗΜΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΜΕΛΕΤΗ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΡΑΣΕΩΣ

ΤΟΥ ΠΑΛΑΙΩΝ ΠΑΤΡΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΥ

1771 - 1826

ΜΕΡΟΣ Α'. 1771 - 1821

A

'Η νεότης του Γερμανοῦ.

Ο συμβολίζων τὴν ἐπίσημον ἔναρξιν τοῦ ἀγῶνος Μητροπολίτης Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς ἐγεννήθη ἐν Δημητσάνῃ τὴν 25 Μαρτίου 1771, τὴν ἡμέραν τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς.

Τὸ παράδοξον εἰναι, δτὶ καὶ πάλιν τὴν 25 Μαρτίου (τοῦ 1806) ἀνυψώθη εἰς τὸ ἀξιωμα τοῦ Μητροπολίτου.

Καὶ αὐθεντικὴ μὲν ἀπόδειξις περὶ τοῦ ἔτους τῆς γεγονήσεως τοῦ Γερμανοῦ δὲν εὑρέθη μέχρι τοῦδε, δύναται δημος νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀσφαλὲς τὸ ἔτος 1771.

Ἐκ τῶν περὶ τοῦ βίου του ὁπωσδήποτε ἀσχοληθέντων, ἄλλοι μὲν οὐδὲν ἀγαφέρουσι περὶ τῆς γεγονήσεως του⁽¹⁾, ἄλλοι σημειοῦσιν ἀπλῶς δτὶ ἐγεννήθη ἐν Δημητσάνῃ⁽²⁾, ἄλλοι παθορίζουσιν, δτὶ ἐγεννήθη

(¹) «Βίοι Πελοποννησίων ἀνδρῶν καὶ τῶν ἔξωθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐλθόντων... τῶν ἀγωνισμένων τὸν ἀγῶνα τῆς Ἐπαναστάσεως, συγγραφέντες μὲν ὑπὸ Φωτίου Χρυσανθοπούλου ή Φωτάκου, πρώτου ὑπασπιστοῦ τοῦ Θ. Κολοχοτρώνη, ἐκδοθέντες δὲ ὑπὸ Σταύρου Ἀνδροπούλου, Ἀρεοπαγίτου, Ἀθῆναι 1888» (σ. 293).

(²) Προλεγμένα Ἰωάννου Φιλήμονος εἰς τὰ «Τύπουνήματα περὶ τῆς Ἐπαναστάσεως τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ 1820 μέχρι τοῦ 1823, συγγραφέντα παρὰ τοῦ Μητροπολίτου Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανοῦ καὶ ἐκδιόμενα παρὰ τοῦ Καλλιγίκου Καστόρχη. Ἐν Ἀθήναις 1837 (ἔκδ. α' καὶ 6') σελ. β'.

«Ἐπιτομὴ τῆς Ἰστορίας τῆς ἀναγεννηθείσης Ἑλλάδος, ἀρχομένη ἀπὸ τοῦ ἔτους 1715 καὶ λήγουσα τὸ 1835, συγγραφεῖσα παρὰ Ἀμδροσίου Φραντζῆ, πρωτοσυγχέλλου..., (τέμ. Δ'. σελ. 90 - 91). Ἐν Ἀθήναις 1841».

«Γερμανὸς ὁ Παλαιῶν Πατρῶν. (Βιβλιοθήκη τοῦ λαοῦ ὑπὸ Δ. Αλίνιανος). Ἀθῆναι 1854.

ῶν αἱ τρεῖς ἔξων κατὰ τὸν θάνατόν του⁽¹⁸⁾.

Περὶ τῆς οἰκίας ἐν ἣ ἐγεννήθη ὁ Γερμανὸς ἀντιφατικὴν ὑπάρχουσι πληροφορίαι· οἱ μὲν δηλαδὴ δέχονται, ὅτι ἡ πατρικὴ του οἰκία ἔκειτο μετὰ τὸν γάδε τοῦ Σωτῆρος παρὰ τὸν "Ἄγιον Ἀνδρέαν",⁽¹⁹⁾ ἡ παρὰ τὸν γάδε τοῦ "Ἄγιου Δημητρίου"⁽²⁰⁾ οἱ δὲ πάλιν δέχονται ἀνεπιφύλακτως, ὅτι ἡ οἰκία, ἐν ἣ ἐγεννήθη ὁ Γερμανός, σωζομένη ἔτι ἀκεραία, κείται παρὰ τὸ Κάστρον.⁽²¹⁾ Δὲν πιστεύουμεν δὲ ἀλληγ γὰρ ἡτο ἡ πατρική του οἰκία καὶ εἰς ἄλλην γὰρ ἐγεννήθη.

Κατ' ἀνακοινώσεις ἐκ Δημητσάνης, φερούσας πάντα τὰ γνωρίσματα τῆς ἀκριβεῖας⁽²²⁾, ἡ οἰκία ἐν ἣ ἐγεννήθη ὁ Γερμανός, ἡτο γὰρ ἡ πατρικὴ του, εἶγαι ὅντως ἡ παρὰ τὴν θέσιν «Κάστρον» τῆς Δημητσάνης, δηλαδὴ ἡ κατόπιν οἰκία τοῦ ἐπ'²³ ἀδελφῆ γαμβροῦ του Χρυσοθέργη, περιελθοῦσα ἐκ αληγρονομίας εἰς τὴν ζῶσαν ἔτι ἐγγονὴν αὐτοῦ, τὴν σύζυγον τοῦ ἀποθανόντος ιερέως Γεωργίου Βερροιοπούλου.

Ἐπειδείναμεν εἰς τοῦτο, διότι ἔπρεπε γὰρ καθορισθῆ ἀκριβῶς ποίκιλο ἡ οἰκία ἐν ἣ ἐγεννήθη ὁ Γερμανός, διὰ νὰ γίνῃ ποτὲ προσκύνημα τῶν Δημητσανιτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων.

Πρῶτος τὸ παράδειγμα ἔδωκεν δὲ ἀείμνηστος στρατηγὸς Γενναῖος

πουλος. 'Ο ἀδελφός του Σταμάτιος ἀπέθανε πάντως μετὰ τὸ 1819, ἀφοῦ τότε εὑρίσκετο ἐν Τεργέστῃ πρός ἐκπατένειν, κατ' ἀνέκδοτον ἐπιστολὴν τοῦ Γ. Παναγιωτοπούλου πρέσ τὸν Ι. Καράκαλον ἦν ἔχομεν ὑπό δύοις (ὅρᾳ καὶ παρὰ Παπούλα ἐπιστολὴν ἐν σ. 203).

(18) 'Η προαποθανόσα ἡτο ἡ Χρυσάνθη. 'Αφοῦ ἐγένετο λεπτομερῆς πως λόγος διὰ τὸ συγγενολόγιον τοῦ Γερμανοῦ δὲν πρέπει νὰ παραλείψωμεν τὸν ἐξ ἀδελφῆς τοῦ πατρός του ἔξαδελφόν του Γεώργιον Παναγιωτόπουλον ἢ Γκρινζόπουλον, πιστὸν ἀκόλουθον τοῦ Γερμανοῦ, προαποθανόσαντα καὶ αληρονομηθέντα παρὰ τοῦ Γερμανοῦ, (ὅρᾳ Παπούλα σελ. 7. 8. 204). 'Επίσης «Ιστορικὰ τῆς Ἑλληνικῆς Ηλιγγενείας ἢ ὁ ιερός τῶν Ἐλλήνων ἀγών, ὑπὸ Μ. Οίκονόμου τοῦ ἐν Δημητσάνης, Γραμματέως τοῦ Γεν. Ἀρχηγοῦ τῆς Πελοποννήσου. Εν 'Αθήναις 1873» σελ. 350.

«Τ. Χ. Κανδηλάρου Ἀρκαδικὴ 'Ἐπετηρίς, τεῦχ. Β'. 1906 ἐν 'Αθήναις». Τὸ φορτεράτο τοῦ Π. Πατρῶν Γερμανοῦ ὑπὸ Δ. Γρ. Καμπούρογλου, σελ. 177-181 καὶ ἴδιως ἐν σελ. 180 ἐν ταῖς σημειώσεσι.

«Σημείωμα Κ. Χ. Ζώνη, ὡς ἀνωτέρω, εἰς 'Ημερολόγιον Σκόρου σελ. 108-111.

(19) Παπούλα ὡς ἀνωτέρω σελ. 8.

(20) 'Ο αὐτὸς ἐν σελ. 204.

(21) Κανδηλάρου Δημητσάνα (σελ. 90 καὶ ἐν σημ. 2).

(22) Ταύτας ὄφειλομεν εἰς τὸν φίλιστορα καὶ ἔλλογιμον διδάσκαλον κ. Ἀθανάσιον Γ. Βερροιόπουλον.

Κολοκοτρώνης, ὅστις, μεταδόκις ποτε εἰς Δημητσάνην, κατὰ τὴν Βασιλείαν τοῦ "Οθωνος, ἐπεισέφθη τὴν οἰκίαν ἐν ἣ ἐγεννήθη ὁ Γερμανός καὶ κατησπάσθη τὴν παλαιὰν ἐξώθυραν εἰς ἔγδειξιν σερδασμοῦ.

Ἡ γηπακὴ ἡλικία τοῦ Γερμανοῦ συνδέεται πρὸς γενογόρ. ἐκ τῶν γχρακτηριζομένων ὡς «σημείων». Ἀπέπνιξε δηλαδὴ τεράστιον ὅρην ἐρπύσοντα ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἄν, ἀνδρωθεὶς δὲν συγέτριψε τὸν ἐγθρόν, ὅπως ἡθέλησε νὰ προμαχεύσῃ ὁ διδάσκαλός του⁽²³⁾. Ὁτε μικρὸν τὴν ἡλικίαν, ἀλλ' ἀρρενωπὸν τὸ παράστημα καὶ καθάριον τὴν περιοδοῦ, τὸν ὥδηγγησαν τὸ πρῶτον πρὸς αὐτὸν οἱ γονεῖς του, βεδαίως ὅμως εἴπερ τις καὶ ἀλλος ὁ Γερμανὸς ἡγανίσθη, ὅπως καταπγίξῃ τὴν ἀναργίαν καὶ τὴν διγόνοιαν, ρήξας κραυγὰς κινδύνου, ὅπως καὶ ὅταν συνέθλισε τὴν κεφαλὴν τοῦ ὅφεως.

Οἱ βιογράφοι τοῦ Γερμανοῦ διεκφωνοῦσιν ὡς πρὸς τὰς λεπτομερεῖας τοῦ σημείου τούτου. Κατὰ τοὺς μέν⁽²⁴⁾, ἡλιώντες ὁ πατήρ του καὶ ὁ Γερμανὸς (Γεώργιος ὀνομαζόμενος τότε) ἐκοιμάστο ὑπὸ τὴν σκιὰν δένδρου, ὅτε ἀφύπνισεν αὐτὸν ἡ ἐπαφὴ τρομεροῦ ὅφεως. Μόλις ἡ θάνατη τοῦτο ὁ Γερμανὸς ἐσφιέσε μὲ δληγην τοῦ τὴν δύναμιν τὴν κεφαλὴν τοῦ ὅφεως διὰ τῶν χειρῶν αὐτοῦ καὶ ἐξέδιλε κραυγάς. Προσέδραμε τότε ὁ πατήρ του καὶ λαβὼν φαλλίδια ποιμένος, ἐκεὶ ποῦ πλησίον κείροντος τὸ ποίμνιόν του, ἀπέκοψε δι' αὐτῆς τὴν κεφαλὴν τοῦ ὅφεως καὶ ἔσωσε τὸν παῖδα. Φυσικώτερον θὰ ἡτο βεδαίως ἀν συνεπλήρωμον εὐθὺς ὁ πατήρ τὴν προσπάθειαν τοῦ γηπίου καὶ ἐφόνευε τὸν ὅρην, ὅστις δὲν θὰ εἶχε βεδαίως τὴν ὑπομονὴν γ' ἀναμένη τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ πατρὸς ἐκ τοῦ ποιμνίου. Διὰ τοῦτο λογικωτέρα εἰναι ἡ περὶ τοῦ συμβάντος τούτου διάφορος περιγραφὴ ἀλλων⁽²⁵⁾. Κατ' αὐτούς, εἰς τὴν αὐλὴν τῆς οἰκίας ἀφῆκαν τὸν Γερμανὸν μόνον, γήπιον διητα, πλησίον μεγάλου λίθου, χρησιμεύοντος εἰς θλίψιν ἐλαῖων καὶ ἐνίστε εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς πυρίτιδος. Μετ' δλίγον ἔντρομος ἡ μήτηρ αὐτοῦ παρετήρησεν, ὅτι τὸ παιδίον της ἔθλιβε διὰ τῆς παλάμης τοῦ τὴν κεφαλὴν ὅφεως. Προσέτρεξε τότε ἔντρομος φωνάζουσα, προ-

(23) 'Ο διδάσκαλος οὗτος δὲν φύνεται νὰ ἡτο ὁ πολὺς 'Αγάπιος Λεονάρδος ὡς δέγχεται ὁ Παπούλας (ὡς ἀνωτέρω σελ. 9), ἀλλ' ὁ 'Αγάπιος Παπαντωνόπουλος. 'Εκτὸς ἀν δευθύνων, διτι παρουσίασαν τὸν Γερμανὸν εἰς τὸν Λεονάρδον κατὰ τὴν βραχείαν αὐτοῦ διαιμονήν ἐν Δημητσάνη τῷ 1780.

(24) Γούδα ὡς ἀνωτέρω σελ. 91 - 92.

(25) Παπούλα ὡς ἀνωτέρω σελ. 8.

σέτρεξαν καὶ οἱ γείτονές της, ἀλλ' ὁ ὄφις εἶχεν ἀποπνιγεῖ παρὰ τοῦ μικροῦ. Ἡτο δὲ ὁ ὄφις οὗτος «τοῦ σπητιοῦ, τὸ λεγόμενον Κονάκι», διὰ τοῦτο ὁ πνιγμὸς αὐτοῦ ἐθεωρήθη ὡς κακὸς οἰωνὸς παρὰ τῶν γονέων του.

Ο Γερμανὸς τὰς πρώτας αἵτου σπουδὰς ἔκαμεν εἰς τὴν Σχολὴν τῆς Δημητσάνης, μαθητεύσας παρ' Ἀγαπίῳ τῷ νεωτέρῳ (τῷ Παπαντωνοπούλῳ) κατόπιν δὲ εἰς Ἀργος μαθητεύσας παρὰ τῷ διδάξαντι καὶ ἐκεῖ Ἀγαπίῳ τῷ πρεσβυτέρῳ (τῷ περιωνύμῳ Λεονάρδῳ).

Αὐτὸς εἶναι τὸ συμπέρασμα τῆς σχετικῆς ἐρεύνης ἡμῶν, διότι ἀτελεῖς καὶ συγκεχυμέναι ἦσαν καὶ αἱ περὶ τῆς ἐκπαίδευσεως τοῦ Γερμανοῦ πληροφορίαι τῶν περὶ τοῦ βίου του ἀσχοληθέντων.

Οἱ μὲν ἀναγράφουσιν ἀπλῶς, ὅτι ἐμαθήτευσε τὸ πρῶτον ἐν Δημητσάνῃ⁽²⁶⁾, ἀλλοι ὅτι ἐμαθήτευσεν ἐν Δημητσάνῃ παρ' Ἀγαπίῳ τῷ πρεσβυτέρῳ⁽²⁷⁾, ἀλλοι ὅτι ἐν Δημητσάνῃ ἐμαθήτευσε παρ' ἀμφοτέροις⁽²⁸⁾, ἀλλοι τέλος, ὅτι ἐν Δημητσάνῃ μὲν παρὰ τῷ πρεσβυτέρῳ ἐν Ἀργει δὲ παρὰ τῷ νεωτέρῳ⁽²⁹⁾, ἐν φαθ' ἡμᾶς τὸ ἀντίθετον εἶγαι ἀκριβές.

Ἐπίσης περὶ τῶν ἐν Ἀργει σπουδῶν του, ἀλλοι σιωπῶσιν⁽³⁰⁾, ἀλλοι, δεχόμενοι τοῦτο, χαρακτηρίζουσι τὸν Ἀγάπιον Λεονάρδον καὶ ὡς προστάτην του ἀγευ τιγδὸς ἀποδείξεως.⁽³¹⁾

* *

Περὶ τῶν δύο διδασκάλων τούτων, Ἀγαπίων ἀμφοτέρων, διφεῖλο-
μεν νὰ προσθέσωμεν διλύγα τινά.

Ἀμφότεροι ἦσαν Δημητσανῖται. Ο πρεσβύτερος Ἀγάπιος Λεονάρδος (ἐνίστε καὶ Λεονάρδόπουλος, καὶ ἀπλῶς Δημητσανιώτης),⁽⁴⁾ διστις, πρὶν λάθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα, ώνομάζετο Ἀσημάκης Λεο-

⁽²⁶⁾ Histoire de la régénération de la Gréce etc. par F.-C.-H.-L Pouqueville. Vol. 2 p. 307 (Paris 1825).

Φιλόπονος. Προλεγόμενα δις ἀνωτέρω σελ. β'—γ'.

Αἰνιᾶνος δις ἀνωτέρω σελ. 5.

⁽²⁷⁾ Γούδα δις ἀνωτέρω σελ. 92-93.

⁽²⁸⁾ Παπούλα δις ἀνωτέρω σελ. 9.

⁽²⁹⁾ Κανδηλάρου, Γρηγόριος Ε'. δις ἀνωτέρω σελ. 22.

⁽³⁰⁾ Γούδα δις ἀνωτέρω σελ. 92-93.

Κανδηλάρου Δημητσάνα δις ἀνωτέρω σελ. 91.

⁽³¹⁾ Παπούλα δις ἀνωτέρω σελ. 9.

γάρδος, εἶναι ὁ ἔτερος τῶν ἰδρυτῶν τῆς Νέας Σχολῆς Δημητσάνης, ἢ τις ἦτο συνέχεια τῆς πολιάς Σχολῆς τῆς Μονῆς του Φιλοσόφου.

Ἡ Νέα Σχολὴ ἐδρύθη κατὰ τὸ ἔτος 1764 ὑπὸ τοῦ Γεωργίου (τοῦ κατόπιν ὡς μοναχοῦ Γερασίμου) Γούνα, καὶ τοῦ προρρηθέντος Ἀγαπίου. Ἡ Σχολὴ αὕτη ἔκλεισε τὰς πύλας αὐτῆς τῷ 1769, ἔγεκα τῶν τότε ἐν Πελοποννήσῳ καταστρεπτικῶν γεγονότων⁽³²⁾, ἥρχισε δὲ πάλιν λειτουργοῦσα κατὰ τὸ 1781 ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ νεωτέρου Ἀγαπίου τοῦ Ἀντωνοπούλου ἢ Παπαντωνοπούλου⁽³³⁾.

Ο πρεσβύτερος Ἀγάπιος ἀπῆλθε τῆς Πελοποννήσου τῷ 1769⁽³⁴⁾, διό δηλαδὴ ἔτη πρὸ τῆς γεγγήσεως τοῦ Γερμανοῦ, καὶ περιῆλθε διαφόρους πόλεις διδάσκων καὶ κηρύττων. Ωρισμένως ἐδίδαξεν ἐν Ζακύνθῳ καὶ ἐν Πάργᾳ καὶ ἐπανῆλθεν εἰς Δημητσάναν τῷ 1780· ἀνεγάρησεν δικαστής Ταχέως εἰς Σμύρνην προσκληθεὶς πρὸς διεύθυνσιν τῶν τῆς ἐκεῖ Σχολῆς, ἔγεκα τοῦ θανάτου Ιεροθέου τοῦ Ἰθακηγίου.

Ἐκεῖ εὑρε σπουδάζοντα, ὡς δέχονται οἱ ἐπὶ τῶν θεμάτων τούτων ἀσχοληθέντες, τὸν συμπολίτην του Ἀγάπιον Ἀντωνόπουλον, μὴ ἔχοντα λάθει εἰσέτι τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ Ἀντώνιον ὀνομαζόμενον· ἐπειδὴ δὲ ἦτο καλῶς κατηγρισμένος, τὸν ἀπέστειλεν ἐκεῖθεν εἰς Δημητσάναν πρὸς διεύθυνσιν τῆς ἐκεῖ Σχολῆς. Ο δὲ Λεονάρδος, ἀφοῦ διηγήθησε τὰ τῆς Σχολῆς Σμύρνης, ἀπῆλθεν εἰς Ιερόσολυμα (ἐκτοτε προσετέθη εἰς τὸ ἐπώνυμόν του καὶ τὸ γνώρισμα τοῦ Χατζῆ) καὶ κατόπιν εἰς τὸ Σίναιον Ὁρος, ἐξηκολούθησε δὲ τὰς διδακτικάς του περιγγήσεις, φέρων κατόπιν καὶ τὸ τίτλον τοῦ Οἰκουμενικοῦ

⁽³²⁾ Παπούλα δις ἀνωτέρω σελ. 8.

⁽³³⁾ Προσχέρως δύναται τις νὰ ἔδῃ τὰ σχετικά εἰς τὸ σύγγεαμα του Κ. Σάθα «Τουρκοχροτουμένη Ἐλλάς, ιστορικὸν δοκίμιον περὶ τῶν πρὸς ἀποτίναξιν του Ὀθωμανικοῦ ζυγοῦ ἐπαναστάσεων του Ἐλληνικοῦ» Εθνους (1453-1821)» Αθῆναι 1869, σελ. 478 κ. ἔξ.

⁽³⁴⁾ Περὶ τῆς ἐν Δημητσάνῃ Σχολῆς καὶ περὶ τῶν δύο Ἀγαπίων ενρίσκει τις ἐπαρκὴ παρὰ τῷ Εύθυμιῳ Καστόρηῃ. «Περὶ τῆς ἐν Δημητσάνῃ Ἐλληνικῆς Σχολῆς καὶ περὶ τῶν καθιδρυτῶν καὶ πρώτων αὐτῆς διδασκάλων». (Αθῆναι 1847).

Ἐπίσης εἰς τὴν Δημητσάναν Κανδηλάρου (δις ἀνωτέρω σελ. 14-19). Ωσαύτως ἐν σελίδῃ 40-41 τοῦ αὐτοῦ. Καὶ διέφοροι δὲλλοι ἀναφέρουσι σχετικά τινα π. χ. Προλεγόμενα I. Φιλήμονος, δις ἀνωτέρω σελ. γ'. σημειωσις α'. — Φραντζῆ, Ιστορία, δις ἀνωτέρω σελ. 83 σημ. 1. Ιστορία M. Οίκονόμου, (δις ἀνωτέρω) σελ. 868. Γορτυνία Κανδηλάρου, δις ἀνωτέρω, σελ. 138-141. Τοῦ αὐτοῦ ἡ Δημητσάνα καὶ ἡ Σχολὴ αὐτῆς εἰς Αρκαδικὴν Ἐπετηρίδα, τεῦχ. β'. Αθῆναι 1906, σελ. 40-42. Επίσης Σάθα Νεοελληνικὴ Φιλολογία σελ. 626-629.

Ο διδάσκαλος οὗτος διέμυθυνε τὴν Σχολὴν Δημητσάνης ἐπὶ 32 συγεχῇ ἔτη, ἡτοι ἀπὸ τοῦ 1781 μέχρι τοῦ 1812, ὅτε ἀπέθανεν.
Ἀποθανόντος τοῦ νεωτέρου τούτου Ἀγαπίου, ἦλθεν εἰς Δημητσάναν
ἔξ "Αργους ὁ πρεσβύτερος, ὅπως καὶ ἐγενέθη διευθετήσῃ τὰ τῆς
Σχολῆς, παραμείνας δὲ ἐκεῖ ἐπὶ τινα χρόνον ἐπανῆλθεν εἰς "Αργος,
ὅπου ἀπέθανε τῷ 1815 εἰς ἥλικιν, ὡς πιστεύεται, 78 ἑτῶν.

Περὶ τοῦ Ἀγαπίου Παπαντωνοπούλου τούτου πιστεύουσιν, ὅτι ἀφοῦ
ἔξέμαθε τὰ στοιχειώδη γράμματα ἐν Δημητσάνῃ, μετέβη εἰς Σμύρ-
νην παρὰ τῷ Ἱεροθέῳ. Κατόπιν ἤκολούθησε, πάντως μετὰ τὸ ἔτος
1778, τὸν διδάσκαλόν του Γεράσιμον Γούναχ, τὸν ἔτερον τῶν ἰδρυ-
τῶν, ὡς εἶδομεν, τῆς ἐν Δημητσάνῃ Σχολῆς⁽⁴¹⁾, εἰς Χίον, ὅπου, ἐν
τῇ Μονῇ τοῦ Ἅγιου Μηνᾶ τῆς Χίου, μετ' οὐ πολὺ ἀπέθανεν ὁ Γε-
ράσιμος.

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν δὲν φαίνεται δλως ἐξηγριθωμένον, ὅτι ἐν
Σμύρνῃ συνήγνησεν αὐτὸν ὁ Ἀγάπιος Λεονάρδος, ὡς πολλάκις μέ-
χρι τοῦδε ἐγράψη, ἐκτὸς ἀν δεχθῶμεν, ὅτι ἐκ Χίου, μετὰ τὸν θάνα-
τον τοῦ Γερασίμου, μετέβη ὁ Παπαντωνόπουλος εἰς Σμύρνην — ὅχι
βεδαίως ὅπως σπουδάσῃ πλέον — καὶ ἐκεῖθεν κατόπιν τῆς συναντή-
σεώς του μετὰ τοῦ Ἀγαπίου Λεονάρδου, τῷ 1780, ἀπεστάλη εἰς
Δημητσάναν, ὡς διευθυντὴς τῆς ἐκεῖ Σχολῆς. Πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς
του διὰ τὴν Δημητσάναν, ἀκολούθων τὴν παράδοσιν, ἐκάρη μοναχὸς
δὲ Ἀγάπιος καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα Ἀγάπιος⁽⁴²⁾. Μέχρι τοῦδε ἐν τού-
δε Ἀγάπιος καὶ ἔλαβε τὸ ὄνομα Ἀγάπιος⁽⁴³⁾.

καὶ Ἰωάσαρ (τῷ 1816) καὶ ὁ ὑποδιδάσκαλος Νεόφυτος (τῷ 1811).

"Ἄλλοι διδάσκαλοι ἀναφέρονται οἱ Ἱερεμίας, "Ραφαὴλ καὶ Παρθένιος.

Καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1787 ἐδίδασκεν εἰς τὸ "Αργος διδάσκαλός τις Δωρόθεος.

Τῷ 1813 μεταληθεῖς ἐκ Πόρου, ἦλθεν εἰς "Αργος ὡς διδάσκαλος ὁ Νικηφόρος
(Παμπούκης).

Περὶ τοῦ Χατζῆ Ἀγαπίου, ὑπάρχει ἀπόδειξις ἐξ ἐγγράφου πηγῆς, ὅτι τὴν 28ην
Ἀπριλίου τοῦ 1814 διέμενεν εἰς τὸ "Αργος, τιμώμενος ὑπὸ τῶν κατοίκων. Περὶ τῆς
ἐκεῖ τυχὸν ἐκπαιδευτικῆς του δράσεως ὅμως, οὐδὲν ἀνεύρομεν μέχρι τοῦδε βέβατον.

⁽⁴¹⁾ Καστόρχη ὡς ἀνωτέρω σελ. 14. Τὸ ἀναγραφόμενον παρ' αὐτοῦ καὶ παρ' ἄλλων, ὅτι ὁ Γούνας διέμυθυνε ἢ ἀπλῶς διημύθησε τὰ τῆς Σχολῆς Χίου ἀποκρύπτονται παρὰ τῶν νεωτέρων ἐρευνητῶν. Ἰδίως δ. κ. Π. Ζερλέντης, ἐν ἀνακοινώσει του εὐγε-
νῶς παραχωρηθείσῃ ἡμῖν καὶ ἐξηγμένῃ ἐκ τοῦ ἀνεκδότου συγγράμματος του : «Περὶ τῆς ἐπὶ Ὁσμανιδῶν παιδείας ἐν Χίῳ», οὔτε ὅτι ἐδίδαξε κανὸν ἐν Χίῳ ὁ Γούνας δέχεται.

⁽⁴²⁾ Καστόρχη ὡς ἀνωτέρω σελ. 16.

τοις τὸ ὄνομα τοῦ Παπαντωνοπούλου δὲν είναι μεταξὺ τῶν γνωστῶν
μαθητῶν τῆς Σχολῆς Σμύρνης καὶ Χίου⁽⁴³⁾.

* *

Εἰς τὸ "Αργος, διαχρένων χάριν τῶν σπουδῶν του ὁ Γερμανός, ἐξε-
τιμήθη, φάνεται, διὰ τὰς πολλὰς αὐτοῦ ἀρετὰς καὶ προσελήφθη, ὡς
γραμματεὺς, παρὰ τοῦ Μητροπολίτου Ναυπλίου καὶ "Αργους Ἰακώ-
βου⁽⁴⁴⁾, διατελέσαντος Μητροπολίτου ἀπὸ τοῦ ἔτους 1787 μέχρι τοῦ
ἔτους 1800. Ἐπειδὴ δέ, ὡς ἔτος ἰδρύσεως τῆς ἐκεῖ Σχολῆς, ἐδέχθη-
μεν τὸ 1790 καὶ ὁ Γερμανὸς εἰς Σμύρνην μετέβη, ὡς θά διώμεν κα-
τωτέρω, πρὸ τοῦ 1797, δυγάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τὸν Γερμανὸν ἀπὸ
τοῦ 1791-1796, τὸ πρῶτον ὡς σπουδαστὴν ἐν "Αργει καὶ κατόπιν
ὡς γραμματέα τοῦ Μητροπολίτου Ἰακώβου.

Ο Μητροπολίτης οὗτος ὠνομάζετο Ἰάκωδος Ἀρμόγχοβλης-Γα-
λατσίου⁽⁴⁵⁾, ἀγήκε δὲ εἰς διακεκριμένην οἰκογένειαν τῆς Καλαμάτας
καὶ ἐξεπαιδεύθη ἐν Δημητσάνῃ. Ιερομόναχος ὃν ἐξελέγη τὸ πρῶτον
Μητροπολίτης Ὡλένης κατὰ Φεδρουάριον τοῦ 1777 διατελέσας ὡς
τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1787, ὅτε προήχθη εἰς Μητροπολίτην Ναυπλίου
καὶ "Αργους, τῆς Μητροπόλεως Ὡλένης ἐνωθείσης τῇ τῶν Παλαιῶν
Πατρῶν. Ο Ἰάκωδος ἀπέθανε τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1800, διάδοχος
δὲ αὐτοῦ ἐξελέγη ὁ Γεράσιμος⁽⁴⁶⁾.

⁽⁴³⁾ Ο Κανδηλῶρος εἰς τὴν Γορτυνίαν (ῶς ἀνωτέρω σελ. 140) θέλει τὸν Παπαν-
τωνόπουλον μαθητὴν τῆς Σχολῆς Χίου, ἐν δὲ τῇ Δημητσάνῃ (ῶς ἀνωτέρω σελ. 16)
μαθητὴν τῆς Σχολῆς Σμύρνης.

⁽⁴⁴⁾ Ο Λαμπρυνίδης σημειοῖ («Μιχ. Γ. Λαμπρυνίδου..») Η Ναυπλία—ἀπὸ τῶν ἀρ-
χαιοτάτων χρόνων μέχρι τῶν καθ' ήμερος—ἰστορικὴ μελέτη. Ἀθῆναι 1898. σελ. 354
σημ. 1) ὅτι ὁ Ἰάκωδος ἦτο ἐκ Δημητσάνης καὶ ὅτι εἶχε χειροτονήσῃ εἰς Ναύπλιον
διάκονον αὐτοῦ τὸν συμπολίτην καὶ πιστανῆς ἀνεψιόν του Γερμανόν». Ταῦτα είναι ἀνα-
χριστη.

⁽⁴⁵⁾ Ασφαλεῖς περὶ τοῦ ὄντος μαθητοῦ καὶ τῆς πατρίδος τοῦ Μητροπολίτου τούτου πλη-
ροφορίας εὑρίσκομεν εἰς τὸ "Αργολικὸν Ἡμερολόγιον (ῶς ἀνωτέρω σελ. 98), παρεχο-
μένας διὸ τοῦ ίστοριοιδίφου κ. Δ. Δουκάκη εἰς τὴν διατριβὴν αὐτοῦ «Ἐπίσκοποι "Αρ-
γους καὶ Ναυπλίας» (σελ. 96-99) συμπληρωθείσας διὰ προφορικῆς τοῦ ίδιου ἀνακοι-
νώσεως.

⁽⁴⁶⁾ Τὰς αὐθεντικὰς ταῦτας πληροφορίας ὄφελομεν εἰς τὸν ἔλλοτε "Αρχειοφύλακα
τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου "Αρχιμανδρίτην κ. Χριστοφόρον Κυνήτην καὶ ἥδη "Επι-
σκόπον Σταυρουπόλεως. Ἐν τούτοις, κατὰ τὰς ἀνακοινώσεις τοῦ ίστοριοιδίφου Δ.

"Εξαρχοι ἐν Πελοποννήσῳ, καταφαίνεται ἐκ τῶν ἑγγράφων τούτων, ὅτι ὁρίσθησαν, ὃ τότε Ναυπλίας, ὡς καὶ ὁ Ἀμυκλῶν. Δὲν ἔχομεν δ' ἀμφιβολίαν, ὅτι καὶ ὃ τότε Π. Πατρῶν ὡς καὶ ὁ Κερνίτης ἢ καὶ ἄλλος τις θὰ εἴχοι δρισθῆ ὡς "Εξαρχοι τῆς περιφερείας των, εἰς ταύτην δὲ φυσικὸν θὰ ἦτο γὰ προσκοληθῆ καὶ ὁ Γερμανός.

Μεθ' ὅλας δημώς τὰς μέχρι τοῦτο ἔρευνας ἡμῶν οὐδαμοῦ ἀνεύρουμεν αὐτόν⁽⁵⁹⁾. Εὑχόμεθα ἄλλου ἔρευναι γ' ἀποδεῖξωσιν ἐν τῷ μέλλοντι τὸ βάσιμον ἢ ὅχι τοῦ πράγματος.

Ἡ ἀποστολὴ τῶν Ἐξαρχῶν τούτων, ὡς ἔξαγεται ἐκ τῶν ἑγγράφων⁽⁶⁰⁾, φαίνεται, ὅτι ἐγένετο κατ' Αὔγουστον τοῦ 1797 καὶ ἀπερατώθη ἐντὸς τοῦ ἔτους 1798.

Ἐὰν δεχθῶμεν, ὅτι ἀπεστάλη ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὁ Γερμανὸς καὶ ὅτι ἐπανελθὼν δὲν εὗρε Πατριάρχην πλέον τὸν Γρηγόριον, καὶ ὅτι μετέδη τότε εἰς τὸ "Άγιον Ὁρος εἰς ἑκουσίαν ἐξορίαν⁽⁶¹⁾, τοῦτο θὰ ἔγινε κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ 1798, ἢ μᾶλλον κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1799.

Μεταβάς τότε ὁ Γερμανὸς εἰς τὸ "Ορος δὲν ἤθέλησε γ' ἀπομακρυνθῆ τοῦ Πατριάρχου, ἔπραξε δὲ τοῦτο ἐπὶ τέλους, ὑπείκων εἰς τὴν ἐπιμονὴν τοῦ Γρηγορίου, ἀναγκασθέντος καὶ γὰ τὸν διατάξην.

Οἱ θεωροῦντες τὸ γεγονός τοῦτο ὡς βέβαιοιν, καὶ δὲν ὑπάρχει λόγος, δηποτὲ ἀμφισθήτηθῇ κατ' ἀρχήν, ἀναγράφουσι καὶ συγκινητικὸν σχετικὸν ἐπεισόδιον μεταξὺ τοῦ Πατριάρχου καὶ τοῦ Γερμανοῦ⁽⁶²⁾. Μή ἐπιθυμῶν δηλ. ὁ Γρηγόριος νὰ παρεμποδίσῃ τὴν πρόοδον τοῦ Γερμανοῦ εἶπεν εἰς αὐτὸν γὰ ἐτοιμασθῆ, δηποτὲ μεταβῆ εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ὁ Γερμανὸς ὑποθέσας, ὅτι τὸν ἀποστέλλει δι' ὑποθέσεις του παρεσκευάσθη πρὸς τοῦτο, δὲ μὲ ἔκπληξιν του εἰδεν, ὅτι μόνον

καὶ σχετικὴν μελέτην τοῦ αὐτοῦ ἡ Περὶ τῶν Πατριαρχικῶν γραμμάτων τῆς ἐν Παρισίοις Ἐθνικῆ τῶν Γάλλων Βιβλιοθήκης εἰς Βιζαντίδος τ. Β' φ. Γ-Δ.

(59) Διὰ τὰς σχετικὰς ἔρευνας ἡμῶν πολλάκις ὑφελόμεν χάριτας εἰς τὸν κ. Η Omont, Διευθυντὴν τοῦ διαμερίσματος τῶν χειρογράφων τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων.

(60) Κώδικ 708 τῆς Ἐθν. Βιβλιοθ. τῶν Παρισίων (Supplement Greec).

(61) Τοῦτο βεβαιοῦται ὁ Πουκεδίλ (Ἱστορία, ὡς ἀνωτέρω τόμ. Β' σ. 307). Τοῦτο ἀναγράφει καὶ ὁ Κανδηλᾶρος (Δημητράνα, ὡς ἀνωτέρω σελ. 91). Εἰς δὲ τὸν Γρηγόριον Ε' (σ. 77) ἐκθέτων τὰ περὶ τοῦ ἐπεισοδίου, περὶ οὐ κατωτέρω, προσθέτει ὅτι, δηποτὲ μεταβῆ εἰς τὸ "Ορος ὁ Γερμανὸς εἰχε διαχόψῃ τὰς παρὰ τῷ Πρωΐῳ ἐν Κωνσταντινούπολει σπουδάς του. Ἀλλὰ πάντως δὲν εἶχε τὸν καιρόν, δηποτὲ ἀρχίσῃ ταῦτας.

(62) "Ορα π. κ. παρὰ Γούδα (ὡς ἀνωτέρω σελ. 95-96).

τυστατικὰς ἐπιστολὰς τῷ δίδει. Συγκεκινημένος τότε ὁ Γερμανὸς ἐδήλωσεν αὐτῷ, ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον θέλει ἀπογιωρισθῆ ἀντοῦ. Ὁ Πατριάρχης ὠργίσθη τότε καὶ ὁ Γερμανὸς ἀπεσύρθη περίλυπος, κλεισθεὶς εἰς τὸ κελλί του. Τὴν τετάρτην ἥμέραν τὸν προσεκαλεσεν ὁ Γρηγόριος καὶ μετὰ πραότητος ὡμίλησεν αὐτῷ, εἰπών, ὅτι μεταδοκίνων εἰς Κων/πολιν καὶ προσχόμενος. θὰ ὀψελήσῃ καὶ ἔσυτὸν καὶ ίσως καὶ αὐτὸν τὸν Πατριάρχην. Ἀσπασθεὶς τότε ὁ Γερμανὸς τὴν χεῖρα τοῦ Πατριάρχου ἀπῆλθεν.

* * *

Ἐπανελθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁ Γερμανὸς ἤρχισεν, ὡς πιστεύουσι, γὰ διδάσκῃ, δηποτὲ πορέηται τὰ πρὸς τὸ ξῆν, καὶ συμπληρώσῃ τὰς σπουδάς του⁽⁶³⁾. Μετ' οὐ πολὺ δημως, τῇ συστάσει ὡς φαίνεται τοῦ Γρηγορίου, προσελήφθη παρὰ τοῦ γέροντος Μητροπολίτου Κυζίκου Ἰωακείμ, ὡς Ἀρχιδιάκονος⁽⁶⁴⁾. Οὗτος κατέστησεν αὐτὸν καὶ Ἐφόρον εἰς τὰς ὑποθέσεις τῶν ἀπόγνων ἀρχιερέων, οὓς ἔξεπροσώπει. Ἡτο δὲ ή θέσις αὕτη πολὺ ἐμπιστευτική.⁽⁶⁵⁾

(63) Γούδα ὡς ἀνωτέρω σ. 96.

(64) Πουκεδίλ Ἱστορία ὡς ἀνωτέρω σ. 308. Ἡ γνώμη του, δητι ἡ εὐδοκίμησις του Γερμανοῦ παρὰ τῷ Κυζίκου συνετέλεσεν, δηποτὲ ἀποταλῆ Ἐξαρχος, ἀποκρουσταὶ χρονολογικῶς. Ὁ Φιλήμων (ὡς ἀνωτέρω σελ. δ') σημειοτ., δητι ἐπὶ τῆς ποώτης πατριαρχείας τοῦ Γρηγορίου προήκθη εἰς ἀρχιδιάκονον τοῦ Κυζίκου. Τό αὐτό δέχεται καὶ ὁ Θωμόπολος (ὡς ἀνωτέρω σ. 409). Ἡ γνώμη αὕτη δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ είναι δρῆγ. Ὁ Αἰνιάν (ὡς ἀνωτέρω σελ. 6) φρονεῖ, δητι μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του ἐκ τῆς Πελοποννήσου εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ Γερμανός, μὴ εὑρών τὸν Γρηγόριον, δητα εἰς ἔκοριαν, προσεκολλήθη εἰς τὸν Κυζίκου.

(65) Ορθότερα φαίνονται τὰ παρὰ τῷ Γούδᾳ (ὡς ἀνωτέρω σ. 97). Κατ' αὐτὸν αἱ ἀρεταὶ τοῦ Γερμανοῦ ἡσαν γνωσταὶ ἡδη εἰς τοὺς Συνοδικούς. Εἰς δὲ τούτων ὁ μονόφθαλμος Μητροπολίτης Κυζίκου Ἰωακείμ ἐπεισεν αὐτὸν, δηποτὲ, τῇ συγκατανεύει τοῦ Γρηγορίου, προσοκολλήθη παρ' αὐτῷ δημιά διάκονος. Ὁ Κανδηλᾶρος εἰς τὴν Δημητραναν (ὡς ἀνωτέρω σ. 91) δέχεται, δητι ἐπανήλθεν ἐξ Ἀγίου "Ορούς ὁ Γερμανός. τῇ ἐπιμόνῳ προτοποῆ τοῦ Γρηγορίου, καὶ διωρίσθη μετ' οὐ πολὺ "Ἐφόρος τῆς Μητροπολίεως Κυζίκου. Εἰς τὸν Γρηγόριον Ε' (ὡς ἀνωτέρω σ. 39) γράφει, δητι ἀμα ἐλθὼν ἐν Σμύρνης μετὰ τοῦ Γρηγορίου ἐτοποθήτηθε ὡς Ἀρχιδιάκονος τοῦ Κυζίκου, δηπερ δημως ἀνατρεῖται διὰ τῶν ἐν σ. 78 τοῦ ἴδιου συγγράμματος.

(66) Ὁ Γούδας (σ. 97-98) γράφων περὶ τῆς ἀναθέσεως εἰς τὸν Γερμανὸν τῆς "Ἐφόρειας τινῶν Ἀρχιερέων ἐνῆγε τὸ πρᾶγμα. "Οτι δη Εφόρεια συνίστατο εἰς τὴν διεζαγωγὴν τῶν Κωνσταντινούπολεις ὑποθέσεων τῶν εἰς τὰς ἀπομεμαρυσμένας ἀπαρχίας

Τὸ ὅτι εἰσηγήθεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Κυζίκου καὶ ὅτι παρ' αὐτῷ ἐργαζόμενος προήχθη κατόπιν, ώς θὰ ἔδωμεν, εἶναι ἴστορικῶς βέβαιον.

Ἡ παρὰ τῷ Κυζίκου προσκόλλησις τοῦ Γερμανοῦ θὰ ἐγένετο κατὰ τὸ ἔτος 1800.

Τότε, ώς ἴστορούσιν, ἥρχισεν ὁ Γερμανὸς γὰρ συμπληροῖ τὰς σπουδὰς αὐτοῦ, μαθητεύων παρὰ τῷ διασήμῳ Δωροθέῳ τῷ Χίῳ.⁽⁶⁶⁾

* * *

Ἐνταῦθα ὀφείλομεν γὰρ μὴ παρέλθωμεν ἐν συγῇ πρὸ τοῦ ὄνοματος τοῦ Χίου ἐθνομάρτυρος.

Ἐγεννήθη οὗτος περὶ τὰ μέσα τοῦ ΙΗ'. αἰώνος. Πρὸν λάθη τὸ μοναχικὸν σχῆμα ὡνομάζετο Θεόδωρος.⁽⁶⁷⁾ Μαθητεύσας τὸ πρῶτον ἐν Χίῳ καὶ εἶτα ἐν Πάτμῳ παρὰ Δανιὴλ τῷ Κεραμεῖ, ἐπεσκέψθη κατόπιν διαφόρους Εὐρωπαϊκὰς χώρας, χάριν σπουδῶν καὶ περιγρήσεως· λαχῶν δὲ τὸ μοναχικὸν σχῆμα ἐδίδαξεν ἐν τῇ Σχολῇ τῆς Χίου ἀπὸ τοῦ ἔτους 1793 μέχρι τοῦ 1796. Κατόπιν ἤκολούθησε τὸν Αὐθέντηγεν Χαντζερήγεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ Βλαχίαν. Ἀκολούθως τῷ (1804) ἐκλήθη ὡς Σχολάρχης εἰς τὴν ἐν τῷ 1803 συστάσκυ ἐν Κωνσταντινούπολει Σχολὴν τῆς Εηροκρήγης (Κουρούτεσσμε) διατελέσκει ὡς τοιοῦτος μέχρι τοῦ 1806.⁽⁶⁸⁾

Ἀρχιερέων, οἵτινες ἀνέθετον αὐτὰς εἰς τοὺς διαρκῶς ἐν Κωνσταντινούπολει διαμένοντας γέροντας Συνοδικούς, καὶ οὗτοι πάλιν εἰς τοὺς ἐμπίστους αὐτῶν Διακόνους. Ἐπάγγεται δὲ καὶ τὴν γνώμην, ὅτι εἰς τὴν θέσιν ταύτην ηδοκίμησε πολὺ ὁ Γερμανός, εὐαρεστήσας τοὺς παρ' αὐτοῦ ἀντιπροσωπευομένους.

(66) Τοῦτο δέχεται καὶ ὁ Φιλήμων ἐν τοῖς Προλεγομένοις αὐτοῦ (ώς ἀνωτέρω σ. δ').) Ἀνάλογα σημειοῖ καὶ ὁ Λίνιαν (ώς ἀνωτέρω σ. 6), προσθέτων, ὅτι ὁ Γερμανὸς ἔτυχε καὶ τῆς προστασίας τοῦ Δ. Μουρούζη. Τὰ αὐτὰ καὶ ὁ Γούδας (ώς ἀνωτέρω σελ. 98), καὶ ὁ Θωμάσπουλος (ώς ἀνωτέρω σ. 499) καὶ ὁ Κανδηλάρος εἰς τὴν Δημητσάναν (ώς ἀνωτέρω σ. 91) καὶ εἰς τὸν Γρηγόριον Ε' (ώς ἀνωτέρω σ. 39).

(67) Κατ' ἀνακοινώσιν τοῦ Π. Ζερέλενη.

(68) "Ιδε δὲ γραμμὰς περὶ αὐτοῦ εἰς τὰ Χιακά Βλαστοῦ, (τόμ. Β' σελ. 126). «Χιακά», ἦτοι ίστορία τῆς νήσου Χίου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἐν τοῖς 1822 γενομένης καταστροφῆς αὐτῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων. «Υπὸ τοῦ Ιατροῦ Ἀλεξ. Μ. Βλαστοῦ. Ἐρμούπολις 1840.

Ο Καστροφῆγες εἰς τὸ περὶ Σχολῆς τῆς Δημητσάνης (ώς ἀνωτέρω Προλεγόμενα σ. τα') ποιεῖται μνημεῖαν τῆς Σχολῆς τοῦ Κουρούτεσσμε καὶ τοῦ «πολυμαθοῦς Πρωΐου διδάξαντος ἐν αὐτῇ».

Πολλὰ καὶ οὐσιώδη σχετικά σημειοῖ ὁ Γερεύν ἐν τοῖς Χρονικοῖς αὐτοῦ (σ. ἰδίας

Τῷ 1804 ὁ Δωροθέος ἡτοῖ Ἀρχιμανδρίτης. Τῷ 1805 ἐξελέγη Μητροπολίτης Φιλαδελφείας ἥντι τοῦ Ἱεράρχου καὶ τέλος τῷ 1813 προήχθη εἰς Μητροπολίτην Ἀδριανούπολεως καὶ ὡς τοιοῦτος ὑπέστη ἐν Κωνσταντινούπολει τὸν μαρτυρικὸν θάνατον δὲ ἀγγόνης τὴν 4 Ιουνίου 1821.⁽⁶⁹⁾

179-181). «Μανουὴλ Ἡ. Γερεύν Χρονικὰ τῆς Ηπειρωτικῆς Ακαδημίας. Ἰστορικαὶ εἰδήσεις περὶ τῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς 1454-1830». (Ἐν Κωνσταντινούπολεις 1883). Ἐπίσης ὁ αὐτὸς δημοσιεύει σχετικάς πληροφορίας ἐν τῇ Ἐφημερίδι «Κωνσταντινούπολεις». (Ἐν Κωνσταντινούπολεις, ἔτος 6, ἀριθ. 1181 τῆς 23 Φεβρουαρίου 1872) ἐνθα δρονολογικαὶ τινες διαφοραὶ. (Ἐν ἐπιχειρίδιοι ὑπὸ τὸν τίτλον «Βιογραφικὴ σημειώσις περὶ Δωροθέου Πρωΐου»). Σπουδαίαν ὅμως συμβολὴν εἰς τὴν ίστορίαν τῆς Σχολῆς ταύτης παρέχει ὁ ίστοριοδίης Β. Μυστακίδης ἐν μνοιγραφίᾳ αὐτοῦ «Ιστορικαὶ εἰδήσεις περὶ Κουρούτεσσμα, ἦτοι περὶ τῶν Ἐκκλησιῶν, Πατριαρχείων, Σχολείων, Αρχιερατικῶν Ἐκλογῶν, Αύθεντικῶν οἰκιῶν, Κρηπῶν, Τάφων κλπ. Εἰς Παρνασσόν (πύγραν περιοδικόν κατὰ μῆνα ἐκδιδόμενον), τόμ. ΙΑ'. Αθῆναι 1887 σ. 93 καὶ ἐξῆς καὶ ἰδίας σ. 477.

(69) Ο Γερεύν σημειοῖ, ὅτι ὁ Δωροθέος ἀπεσίωσε τὸν Απρίλιον τοῦ 1821. (Χρονικὰ ὡς ἀνωτέρω σ. 180-181). Ἐν τῇ ἐφημερίδι «Κωνσταντινούπολεις» ὡς ἀνωτέρω) δρεῖται τὴν 18 Απρίλιον. Ο Βλαστός (ώς ἀνωτέρω τόμ. Β' σ. 126) δέχεται τὴν 10 Απριλίου 1821. Ο Φραντζῆς (ώς ἀνωτέρω τόμ. Α' σ. 256) σημειοῖ, ὅτι ὁ Δωροθέος, οὗτος πλέκει τὸν δίκαιον ἐπαινον, ἀπηγγονίσθη μετὰ τῶν ἐν τῇ εἰρητῇ Αρχιερέων τὸν Ιούνιον τοῦ 1821.

Κατὰ τὸν ἐν Ἀδριανούπολεις ίστοριοδίην κ. Γ. Λαζαρίου ταῦτην ὁ Πρώτος ἀπέθυνεν ἐν Κωνσταντινούπολεις τῇ 9 Μαΐου 1821, ἡμέρᾳ Δευτέρᾳ. Ὁ αὐτὸς προσθέτει μοι, ἐν τῇ ἐγγράφῳ ἀνακοινώσει τοῦ, ὅτι ἀλλη πληροφορίας ὅριζει τὴν ἀπαγγόνισίν του κατὰ τὴν 2 Ιουνίου. «Ἐν ἀλλῃ ἐιστολῇ του θεωρεῖ κατόπιν ἐρευνῶν του εἰς τὸν Κώδικας τῆς Μητροπόλεως Ἀδριανούπολεως, ὅτι ὁ Πρώτος ἀπέθανεν ὡρεσμένως τὴν 2αν Ιουνίου. Τοῦτο δὲ σημειοῦται καὶ ἐν τοῖς «Ἀπομνημονεύμασι τοῦ λογίου Γ. Μιχαήλογλου. Ἡμεῖς δομοίς ὀφείλομεν γὰρ μὴ ἀπομακρυνθῶμεν ἀκόμη τῇς βασίμου πληροφορίας, ἢτις περιέχεται εἰς Σημείωμα ἐκ Κωνσταντινούπολεως, ἀποκείμενον ἐν τῷ Ἰστορικῷ Αρχείῳ τῆς Βιβλιοθήκης (ἀριθ. 8792) ἐν ᾧ, προκειμένου περὶ τοῦ Δωροθέου, σημειοῦται ἡ 4η Ιουνίου 1821. ("Ορα «Σημείωμα περὶ τῶν θανατωθέντων ἐν Κωνσταντινούπολεις ἀπὸ τοῦ Μαρτίου μέχρι τοῦ Ιουνίου τοῦ 1821» δημοσιεύθεν παρ' ἡμῖν ἐν τῷ φιλολογικῷ Παραρτήματι τῶν Αθηνῶν ('Αθῆναι Μηνιαίον Παράστημα, Ιούλιος τοῦ 1908 σ. 17-19 τόμ. Α'. σ. 1089-1091).

Τὸ σημείωμα τοῦτο ἐπιγράφεται: «Οἱ ἀποκεφαλισθέντες εἰς Κωνσταντινούπολειν, 1821». Περὶ αὐτοῦ ὁ Ι. Φιλήμων σημειοῖ ἐν τῇ ίστορίᾳ του («Δοκίμιον Ιστορικόν περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως παρὰ Ἡ. Φιλήμονος». Αθῆναι 1860, τόμ. Γ' σ. 442 σημείωμας εἰς σ. 220), ὅτι εὑρέθη ἐν τοῖς «Ἐγγράφοις τοῦ ἀδιδασκάλου Οἰκονόμου», καρακτηρίζει δὲ αὐτὸν ὡς «ἡμεπίσημον Κατάλογον». Εἰς τὸν Κατάλογον τοῦτον σημειοῦσιν ὑπὸ τὴν χρονολογίαν 4 Ιουνίου «τὸν Ἀδριανούπολεως Πρώτον», χωρὶς νὰ ἔξαρθσιται δι' αὐτὸν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, ἀν περὶ τῆς συλλήψεως του πρόκειται ἡ περὶ τοῦ ἀπαγγονισμοῦ του, διότι ἀτάκτως οἱ τοιοῦτοι προσδιορισμοὶ τίθενται

* *

Άλλα και στο Κυζίκου, παρ' αυτόν προσεκολλήθη διερμανός. άνηκεν εἰς τοὺς λογίους Ἱεράρχας.

Ο Μητροπολίτης οὗτος Κυζίκου Ἰωακεὶμ ὁ Πάριος ἐδίδαξεν ἐν τῇ Πατριαρχικῇ Ἀκαδημίᾳ και ἐσχολάρχησεν ἀπὸ τοῦ 1763 μέχρι τοῦ 1767.⁽⁷⁰⁾

Τῷ 1775 θανόντος τοῦ Ἀγχιάλου Γαβριῆλ, ἐξελέγη Μητροπολίτης Ἀγχιάλου στὸν Ἰωακεὶμ, τῷ δὲ 1794 θανόντος τοῦ Κυζίκου Ἀγχιάλου ἀνῆλθεν διὰ τὸν θρόνον τοῦτον.

Ως Μητροπολίτης Κυζίκου διετέλεσεν διὰ τὸν Ἰωακεὶμ μέχρι τῆς 14 Μαρτίου 1806, ὅτε ἀπεφάσισεν, ἔνεκα τοῦ βαθέος γήρατός του και τῆς καστάσεως τῆς ὑγείας του, νὰ παραιτηθῇ. Παρ' αὐτῷ ὑπῆρχε πάντοτε προσκεκολλημένος διερμανός, φέρων ἥδη τὸν ἐκκλησιαστικὸν βαθμὸν διχι τοῦ Ἀρχιδιακόνου ἀλλὰ τοῦ Πρωτοσυγέλλου.

Ο Ἰωακεὶμ ἥβελησε νὰ τὸν ἀνυψώσῃ ἵτι μᾶλλον φαίνεται, ὅτι ἐπιθυμίᾳ του θὰ ἦτο νὰ γίνη διάδοχός του, ἀλλ' ὡς δέχονται, δὲν ἦτο δυνατὸν ἀπ' εὐθείας νὰ λάβῃ τὸν θρόνον τῆς Κυζίκου. Ή ἐπιθυμίᾳ τοῦ Γερμανοῦ θὰ ἦτο τότε νὰ λάβῃ Μητροπολίτης τὸν θρόνον ἐν τῇ κυρίως Ἑλλάδι και δὴ ἐν Πελοποννήσῳ. Ἐδόθη λοιπὸν εἰς τὸν Γερμανὸν δι σημαντικώτατος θρόνος τῶν Παλαιῶν Πατρῶν και μετέτηθη δι τότε Μητροπολίτης Παλαιῶν Πατρῶν εἰς Κύζικον.⁽⁷¹⁾

παρὰ τὰ δύναματα. Ἐπειδὴ δῆμος εἶναι γνωστόν, ὅτι ἐκρατοῦντο ἥδη εἰς τὰς εἰρκτάς, πειθόμεθα, παρὰ τὰς παρεμβαλλομένας ἐν τῷ Καταλόγῳ ἀλλας συλλήψεις, πρὸ τῶν ὅποιων σημειοῦνται ἀπαγγονισμοί, διτε περὶ τοῦ μαρτυρίου του πρόκειται.

(70) Ὁρα Γεδεὼν Χρονικά (ῶς ἀνωτέρω σ. 175).

(71) 'Ο Πουκεῖδι φαίνεται δεγχόμενος εἰς τὴν ιστορίαν αὐτοῦ (ῶς ἀνωτέρω B'. 308) ὅτι ἐκ τῆς δραστηριότητος ἦν ἀνέπτυξεν διερμανός παρὰ τῷ Κυζίκου δρμηθεὶς δι Γρηγόριος, τὸν ἀπέστειλεν δις "Ἐξαρχὸν εἰς Πελοπόννησον πρὸς ἀνύψωσιν τῶν ἐκεὶ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Ἐκεὶ ἀπέκτησε νέαν φήμην και ἀφοῦ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐργασθεὶς ἐξεπλήρωσε τὴν ἀπόστολήν του, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν και ὁ Μητροπολίτης Κυζίκου παρητήθη διὰ τοῦ Μακάριος Μητροπολίτου Παλαιῶν Πατρῶν και διερμανός ἐξελέγη παρὰ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου και ὑψώθη ὑπὸ τοῦ Γρηγορίου Μητροπολίτης Π. Πατρῶν τῷ 1806. Οἱ παρακολουθήσαντες τὰ ἐκτυλιχθέντα ἥδη ἐξηριθμένα γεγονότα, διεθλέπουσι τὰς πολλὰς ἀνακριθεῖσας, ἃς αἱ γραμματαὶ αὗται περικλείουσιν.

Και δι Τι Φιλήμων (Εἰσαγωγὴ ὡς ἀνωτέρω σ. δ') φρονεῖ, ὅτι ἡ ἔξοχος ικανότης,

"Ως ἐξῆς ἀναγράφονται τὰ πράγματα ἐν ταῖς ἐπισήμοις πηγαῖς. "Οτι κατὰ Μάρτιον τοῦ 1806 (ἡ ἡμέρα τοῦ Μαρτίου δὲν σημειοῦται) ἐξελέγη δι Πρωτοσύγγελλος Γερμανὸς Μητροπολίτης Παλαιῶν Πατρῶν, εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ Π. Πατρῶν Μακάριου προσαγχθέντος εἰς Μητροπολίτην Κυζίκου.⁽⁷²⁾

Τοῦτο δῆμος ἐγένετο πάντως μετὰ τὴν 14 Μαρτίου, ὅτε στὸν Κυζίκου Ἰωακεὶμ παρητήθη, δις ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Κώδικι ἀναφέρεται, «διέτις ἡν ἐγησθενηκώς τὸ σῶμα διὰ τῆς ἡλικίας τὸ πρεσβυτικόν»⁽⁷³⁾.

Ἔντοντας, τὸν ἀνέπτυξε, τὸν ἀνεδειξεν "Ἐξαρχὸν, κατόπιν δὲ ἀνυψώθη εἰς Ἱεράρχην Π. Πατρῶν τῷ 1806. 'Ο Αἰνιάν (ῶς ἀνωτέρω σ. 6) σημειοῖς ἵκανα σχετικά, μὴ βεντοιόμενα μέν, ἀλλ' ἔχοντα τῆς ἀληθείας τὸ γνώρισμα. Κατ' αὐτὸν «τοιαύτην ὑπόληψιν ἔλαβε και τοσοῦτον ἐτιμάτο και ἡγαπάτο παρὰ πάντων διερμανός, ὡστε ὁ μὲν Κυζίκου παρητήθη διὰ τοῦ αὐτοῦ, οἱ δὲ πλειότεροι τῶν ἐγκρίτων 'Αρχιερέων ἥθελον θέσει αὐτὸν ἐπὶ τοῦ θρόνου τούτου, καίτοι πολὺ νέον ὄντα, ἢν δὲν ἡμιοδήζοντο ἀπὸ ἔθιμον τι ἐκκλησιαστικόν, διὰ τὸ όποιον δὲν ἔθεωρετο πρέπον νὰ τεθῇ τις ἀμέσως ἐπὶ τῶν ἐγκρίτων λεγομένων θρόνων, χωρὶς νὰ προσδηθῇ ιεραρχικῶς ἀπὸ τοὺς κατιωτέρους πρὸς τὸν ἀνώτερον. Κατὰ συνέπειαν Κυζίκου μὲν κινδύσθη τότε δι Π. Πατρῶν Μακάριος, εἰς δὲ τὴν Επαρχίαν ταύτην ἐτέθη διερμανός, ἀν καὶ οὐδὲ αὐτὴ ἡτο μικρά, ἀλλὰ μία τῶν σημαντικωτέρων τῆς Πελοποννήσου Ἐπαρχιῶν».

Τα αὐτὰ ἐπαναλαμβάνει και δι Σούδας (ῶς ἀνωτέρω σ. 98-99) ὡς πρὸς τὰς δυσχερεῖς εἰς τὸ νὰ λάβῃ τὸν θρόνον τῆς Κυζίκου, ἀναγοράφων δὲ και τὰ τῆς μεταβέσεως τοῦ Π. Πατρῶν Μακάριου εἰς Κύζικον. προσθέτει διτε διερμανός ἐχειροτονηθεὶς Μητροπολίτης Π. Πατρῶν τῷ 25 Μαρτίου 1806, θεωρῶν τοῦτο ὡς εὔνοιαν τῆς Θείας Προνοίας διὰ τὴν κατόπιν ἐν Πελοποννήσῳ δραστήν του.

Τινὲς τῶν πληροφοριῶν τούτων ἀναγράφονται εἰς τὰς Πάτρας τοῦ Θωμοπούλου (ῶς ἀνωτέρω σελ. 409), τὴν Δημητοάναν τοῦ Κανδηλάρου (ῶς ἀνωτέρω σ. 91) και τὸν Γρηγόριον Ε' τοῦ αὐτοῦ (ῶς ἀνωτέρω σ. 78), εἰς τὰ Προλεγόμενα τοῦ Ηαπούλα (ῶς ἀνωτέρω σ. 101), και εἰς τὴν Ναυπλίαν τοῦ Λαμπρουνίδου, διτις φρονεῖ διτε τὴν προστασίαν τοῦ Γρηγορίου ἐγένετο τὸ πρῶτον "Ἐξαρχὸς και είτε Μητροπολίτης (ῶς ἀνωτέρω σελ. 354 σημ. α').

'Ο Γεδεὼν εἰς ἀνακοίνωσιν του πρὸς ἡμᾶς ἀναγράφει τὰ τῆς παραιτήσεως τοῦ Ἰωακεὶμ τῇ 14 Μαρτίου 1806 δεχόμενος, διτε τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἢ τὴν ἐπιοῦσαν ἐψηφισθεὶς Μητροπολίτης Κυζίκου δι Π. Πατρῶν Μακάριος, και Π. Πατρῶν διερμόντας και πρωτοσύγελος τοῦ Μητροπολίτου Κυζίκου διερμανός.

(72) Τὸ περιεχόμενον τοῦ σχετικοῦ ὑπομνήματος τῆς ἐκλογῆς του διείλομεν εἰς τὴν εὐγενῆ προθυμίαν τοῦ ἥδη Σταυρουπόλεως κ. Χριστοφόρου, τότε δὲ Ἀρχειοφύλακος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου.

Περὶ τοῦ προκατόχου τοῦ διερμανοῦ Μακάριου ὅρα τινὰ και εἰς Σεργίου Μακαρίου ὑπόμνημα ἐκκλησιαστικῆς ιστορίας (1750-1800), ὅπερ κατεχωρίσθη εἰς τὴν Μεσαιωνικὴν Βιβλιοθήκην Κ. Ν. Σάθα τόμ. Γ' (Βενετία 1872) σ. 398-399.

(73) Κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ Β. Μυστακίδου, ληφθείσαν ἐκ τῆς σ. 225 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 349 Πατριαρχικοῦ Κώδικος. "Ορα και Γεδεὼν Χρονικά (ῶς ἀνωτέρω σ. 175).

Ἡ ἐκλογὴ τοῦ τε Μακαρίου καὶ τοῦ Γερμανοῦ, ἐγένετο ἐν τῷ Πατριαρχικῷ Ναῷ.

Ἵσος λοιπὸν δὲ Γερμανὸς Μητροπολίτης ἀπὸ τῆς 25 Μαρτίου (δεκάμενη τοῦτο) τοῦ ἔτους 1806.

B'.

Ο Γερμανὸς Μητροπολίτης.

Ο Γερμανός, κατὰ τὰ μέχρι τοῦτο ἔξηκρινωμένα, εἶναι τέταρτος ὑπὸ τὸ συνομικό τοῦτο Μητροπολίτης καὶ 62ος ἵεράρχης Π. Πατρῶν.⁽⁷⁴⁾

Ἀναχωρήσας μετὰ τὴν ἐκλογὴν του ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἀφίκετο εἰς Πάτρας διακρούντος, ως φώνεται, τοῦ ἔτους 1806.⁽⁷⁵⁾

Ἐν Πάτραις τῷ ἐγένετο ὑποδοχὴ πανηγυρική, δὲν ὑπάρχει δὲ ἀμφισβήτητος, ὅτι ἐδικαίωσε τὴν περὶ αὐτοῦ ώς ἱεράρχου ἐπικρατοῦσαν γνώμην· σὺν τῷ χρόνῳ δὲ μάλιστα ἡ φύμη του, διὰ τὰς πολλὰς αὔτου ἀρετάς, ἐπεξετάθη ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε σπανίως Ἀρχιερεὺς προσελκυσε τόσον σεβασμὸν καὶ κληρικῶν καὶ ἀρχόντων καὶ τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν ἀλλοφύλων.

Ἡ ἴσχυς του ἐπεξετάθη καθ' ἄπασαν τὴν Πελοπόννησον, ἀλλὰ

⁽⁷⁴⁾ Ο Πουκεβίλ εἰς τὴν Ηερηγησίν του (Voyage de la Grece par F. . Pouqueville Paris 1826 vol. 4 p. 351) γαραγητηρίζει τὸν Γερμανὸν ὡς τρίτον μὲν ὑπὸ τὸ συνομικό τοῦτο ἵεράρχην Π. Πατρῶν, φέροντα δὲ εἰς τὴν σειράν τὸν ἀριθμὸν 27. Προφανῶς τοῦτο δὲν είναι ἀκριβές, ἢ δὲ σειρά παρουσιάζει καταφανῆ γάσπατα, ἀνοῦς παραλείπεται καὶ αὐτὸς ὁ προκατόχος τοῦ Γερμανοῦ Μακαρίου. Ως πρὸς τὴν σειράν τῶν Ἀρχιερέων Πατρῶν, πολὺ ἀκριδέστερα εἴναι αἱ σχετικαὶ πληροφορίαι, ἃς παρέγει ὁ συγγραφεὺς τῆς ίστορίας τῶν Πατρῶν Σ. Ν. Θωμόπουλος, εἰς τὴν «Περὶ τῶν Ἑπισκόπων, Μητροπολίτων καὶ Ἀρχιεπισκόπων Πατρῶν» μελέτην του, τὴν δημοσιεύεσσαν εἰς τὸ περιοδικὸν «Ιερὸς Σύνδεσμος» (ἔτος Β' περίοδος Β' ἡμέρι. 75-79 ἐν Ἀθήναις 15 Ιουνίου-15 Αὐγούστου 1908). Κατ' αὐτὸν ὁ Γερμανός, τρίτος ὑπὸ τὸ συνομικό τοῦτο Μητροπολίτης Πατρῶν, φέρει εἰς τὴν σειράν τῶν Ἀρχιερέων Π. Πατρῶν, τὸν ἀριθ. 56. Βασίμους πλησιοφορίας περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχῶν Πατρῶν, ἐπὶ Φραγκοκρατίας διώις, εὑρίσκει τις εἰς τὸ σύγγραμμα του E. Gerland. «Neue Quellen zur Geschichte des lateinischen Erzbistums Patras». (Δειψ. 1903). Οὗτος ἔχει τὸν Γερμανὸν 59ον Μητροπολίτην καὶ τέταρτον ὑπὸ τὸ συνομικό τοῦτο, (σελ. 254). Διὰ τῶν ἐρευνῶν του δύναται δὲ τὸν Περικλῆς Ζερλέντης προσέθηκε τρεῖς ἔτι ἵεράρχας Π. Πατρῶν, ως προφορικῶν ἀνεκοίνωσεν ἡμῖν.

⁽⁷⁵⁾ Ο Γούδας σημειοῖ ως ἀνωτέρω (σ. 99) διὰ εἰς Πάτρας ἀφίκετο τὸν Μάιον τοῦ 1807 ἐκ παραδρομῆς βεβαίως ἀντὶ τοῦ 1806.

καὶ κατὰ τὴν Στερεάν Ἐλλάδα καὶ τὰς νήσους, ἷτο δὲ ὃ ἔμπιστος σύμβουλος τῶν Ἀρχόντων καὶ τῶν Καπετανέων.

Ἡ ἴσχυς του αὕτη ἐχρησίμευτε πρὸς τούτοις, ὅπως ἀποδῆ ῥηστατευτικώτερος εἰς τοὺς καταδυναστευομένους, φάνεται δέ, ὅτι εἰργάσθη ἀποτελεσματικῶς διὰ τὰ συμφέροντα καὶ τὴν ἀγαθήν διοικήσιν τῶν ὑπὸ αὐτὸν Ἐπισκοπῶν καὶ Μονῶν ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν διάσοιν τῆς πατιδείας, ἐφ' ὅσον ἡδυνήθη, ἐμερίμνησε⁽⁷⁶⁾.

Τὴν γοητείαν του ἐπηγύξησε παρὰ τῷ λαῷ καὶ γεγονός τι ἐκ τῶν οὐχὶ ἀπαξιπαρατηρηθέντων.

Κατὰ τὸ ἑτοῖς 1809 δηλ. δεινὴ ἀνομδρία ἐμάστιξε τὰς Πάτρας. Ἀπηλπισμέναι αἱ διάγοροι συμβούλουσι φυλαὶ ἀπηρύθυναν ὑπαιθρίους δεήσεις πρὸς τὸν Ὅψιστον, κραυγάζουσαι καὶ ἐπικαλούμεναι τὸν ἔλαιον του. Ἄλλ' ὁ οὐρανὸς ἔμενε πάντοτε γαλκοῦς. Ὅταν δὲ ἐπεισθῇ ἐπὶ τέλους καὶ δὲ Γερμανὸς νὰ λάθῃ μέρος εἰς τὴν λειτανίαν τῶν Χριστιανῶν ἐπηκολούθησε ραγδαία βροχή⁽⁷⁷⁾.

Τὸ δὲ ὅμιας ἔμίσει τὴν ἀγυρτείαν, μὲν θυσίαν καὶ τῆς δημοτικότητος του, ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ἔξης γεγονότος: «Οτε δηλαδὴ ἀφίκετο εἰς Πάτρας ψευδοπροφήτης τις προιλέγων ἐπικειμένην ἀποξήρανσιν τῆς θαλάσσης καὶ τὴν συντέλειαν ἐν γένει τοῦ κόσμου, ὁ Γερμανὸς ἡθέλησε ν' ἀποιδώξῃ τὸν ἀγύρτην, καίτοι τὸ πλήθος ἐκηρύχθη ὑπὲρ αὐτοῦ. Τὸ αὐτὸ δόμιας πλήθος μετά τινας ἡμέρας, μὴ ἐκπληρωθείσης τῆς προφητείας του, τὸν ἐλιθιστόληγσε⁽⁷⁸⁾.

⁽⁷⁶⁾ Ατυχῶς ἔνεκα τῶν ἐν Πάτραις καταστροφῶν κατὰ τὸν Ἀγῶνα, δὲν περιεσώθη, τούλαχιστον δὲν ἀνευρέθη μέχρι τοῦτο, ἔγγραφός τις περὶ τῆς δράσεώς του ως Μητροπολίτου ὑπὸ τὴν στενὴν ἔνοιαν, πηγή, καὶ αὐτοῦ τοῦ κώδικος τῆς Μητροπόλεως, ως φαίνεται, καέντος. Κρίσις περὶ τοῦ Γερμανοῦ ως Μητροπολίτου ὅρα εἰς Αἰνιᾶνος βίον (ώς ἀνωτέρω σ. 6, εἰς Θωμοπούλου Πάτρας σ. 409, Κανδηλάρου Δημητσάναν σ. 91-92 καὶ Γούδων 99-101). Οὗτος πρὸς τοὺς ἄλλους διηγεῖται, διὰ ἐπισκεπτόμενος ὁ Γερμανὸς τὰ συολεῖα πρὸς ἐνθάρρυνσιν, συνήντησε μικρὸν μαθητήν, οὗτον τὸ παράτημα καὶ τὸ ἥθος ἐνεποιησαν αὐτῷ τεσαντην ἐντύπωσιν, μῆστε τὸν ἔλαθεν ὑπὸ τὴν προστασίαν του. Οὗτος ἔγενετο κατόπιν διάκονός του καὶ ἔμπιστος, εἶναι δὲ ὡς Μητροπολίτης Ἀθηνῶν τῇ 1 Ιουλίου 1873 ἀποθανόν Θεόφιλος Βλαχοπαπαδόπουλος. («Ορα Κατάλογον ιστορικὸν τῶν πρώτων Ἐπισκόπων καὶ τῶν ἐφεδῆς Ἀρχιεπισκόπων καὶ Μητροπολίτων Ἀθηνῶν τοῦ τότε») Αρχιμανδρίτου Παναρέτου Κωνσταντίνου ὑφηγητοῦ τῆς Θεολογίας, εἰς περιοδικόν «Σωτῆρα» (ἔτος Β' Ὁκτωβρίου 1878 φυλλάδ. 13 σ. 134).

⁽⁷⁷⁾ Θωμοπούλου σ. 408.

⁽⁷⁸⁾ Ο Θωμόπολος (σ. 410) προσθέτει καὶ τὰ ἔξης παράδοξα, ὅτι ἀναχωρῶν ὁ

* *

Τὰ πρώτα ἔτη τῆς ἀρχιερωσύνης τοῦ Γερμανοῦ συμπίπτουσι, μὲ τὴν ὥπαρξιν, ἀπὸ τοῦ 1807, ὡς Γενικοῦ Διοικητοῦ τῆς Πελοποννήσου (Μάρα-Βαλεστὶ) τοῦ Βελῆ Πασᾶ, νίου τοῦ διαδόχου Ἀλῆ Πασᾶ τῆς Ἡπείρου. Οὗτος διὰ τοὺς γνωστοὺς σκοποὺς τοῦ πατρός του ποικίλας ἐπεδεψίλευε περιποιήσεις πρὸς τοὺς Προεστῶτας καὶ τοὺς Ἀρχιερεῖς τῆς Πελοποννήσου, ὅπερ, πλὴν ἄλλων, ἡγάγκασε τὴν Πύλην γὰρ τὸν ἀντικατκαθήσην (τῷ 1812) διὰ τοῦ αἰμοδόρου καὶ Χριστιανομάχου "Ιτζελη" Ἀχμέτ Πασᾶ⁽⁷⁹⁾.

Ο Βελῆς φαίνεται διὰ ἑξαιρετικῶς εἶχε περιποιηθῆ τὸν Γερμανόν, ὃν διὰ τὸν λόγον τοῦτον, ὑποθέτομεν, ὁ Πουκεδίλ ἐν τῷ γνωστῷ ἔργῳ του χαρακτηρίζει ὡς δρόφορον τοῦ Ἀλῆ, ἀνακηρύσσων συγχρόνως αὐτόν, ὡς τὸν ἰσχυρότατον τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Ἀρχιερέων.⁽⁸⁰⁾

Ο Γερμανὸς δὲν ἐληγμόνησε καὶ τὴν Δημητράγανα, οὐδὲ τὸν διδά-

Προφήτης κατηράσθη τὰς Πάτρας, τὴν δὲ ἐπομένην, ἡμέραν τοῦ Ἀγίου Νικολάου, ἔτυχε νὰ ἐνσκήψῃ θυελλὰ πολλὰς ἐπενεγκοῦσα ζημίας εἰς τοὺς θαλασσινούς. Τότε καὶ ὁ πλοιάρχος Ἀγγλικοῦ πλοίου διασωθείς, προσήνεγκε γερματικὸν ποσόν πρὸς ἐπισκευὴν τοῦ ἐγγὺς τῆς παραλίας ναΐσκου τοῦ Ἀγίου Νικολάου. Τὰ τοῦ χρόνου καθ' ὃν συνένη τὸ ἀνωτέρω ἐπεισόδειον δὲν φάνονται ἀκριβῶς καθωρισμένα, ὅμοιώς καὶ ἡ ἰδιότης τοῦ προσώπου, ὡς ὑπηρέτου τοῦ Ἀγίου Κοσμᾶ. Ο δὲ Πουκεδίλ, προσφανῶς σημειεῖ ἀνακριδῶς ὡς χρόνον τῆς ἀφίξεως εἰς Πάτρας τοῦ φευδοπροφήτου τὸ ἔτος 1817, ὅτι ὁ Γερμανὸς δὲν ἦτο εἰς Πάτρας (Περιήγησις ἔκδ. Παρισίων 1826 τόμ. 4 σ. 30-31). Ο Θωμόποουλος δέχεται τὸ ἔτος 1811 (σελ. 410). Περὶ τοῦ Ἀγίου Κοσμᾶ ὅρα ικανὰ εἰς Μεσαιωνικὴν Βιβλιοθήκην Κ. Ν. Σάθα (τόμ. Γ' Βενετία 1872 σ. 123-124 εἰς Διαπόντε Ιστορικὸν Καταλόγον ἀνδρῶν ἐπισήμων). Ἐπίσης εἰς τὸ ἔργον «Ιστορία τῶν Αἰτωλῶν, ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τοῦ 1829, συγγραφείσας ὑπὸ Θ. Α. Χαδελλᾶ», Βιδλ. Β' (Αθῆναι 1863 σ. 41-46). Ἐπίσης εἰς τὸ «Εικονογραφημένον Ἡπειρωτικὸν Ἡμερολόγιον» Δωδώνη, (ἔτος Α' σ. 20) ὑπὸ Γ. Κ. Γάγαρη Ἡπειρώτου· Αθῆναι 1895. «Διδαχὴ τοῦ Ἀγίου Ἱερομάρτυρος καὶ Ισαποστόλου Κοσμᾶ τοῦ Νέου, τοῦ ἐξ Αἰτωλίας. Εκφωνηθείσα ἐν τῷ τῆς Περιθέλεπτου Ναῷ, ἔκωθεν τῆς πόλεως Ἰωαννίνων, κατὰ τὸ ἔτος 1779. (Αθῆναι 1864). Τρύφωνος Εὐαγγελίδου Κοσμᾶς Αἰτωλίας ὁ Ισαπόστολος (1714-1779, βίος καὶ ἔργα αὐτοῦ (Ιστορικὴ καὶ ποιτικὴ μελέτη) Αθῆναι 1897.

(79) Τὰ κατ' αὐτὸν ὄρα προχείρως εἰς Φραντζῆν (ῶς ἀνωτέρω τομ. Α' σ. 44-48), καὶ εἰς Σ. ΙΙ. Ἀραδαντινοῦ Ιστορίαν Ἀλῆ Πασᾶ τοῦ Τεπελενλῆση συγγραφείσαν ἐπὶ τῇ βάσει ἑνεκότου ἔργου τοῦ Π. Ἀραδαντινοῦ. Αθῆναι 1895, σ. 215 κ. ἔ.

(80) Πουκεδίλ Ιστορία ὡς ἀνωτέρω τόμ. Β' σ. 21-22.

σκαλόν του Ἀγάπιον Παπαγνωρόπουλον, εἰς ὃν ἀπέστειλε φίλοδωρήματα, ἀτινα συγετέλεσαν, εἰς τὸ γὰρ παρεσθήτη ἡμῖν χαρακτηριστικώτατον ἀγένδοτον, καθ' ὃ, ὃ ἐν ἀπολύτῳ ὀλυμπιακούς ἔπον διεῖσπνει λος, δὲν ἀπεδέχθη τὰ δῶρα καὶ ἐξήγησεν ἀντί αὐτῶν τὴν ὑπὲρ τῆς Δημητράγανης ἀντίληψιν τοῦ ιεράρχου⁽⁸¹⁾. Καὶ εἰσηγούσθη φάνεται. Ειότι, ὃς ὁ Γερμανὸς τῷ 1811 ἐπεσκέψθη τὴν Δημητράγανην, πλὴν ἄλλων καὶ εἰς κοινωφελῶν ἔργων τὴν ἐκτέλεσιν διὰ δικάγης του προέδη⁽⁸²⁾.

(81) Ἀναγράφουσι δηλ. θει, ὅτε τὸ πρώτον ὁ Γερμανὸς ἀφίκετο εἰς Πάτρας ὡς Μητροπολίτης, ἀπέστειλε τῷ διδασκάλῳ του Ἀγαπίον, φορίον ὀλόκληρον καρέ καὶ ζαχαρίεως. Ο Ἀγάπιος ὅμως τὰ ἐπέστρεψε διὰ τοῦ αὐτοῦ ἀγωγιάτου, παραγγείλας εἰς τὸν Γερμανόν, ὅτι εἰς ἓν μὲν ἀστητὸν ὡς αὐτός, ἀρκεῖ μία ὄκα καρέ ἐτησίως, ἂν ὅμως θέλῃ νὰ φανῇ χρήσιμος, ἃς κατασκευάσῃ διὰ τὴν Δημητράγανην ὑδρογαγείον, ἀπαλλάσσων αὐτὴν τῆς λειψυδρίας; ὁ Γερμανὸς τότε τῷ ἐστειλε κομματικὸν ποσόν δ' οὐ ἔφερον εἰς τὴν πόλιν τὴν πηγὴν τοῦ Λουμένη καὶ κατεσκεύασαν ὡραίων τρίχουν τον βρύσιν «τοῦ Δεσπότη» ὄνομασθείσαν, ητίς μέχρις ἐσχάτων ἐσώζετο (Κανδηλάρου Δημητράγανης ὡς ἀνωτέρω σ. 18). Ο Παπούλας ἀναφέρει τὸ γεγονός τοῦτο προσθέτων, ὅτι τῷ Γερμανῷ διεμήνυσεν ὁ Ἀγάπιος, ὅτι διὰ τὴν διδάχην του δὲν τῷ φέρειται τίποτε, ἀφοῦ δὲν ἐδίδασκε δι' αὐτὸν ἀλλὰ διὰ τὴν Πατρίδα (ῶς ἀνωτέρω σελ. 12).

(82) Ο Παπούλας σημειεῖ (ῶς ἀνωτέρω σ. 10 καὶ 12), ὅτι κατὰ τὸ ἔτος 1811 ἥλθεν ὁ Γερμανὸς εἰς Δημητράγανην, εὐθὺς δὲ ἐισόργησεν εἰς τὸν Ἀγιον Γεωργίον τῆς Πλάτασας, προσενεγκῶν καὶ πολύτιμα ἀναθήματα εἰς τὸν Ἀγιον, ὡς σώσαντα κύτον ἀπὸ τοῦ ὄφεως· ἦτοι, ἐπάργυρον Εὐαγγέλιον, κανδηλάς ἀργυρᾶς καὶ διάφορα ιερὰ σκεύη καὶ ἔμφια διατηρούμενα μέχρι τοῦδε εἰς τὸν Ταξιάρχην, ἐπίσης κιδώτιον πλῆρες ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων καὶ χειρόγραφα ἐπὶ μεμβράνης, δῶρα τοῦ Πατριάρχου· συναντήσας δὲ καὶ τὸν διδάσκαλόν του τῷ ἐδικαιολογήθη, διατί τῷ ἐστειλε μεγάλην ποσότητα καρέ καὶ ζαχαρίεως, γνωρίζων, ὡς εἶπεν αὐτῷ, ὅτι διὰ τῶν εὐχῶν του θὰ ζήσῃ πολύ. Τότε ὁ διδάσκαλος χαριεντιζόμενος τῷ εἶπεν, ὅτι θὰ τὸν βάλῃ εἰς τὸν φάλαγγα ἀν δὲν κατασκευάσῃ καὶ γέφυραν ἐπὶ τοῦ Λουσού ποταμοῦ καὶ ἀν δὲν φέρῃ τὸ διδάσκαλόν του τῷ διδικαιολογήθη, διατί τῷ ἐστειλε μεγάλην ποσότητα καρέ καὶ ζαχαρίεως, γνωρίζων, ὡς εἶπεν αὐτῷ, ὅτι διὰ τῶν εὐχῶν του θὰ ζήσῃ πολύ. Ταῦτα κατὰ τὰς ἀνακοινώσεις τοῦ φιλίστορος Κ. Α. Γ. Βερρούτιου πούλου. Ο Φιλήμων εἰς τὰ Πολεγύμενά του (ῶς ἀνωτέρω σ. 8') σημειεῖ, ὅτι ὁ Γερμανὸς πολλαχῶς εὐηργείτησε τὴν Δημητράγανην καὶ τὴν Σχολήν της ὑλικῶς ὑπεστηρίζειν. Ο Καστόρχης ἐν τοῖς περὶ τῆς Σχολῆς τῆς Δημητράγανης (ῶς ἀνωτέρω σ. 29) ἀποκαλεῖ τὸν Γερμανὸν διάδοχον ἐν ταῖς εὐεργεσίαις τῶν Ἀγαπίων, ὑποστηρίζαντα τὴν Σχολὴν τῆς Δημητράγανης καὶ εἰς βιβλίον πορσοφράς προσάντα· (ὅρα καὶ εἰς Δημητράγανην Κανδηλάρου σχετικά τινά· ὡς ἀνωτέρω σ. 20). Χαρακτηριστικὸν τῆς αὐτοφυούς εὐθυολογίας, προσεγγιζόσης ὅμως ἐντοτε εἰς τὰ δριτα τῆς βωμολογίας, τῶν χρόνων ἐκείνων εἶναι, τὸ ἀναφερόμενον, ὅτι ἐν Δημητράγανη διερμάνησεν τὸν Γερμανὸν συγγενῆ του τὸν ἡράτηρας «τί κάνουν τὰ μουλάρια σου», «Σοῦ φιλοῦν τὸ χέρι τῷ ἀπήντησεν ἐκείνος» (ὅρα Παπούλα ὡς ἀνωτέρω σ. 11-12). Επίσης κατ' ἀνακοι-

Διαμείνας ἐπὶ ἔννέα ἔτη ἐν Πάτραις δὲ Γερμανός, ὀνεγχώρησε κατὰ τὸ ἔτος 1815 εἰς Κωνσταντινούπολιν, κληθεὶς δὲ Συνοδικός· δὲν ὑπάρχει δὲ ἀμφισβήτησι, διὰ τοῦτος ηὔδοκιμησεν.

* * *

Εἰς Κωνσταντινούπολιν διέμεινεν ἀπὸ τοῦ ἔτους 1815 μέχρι τοῦ 1817 λήγοντος, ἥτοι 1818 ἀρχομένου⁽⁸³⁾.

νωσιν τοῦ κ. Βερροιοπούλου φέρεται, διὰ τὴν ἀρωτήσας τὸν αὐτὸν γέροντα, ἃν εἶναι εὐχαριστημένος ἀπὸ τὰ εἰσιδημάτα τῶν χωραφιῶν του, Ἐλατεῖ τὴν ἀπάντησιν: «Ἄν δὲν κοποτήσῃς, ἀφέντη Δεσποτή μου, δὲν τρψεις».

Εἰς τὴν ἐφημερίδα «Καλλιόπην» ἐκδιδομένην ἐν Βιέννη ὑπὸ τοῦ Ἀθανασίου Σταγειού (Περιόδ. Α'. ἔτος 1819, τεῦχ. Κ'. σ. 199 - 201) ἐδημοσιεύθη, εἰς τὸ τέλος τῆς ιστορίας τῆς Δημηταράνης, ἐπιστολὴ ἡνὶ Βουκουρεστίου πρὸς τὸν ἐκδότην τῆς «Καλλιόπης» τοῦ Ιερομονάχου Νεοφύτου Παπανικητοπούλου καὶ ἑτέρα μετ' αὐτὴν τοῦ ἴδιου πρὸς τὸν Γερμανόν.

‘Αμφότεραι φέρουσι τὴν γρονολογίαν 29 Αὐγούστου 1819.

Ἐν τῇ πρώτῃ παρακαλεῖ τὸν ἐκδότην, ἐκ μέρους πάντων τῶν πατριωτῶν του προύχόντων καὶ Ιερέων, ὑπογεγραμμένων εἰς γράμμα πρὸς αὐτὸν, ὅπως διαφημίσῃ «τὰ ἀξιάγαστα κατορθώματα τοῦ φιλογενοῦς καὶ φιλοπάτριδος Ἅγιον Παλαιῶν Πατερῶν Κυρίου Γερμανοῦ» διότι: «ἔφερε μακρόθεν τῷ φαῖδ. (1814) ἔτος, διὸ ἴδιων ἀδρῶν ἔξόδων εἰς τὴν πόλιν (ἄνυδραν οὖσαν) ἐν θέῳ ἀριστον., Λουμένι καλούμενον» καὶ διότι: ἕρθεσε αγέρωφαν ἔντεχνον, ὑψηλὴν καὶ μεγάλην» ἐπὶ τοῦ «δυσδιαδάτου Ἐρυμάνθου».

Χωρὶς δὲ νὰ προσθέσωσι τὰς ἔλλας του πρὸς τὴν πόλιν βοηθείας, ἀρκοῦνται ἀναγράφοντες διὰ τοῦ εἰναι «έφορος καὶ προστατης τοῦ Σχολείου, συνεργῶν ἀγρύπνων καὶ φιλοτέμων εἰς τὰ δέοντα καὶ προσεπιχορηγῶν τὰ ἐλλείποντα εἰστε ή Σχολή Δημηταράνης κατέστη ἡ πρώτη τῆς Πελοποννήσου Σχολή». Ἐκ τῶν ἀνωτέρω φαίνεται διὰ τὴν ἡ μεταφορὰν τοῦ θάρατος κατὰ τὸ 1811 ἵστως ἀρξαμένην ἐπερατώθη τῷ 1814.

Ἐν δὲ τῇ πρὸς τὸν Γερμανὸν ἐπιστολῇ του ὁ αὐτὸς Παπανικητοπούλος ἀνακηρύττει τὰς ἀρετὰς; του πάσας, ἀς καὶ αὐτὸς δὲ Πατριάρχης, λέγει, ἀναγνωρίζεις. Καὶ καταλήγει λέγων: «ἐὸν Γρηγόριος ἐπιπλεῖ, παντὸς ἑτέρου ἐπαίνου κρίτητον δεῖ νομίζειν».

⁽⁸³⁾ Ταῦτα ἔχαρισθονται ἐν τοῖς κατόπιν δ' ἐγγόριφων πηγῶν.

Ο Φιλήμων (Προολεγόμενα δ') σημειοῦ, διὰ τῷ 1815 μετέθη δὲ Γερμανός εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου διέμεινεν ἐπὶ τριετίαν, ἀπολαμβάνων ἰδιαιτέρας ὑπολήφεως παρὰ τῆς ιερᾶς Συνόδου, ἐπανῆλθε δὲ τὸ 1818. Ἀνακριβῶς δὲ Πουκεβίλ (τ. Β' σ. 21 σημ. 1) βεβαιοῦ, διὰ τὴν ἀνεγχώρησεν ἐκ Πατρῶν τῷ 1816, προσθέτων, ὡς λεχθὲν πρὸς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ, διὰ τὴν ἀκεπτεται νὰ μὴ ἐπανέλθῃ εἰς Πελοπόννησον, ἢν δὲν θεωρήσῃ ἔσωτὸν ικανὸν δ' ἀξίαν λόγου δρᾶσιν διὰ τοῦ σχετικῶν πρὸς τὴν Ρωσίαν ὡμιλήσεν αὐτῷ κατὰ τρόπον τοιούτον, ὡς τε νὰ πιστεύσῃ, διὰ τὸν στηρίζεται ποσῖς εἰς τὴν βοήθειάν της. Ο Αινιάν λέγει, διὰ τοῦ (6 - 7) μετερχόντων ἀπὸ δεκαετῆ διεύθυνσιν τῶν πραγμάτων τῆς ἐπαρχίας του, μετέθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ὡς Συνοδικός εἴλκυσε τὴν ὑπόληψιν πάντων διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ φρόνησιν αὗτοῦ, καὶ ἐπανῆλθε τὸ 1818. Ο Γούδας

Ικανὰ ἔγγραφα μνημεῖα ἔχομεν ὑπὸ ὅψιν γῆμῶν μνημονεύοντα τὸν Γερμανὸν διὰ Συνοδικόν.

α) Πατριαρχικὸν γράμμα τοῦ Κυρίλλου. φέρον γρονολογίαν ἔτει 1815 κατὰ μῆγα Πολιτισμού. Τοῦτο, οὗτονς ἐπίσημον ἀντίτυπον ἔχομεν ὑπὸ ὅψιν, εἶναι ἐγκύρωλιον καὶ ἀναφέρεται εἰς διφειλομένας διασιφορίας πρὸς τὸν Βασιλικὸν Χαζηνὸν καὶ τὸ διτζάκι τῶν Ποσταγκτήδων. Μετὰ τῆς τοῦ Πατριαρχοῦ φέρονται καὶ 16 ὑπογραφαὶ Συνοδικῶν, ἐν αἷς καὶ ἡ τοῦ Γερμανοῦ. Ζητεῖται δὲ ἡ ἀνάλογος καταδίλητην διαφόρων ἐπαρχιῶν, πρὸς ἀνακούφισιν τοῦ «ἀμυθήτου ὄγκου γρέοντος τοῦ Πατριαρχείου».

Ἐν τέλει διὰ σημειώματος ἀσχέτου πρὸς τὸ κείμενον τοῦ Σιγιλλίου, ἐλέγχεται δὲ πρὸς δὲν ἀποστέλλεται τὸ γράμμα Ἀρχιεπίσκοπος Ἀκώδων Δανιήλ⁽⁸⁴⁾, διὰ τὴν «ἄκρων ἀμέλειαν καὶ ἀδιαφορίαν του»

σημειοῖ, διὰ (σ. 101 - 102) ἐπὶ ὅπτω ἔτη διέμεινε διαρκῶς εἰς τὸν θρόνον του, προσκληθεὶς δὲ τῷ 1815 ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐπὶ Πατριαρχοῦ Κυρίλλου, ἐπανῆλθε δὲ τῷ 1819, καθορίζων μάλιστα καὶ τὴν 2 Ιανουαρίου, ὡς ἡμέραν τῆς ἐπανόδου του. Συμφωνεῖ κατὰ τοῦτο μετ' αὐτοῦ καὶ ὁ Κανδηλῶρος (Δημηταράνη σ. 92 καὶ Γορτυνία σ. 152). Ο Θωμάποντος δέγεται τὸ ἔτος 1818 (σ. 409). Ο Καστόρχης (ὡς ἀνωτέρω σ. 29 - 30 καὶ ἐπ.) εἰς τὰς ἐνεργίας τοῦ Γερμανοῦ ἐν Κωνσταντινούπολει ἀποδίδει τὴν ἔνωσιν τῆς Μονῆς τοῦ Φιλοσόφου μετὰ τῆς Σχολῆς, δι' ἣν ἔνωσιν ἀπελύθη τῷ 1816 τὸ σχετικὸν σιγιλλίον, κανονίζον καὶ τὰ τῆς ἐφορείας τῆς Σχολῆς. Ο αὐτὸς καταχωρίζει καὶ τὸ σιγιλλίον τοῦτο (σ. 66 - 71), ἐν ᾧ πλέκεται ὁ δίκαιος ἐπαίνος καὶ πρὸς τὸν Γερμανόν, δριζόμενον καὶ «Ἐφορον τῆς Σχολῆς».

(84) Συγκεντρώσαντες πληροφορίας τινάς περὶ τοῦ Δανιήλ τούτου. δὲν θεωροῦμεν ἀσκοπὸν νὰ τὰς παραθέσωμεν ἐνταῦθα. Οὗτος ήτο διδάσκαλος φέρων τὸ ὄνομα διαμαντῆς Ἀνδρέου (Παπαπαναγιωτόπουλος). Κατήγετο ἐκ Δημητσάνης καὶ ἡτο συγγενῆς τοῦ Γρηγορίου Ε'. Λαδῶν τὸ μοναχικόν σχηματίζει, ἐξελέγη τὸν Ιούνιον τοῦ 1814 Αρχιεπίσκοπος Ἀκώδων διαδεχθεὶς τὸν ἀποθανόντα Σιλβεστρον. Τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1819 ὁ Δανιήλ προήχθη εἰς Μητροπολίτην Ἀμυκλῶν καὶ Τριπολιτζᾶς, ἔνωσισης μετὰ τῆς Μητροπολίσεως ταύτης καὶ τῆς Ἀρχιεπίσκοπῆς Ἀκώδων, καθαιρεθέντος τοῦ Διοικούσιου. Τοῦτο φαίνεται δρόμον, ἀντὶ τοῦ φερομένου, διὰ τῷ 1816 προήγηθη ὁ Δανιήλ, ἀφοῦ ὁ καθαιρεθεὶς Διοικούσιος ἐξελέγη Τριπολιτζᾶς μόλις τὸν Μάρτιον τοῦ 1817, θανόντος τοῦ Νικηφόρου. Τότε δὲ (τῷ 1817) προήχθη καὶ ἡ Αρχιεπίσκοπὴ Τριπολιτζᾶς εἰς Μητρόπολιν, ὡς θά τιδωρεν κατωτέρω. Ο Δανιήλ τῷ 1821 ἐψυλακίσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων μετὰ τῶν λοιπῶν εἰς Τριπολιτζᾶν, ἐπιτίσσας δὲ τῶν γνωστῶν δεινοπαθημάτων, περίε γραφει ταῦτα ἐμβέτωρας. Τὴν 30 Ιουλίου τοῦ 1827, εὑρίσκομεν τὸν Δανιήλ εἰς Κρανίδιον. Ο Δανιήλ ἀπέθανεν ἐν Τριπολιτσᾷ τὴν 11 Οκτωβρίου 1831, (δρα διὰ τα σημειώματα ταῦτα, Παπούλα ὡς ἀνωτέρω σ. 205 - 206, ίδιως δὲ τὴν Περι Κουρουτσεσμὲ περισπούδαστον πραγματείαν τοῦ Β. Μυστακίδου εἰς Ηλαρασσοῦ, ὡς ἀνωτέρω, τόμ. IA' σ. 522, 523, 526, 542, 543). Επίσης τὸ τεῦχος «Οι ἀρχιερεῖς καὶ οἱ

καὶ διὰ τὴν μὴ ἀποστολὴν τῶν παιπαδικῶν τῆς ἐπαρχίας του⁽⁸⁵⁾.

Ἐν τῷ γράμματι τούτῳ μνημονεύεται ὁ μέγας Δραγασούμάνος Ἰάκωνος Ἀργυρόπουλος καὶ ὁ Μέγας Λογοθέτης Θεόδωρος Ρήζον.

β) Ἀφοριστικὸν γράμμα (Συνοδικὸν ἐπιτίμιον) κατὰ τῶν σφετερι-
σθέντων ξένην τινὰ περιουσίαν, ἀπολυθὲν κατ' Ἀγγούστον τοῦ 1815⁽⁸⁶⁾.

γ) Τοῦ αὐτοῦ Πατριάρχου ἐγκύρωλιον γράμμα πρὸς τὸν αὐτὸν Ἀκώδων ἀποστελλόμενον. Περιεσώθη ἐν ἐπισήμῳ ἀντίτυπῳ, ἄνευ χρονολογίας· καὶ θὰ ἡγανάκτετο τις νὰ περιορισθῇ χαρακτηρίζων αὐτό, ὃς ἀπολυθὲν μεταξὺ τῶν ἑτῶν 1815-1818, ἀφοῦ μετὰ τὸ 1818 δὲν εἶναι πλέον Πατριάρχης ὁ Κύριλλος⁽⁸⁷⁾, ἀν τὸ σιγῆλλον τοῦτο, ἀναφερόμενον εἰς τὴν παρ' αὐτοῦ ἔδρυθεῖσαν Μουσικὴν Σχολὴν δὲν ἥτο καὶ ἀλλαχοῦ δημοσιευμένον, φέρον τὴν χρονολογίαν 25 Νοεμ-
προύχοντες ἐντὸς τῆς ἐν Τριπόλεις φυλακῆς ἐ-ἔτει 1821⁸⁸, διὸ Ἰωσήφ Ζαφειροπούλου ἱερομονάρχου, συνταχθὲν ὑπὸ Θεοδώρου Ζαφειροπούλου (Ἀθῆναι 1852, σ. 5. Αὐτοδιο-
γραφικὸν προσόντιον). Τὸ χειρόγραφον τοῦ ἐμμέτρου ἔργου τοῦ Δανιὴλ ἀπόκειται ἐν τοῖς χειρογράφοις τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης (ὑπ' ἀριθ. 8704). Ἐδημοσίευθη δὲν πότε τὴν ἐπιγραφὴν «Ἴστορικὸν χειρόγραφον τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Τριπόλεως Δανιὴλ» ἐν τῇ Φιλολογικῇ ἢ Ἀκροπόλει τομ. Α'. σ. 379 κ. ἕ. (Ἀθῆναι 1889)

(85) Ὁ Δανιὴλ παρ' ὅλας τὰς ἐπισήμους καὶ ἴδιαιτέρας παροτρύνσεις φαίνεται, ὅτι δὲν ὑπῆκουσεν ἔχομεν δὲ ὑπ' ὅψιν ἐν πρωτοτύπῳ γράμμα τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου πρὸς τὸν Δανιὴλ, ὃν ἐκ παραδρομῆς ὑνομάζει Ἰανθιὴλ, τῆς 3 Δεκεμβρίου 1817, δι' οὗ καθίσταται αὐτῷ γνωστόν, ὅτι διωρίσθη ὁ Γερμανός, (ἔτοιμος, ὡς ἔξαγεται, ν' ἀπέλθῃ τῆς Κωνσταντινουπόλεως) ὅπως ἐπιστατήσῃ καὶ λάθῃ τὰ παρ' αὐτοῦ ὄφειλόμενα εἰς τὴν κοινὴν κάσσαν. Ὁ δὲ Γερμανός δι' ἐπιστολῆς του ἐκ Πατρῶν πλέον, τῆς 1 Φεβρουαρίου 1818, ἀποστέλλει τὸ γράμμα, προτρέπων ἀμάρα αὐτὸν εἰς ὑπακοήν. Τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Γερμανοῦ ταύτην, ἥν ἔχομεν ὑπ' ὅψιν ἡμῶν καὶ ἐν πρω-
τοτύπῳ, ἐδημοσίευσεν ὁ Παπούλας (ὡς ἀνωτέρω σ. 204-205 ἀναγνώσας ἐσφαλμένος τὸν χρόνον 1816 ἐνψ ἐνία 1818 τὸ αὐτη̄ δῆλον. ἔξελαθεν ὡς αὐτη̄).

Ἐπίσης σώζεται καὶ τὸ αὐτόγραφον σχέδιον τῆς ἀπαντήσεως τοῦ Ἀκώδων πρὸς τὸν Γερμανόν, γεγραμμένον ἐπὶ τοῦ ἀγράφου μέρους τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Γερμανοῦ, τὸ περιέχον καὶ τὴν πρὸς τὸν Δανιὴλ ἐπιγραφὴν ταύτης. Ὁ Δανιὴλ περιγράφει τὴν δυσ-
τυχίαν τῆς Ἐπαρχίας του καὶ τὴν ἀδυναμίαν του, ὅπως ἀποτίσῃ τὰς ὄφειλάς του, ὡς καὶ τὰς τοῦ προκατόχου του, παρακαλεῖ δὲ τὸν Γερμανόν, ὅπως μεσολαβήσῃ παρὰ τῷ Παναγιωτάτῳ καὶ μὴ παρεξηγηθῇ ὅτι παρακούει, ἢ ἀμελεῖ. Μήπως πάντα ταῦτα ἐγέννησαν τὴν περὶ Ἐδερχίας τοῦ Γερμανοῦ γνώμην;

(86) Ὁρα Παπούλα (ὡς ἀνωτέρω σ. 202). Ποιούμενος λόγον ὁ Παπούλας περὶ τοῦ ἀφοριστικοῦ τούτου, ἐκλαμβάνει τὸν μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τοῦ Γερμανοῦ, ὡς Συνο-
δικοῦ, συνῆθη διὰ στιγμῶν σταυρόν, ὡς ὑποκρύπτοντα συμβολικὴν τινὰ ἔννοιαν. Καὶ τὸ γράμμα τοῦτο ἀποστέλλεται πρὸς τὸν Ἀκώδων.

(87) Ὁ Κύριλλος ὑπῆρξε Πατριάρχης ἀπὸ τῆς 4 Μαρτίου 1813 μέχρι τῆς 13 Δε-
κεμβρίου τοῦ 1818. Θεωρεῖται ἀνὴρ φιλόμουσος καὶ προστάτης τῶν γραμμάτων.

ἔριου 1815⁽⁸⁸⁾. Διὰ τοῦ γράμματος τούτου προτρέπονται καὶ διάφοροι
ἐπαρχίαι εἰς ἀποστολὴν ἐφάνων καὶ καταλλήλων πρεσβύτων, πρὸς
ἐκμάθησιν τῆς νέας μεθόδου. Μεταξὺ τῶν ὑπογραφῶν τῶν 16 Συνο-
δικῶν, φέρεται καὶ ἡ τοῦ Γερμανοῦ.

δ) Γράμμα τοῦ αὐτοῦ Πατριάρχου, ἀπολυθὲν τὸν Ἰούλιον τοῦ 1816
πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ Λεξικοῦ Κινητοῦ, ἀποσταλὲν δὲ καὶ πρὸς τὴν
ἐν Ἀθήναις Μονὴν τῶν Ταξιαρχῶν (Πετράκη), ἐν φ. ἐπίσημῃ, μεταξὺ
τῶν Συνοδικῶν καὶ ὁ Γερμανός.

Καὶ τούτου ἔχομεν ὑπ' ὅψιν ἡμῶν ἐπίσημον ἀγτίτυπον.

ε) Γράμμα τοῦ αὐτοῦ Πατριάρχου, ἀναφερόμενον εἰς τὴν προσ-
γεγράψην τοῦ θρόνου Ἀμυκλῶν καὶ Τριπολιτᾶς εἰς Μητρόπολιν, γε-
νομένην κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1817.

Εἰς τοῦτο, οὕτινος περίληψιν ἔχομεν ὑπ' ὅψιν, ὁ Γερμανὸς συνυ-
πογράφει μετὰ τῶν λοιπῶν Συνοδικῶν, ἔχων καὶ τὰς γνώμας, τοῦ
Ἀγίου Νικαίας κύριον Ιωαννινίου, τοῦ Ἀγίου Προύσης κύριον Ιωαννι-
κίου, τοῦ Ἀγίου Δράμας κύριον Παρθενίου καὶ τοῦ Ἀγίου Μεθύμηνς
κύριον Παναρέτου⁽⁸⁹⁾.

‘Ως εἶναι ἐπόμενον, τὰ ἔγγραφα τοῦ Γερμανοῦ τοῦ 1818-1819
ἔτους, ἀποστέλλονται ἐκ Πατρῶν πλέον ἐπίσημης καὶ εἰς τὰ τότε σι-
γῆλλα δὲν εὑρίσκομεν αὐτὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει μεταξὺ τῶν Συ-
νοδικῶν⁽⁹⁰⁾.

‘Η ἐπάνοδος τοῦ Γερμανοῦ εἰς τὰς Πάτρας, τελευτῶν τοῦ ἔτους
1817, ἡ ἀρχομένου τοῦ 1818, ὑπῆρξε θριαμβευτική. ‘Ως ἀναγρά-
φεται δέ, ἐπὶ τῇ βάσει πληροφοριῶν αὐτοπτῶν, σύμπασα ἡ πόλις
κατήλθε πρὸς τὴν θάλασσαν εἰς ὑποδοχήν του. Αἱ μητέρες εἶχον

Τὴν 14 Δεκεμβρίου 1818 παρηγήθη καὶ τὴν 19 Ἰανουαρίου 1819 ἐπανῆλθε τὸ τρίτον
ὸ Γρηγόριος Ε' (Γεδεών Πατριαρχ. Πίνακες, ὡς ἀνωτέρω σ. 683 - 684).

(88) Περὶ τοῦ γράμματος τούτου ὅρα καὶ εἰς τὸ περιοδικόν «Ἐρυθρή Λόγιος» Βιέν-
νης, τοῦ 1816 (σ. 10 - 11). Τὸν «Ἐλληνικὸν Τηλέγραφον» Βιέννης (1816 ἀριθ. 3 - 4),
ὅπου φαίνεται δημοσιεύθεν τὸ γράμμα τοῦτο, δὲν ἡδυνήθημεν νὰ ἴσωμεν.

(89) Παρνασός (ὡς ἀνωτέρω τόμ. Α' σ. 543).

(90) Οὕτως ἔχομεν ὑπ' ὅψιν ἡμῶν :

α) Ἐνταλτήριον τοῦ Γερμανοῦ ἀνευ τόπου ἐκδόσεως, φέρον χρονολογίαν 13 Δεκεμ-
βρίου 1818 (Δελτίον τῆς Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας τεῦχος Β' Ἀθῆναι
1894 σ. 3 - 4). Κατὰ τὸ δοθεῖν ἥμιν τὸν τοῦ Γ. Λαμπάκη ἀντίγραφον, ἔχει χρονο-
λογίαν 8 Σεπτεμβρίου 1818.

β) Ἐπιστολὴν ἰδιωτικῆς ὅλως φύσεως τοῦ Γερμανοῦ ἐκ Πατρῶν, φέρουσαν χρονο-

φέρει μεθ' έκαντον καὶ τὰ γήπικα ἔτι, δύπως τὰ εὐλογήσῃ. Χρυσοστόλιστοι δὲ ἵπποι ἀπεστάλησαν παρὰ τῶν μεγιστάνων Τούρκων, ἐνῷ ἀλλαχαγμοὶ γχρᾶς ἀντίχουν πανταχοῦ τῆς πόλεως⁽⁹¹⁾.

Γ'

Ο Γερμανὸς Φιλικός.

Ἡ κρίως ἐθνικὴ δρᾶσις τοῦ Γερμανοῦ ἀρχεται, ἀπὸ τῆς ἐπιστροφῆς του ταύτης ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ δὴ ἀπὸ τῆς ἀναμίξεώς του εἰς τὰ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας.

Εἰς ταύτην ἐμυήθη ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου Πελοπίδα⁽⁹²⁾, ἡ δὲ μύησίς του σχετίζεται πρὸς ἄξιον λόγου καὶ πολὺ χαρακτηριστικὸν ἐπεισόδιον.

Μέχρι τῆς ἀφίξεως τοῦ Πελοπίδα εἰς Πάτρας, ὁ Γερμανὸς φαίνεται, ὅτι ἡγγόει τὰ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, εἶχεν δύμας ἀντιληφθῆ, ὅτι μυστικῶς κάτι μινεργεῖται, διότι, ὡς δέχοντα, ἐπιστολὴ τις τοῦ Α. Μαυροκορδάτου ἐκ Πλέγης, περιείχεν ὑπαινιγμούς τινας, οἵτινες ἔδιθισαν αὐτὸν εἰς σκέψεις.

Ο Πελοπίδας, ἀφικόμενος εἰς Πάτρας ἀπέφυγε νὰ μυήσῃ, ἐκ τῶν πρώτων τούλαχιστον, τὸν Γερμανὸν καὶ τοὺς προδύχοντας τοῦ τόπου, προέδη δὲ εἰς τὴν μύησιν τοῦ Ἀνδρέου Καλαμογδάρτη, ἀνδρὸς εὐ-

λογίαν 1 Ιουλίου 1819 (Παπούλα ὡς ἀνωτέρω σ. 203). Κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Α. Βερροιοπούλου ὃ ἐν αὐτῇ μνημονεύμενος Σταμάτης εἶναι ὁ ἀδελφὸς τοῦ Γερμανοῦ· καὶ

γ) Σιγίλιον τοῦ 1819, ἐν ἐπισήμῳ ἀντιτύπῳ, φέρον τὰς ὑπογραφὰς τοῦ Γρηγορίου καὶ 19 Συνοδικῶν, δι' οὗ ἡ ἐκκλησία ὑποστηρίζει τὸ μέτρον τῆς Πόλης, ἐναντίον τῆς «ἐπιμέξιας» τῶν ρεαγιάδων μετά τῶν φράγκων καὶ τῶν εἰς ἑτέρας Αὐλὰς ὑποειπένων καὶ ιδίως ἐναντίον τῶν εἰσερχομένων εἰς τὰς ἐν Γαλατᾷ «λαοσταριάδα» (πανδοχεῖα δηλ. ὡς ἔρμηνεύεις τὸ λεξικόν του ὁ Σκ. Βυζάντιος), αὖθις εἶναι προδῆλως ἡ πηγὴ πάσης διαφθορᾶς ήθουν». Ομοίει δὲ τὸ σιγίλιον τοῦτο ἐν γένει καὶ κατὰ παντὸς τυγχροῦ παιγνίδιον. Ἡ ποινὴ κατὰ τῶν οὐτω παρεκτεπομένων ἦτο ἡ τίνν...κατέργαν. Εὔνόητον εἶναι, δὲ τὴν Πόλη δι' ἄλλους λόγους καὶ ὅγι πρὸς ἡθικοποίησιν τῶν δούλων τῆς προέδη εἰς τοιαῦτα μέτρα.

(91) "Ορα Γούδα (ὧς ἀνωτέρω σ. 102).

(92) Ο Πελοπίδας κατήγετο ἐκ Στεμνίτσης, ἥτοι υἱὸς τοῦ Βασιλείου Πρωτοπαπᾶ, ἔμαθήτευσε δὲ ἐν Δημητσάνῃ. Ἡτο νοήμων ἀνήρ καὶ εὐλαττος. Ἀντιτασσόμενος κατὰ τῶν προεστῶν, ἡγακάσθη νὰ φύγῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, πρὸς τελειοτέραν μόρφωσιν καὶ πρὸς ἐμπορίαν. Ἐκεὶ δὲ ἐμυήθη τὰ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας (ὅρα Φραντζῆ ὡς ἀνωτέρω τόμ. Δ' σ. 92 - 93). Ἐπίσης Γορτυνίαν Κανδηλάρου (σ. 224). Ο Φωτάκος εἰς τοὺς Βίους τῶν Πελοποννησίων (ἥς ἀνωτέρω σ. 136) κάμνει μνείαν τῶν

φυσικῶν, διεστηρίου, καὶ πολεμίου τῶν προσύγχρονων.⁹³ Η κατήγητίς του προέδαινεν ὅμαλῶς μόλις δύμας ἐφίλασσεν εἰς τὰ τοῦ Μεγάλου Όρου, ὁ Καλαμογδάρτης ἡργίθη νὰ δημάσῃ. Ο Πελοπίδας τότε ἐταράχθη πολύ, ὑπολογίσας δὲ τὰς συνεπείας, δὲν τυχὸν γνωσθῆ ἡ ἀποστολή του, ἡγακάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν Γερμανόν, ἀφ' ἑνὸς μέν, δύπως διὰ τῆς ἐπιρροής, ἥν ἐξήσκει οὕτος ἐπὶ τοῦ Καλαμογδάρτη, ἀποτραπῇ πᾶς κινδυνός, ἀφ' ἑτέρου δέ, δύπως λάδη παρ' αὐτοῦ ὁδηγίας, περὶ τῆς πορείας, ἥν ὥφειλε ν' ἀκολουθήσῃ εἰς τε τὰς Πάτρας καὶ τὴν Πελοπόννησον ἐν γένει, βαίδαιος ὄν, διτι, καὶ δὲν ἀργηθῇ ὁ Γερμανὸς νὰ ταχθῇ εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐταίρων, οὐδὲν ἔχει νὰ φορηθῇ παρ' αὐτοῦ διὰ τὴν Ἐταιρείαν.

Ο Γερμανὸς δύμας ἀπεδέχθη μετ' ἐνθουσιασμοῦ τὴν πρότασιν τοῦ Πελοπίδα καὶ ἐμυήθη, ἥτο δ' ἐξέχως συγκινητικὴ ἡ μύησίς τοῦ Γερμανοῦ, περὶ ης σφύζονται καὶ λεπτομέρειαι⁽⁹⁴⁾.

Αλλ' ὁ Γερμανὸς εἰς διτι ἀνεμιγνύετο ἀφωσιοῦτο διλοφύχως διὰ τοῦτο, εὐθὺς ὡς ἐξωμαλύνθησαν τὰ τοῦ Καλαμογδάρτη, συγέστησε τὸν Πελοπίδαν εἰς τὸν Ἀνδρέαν Ζαΐμην καὶ Ἀνδρέαν Λόντον, μυηθέντας παρ' αὐτοῦ κατόπιν ἐμύησε προσωπικῶς τὸν Χαριούπολεως Βγρισαρίωνα, τὸν Κεργίτην Προκόπιον, καὶ ἄλλους κληρικοὺς καὶ διπλαρχηγούς, ἐν οἷς τοὺς Κουμανιώτας, καθὼς καὶ τινας τῆς Ρούμελης.

Αλλῶν οὕτω τὴν πρωτεύουσαν θέσιν ἐν τοῖς Φιλικοῖς τῆς Πελοποννήσου δι Γερμανός, δύο τινας κυρίως μελετᾶ:

μεγάλων ὑπηρεσιῶν τοῦ Πελοπίδα, ἀναφέρων καὶ τὴν μεγάλην ἔνδειαν, εἰς ἥν κατέλιπε τὴν οἰκογένειάν του ἀποθνήσκων.

(93) 'Ο Τρικούπης ('Ιστορία τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως Σπυρ. Τρικούπη, ἔκδ. Β' τόμ. Α'. (Δονδίνον 1880 σ. 315 - 316) σημειοι, δὲ τὸ Πελοπίδας ἀφίκετο εἰς Πελοπόννησον τῷ 1818, ἀναγράφων καὶ τὰ ἀνωτέρω ἐκτεθέντα. 'Ἐπίσης δρα Γούδαν (ἥς ἀνωτέρω σ. 103 - 105). 'Ο Φραντζῆς (ἥς ἀνωτέρω σ. 92 - 93) ἀνακριθῶς καθορίζει, ὡς χρόνον τῆς μυησεως τοῦ Γερμανοῦ τὸ ἔτος 1817, προσθέτει δύμας τὰς ἔξῆς πολυτίμους πληροφορίας, δὲ τὸ Πελοπίδας ζητήσας ἰδιαιτέρως συνέντευξιν παρὰ τοῦ Γερμανοῦ, ἐκλείσθη μετ' αὐτοῦ εἰς Ἐδωμάτιον, διόπου ὁ Πελοπίδας κατήρξατο τοῦ λόγου κατὰ τὸ τοῦ Ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ πρός τὴν Θεοτόκον: «Γραικῶν παραστάτης ἀπεστάλην πρὸς τὸν Ποιμένα τῶν Πατρῶν, κομιζῶν εὐαγγελίαν· μή μὲ φοδοῦ σοφώτατε, τὸν μᾶλλον σὲ φοδούμενον· μή εὐλαβῆ με Δέσποτα τὸν σὲ σεπτῶς εὐλαβούμενον». "Ορα ἐπίσης Αἰνιάνος (ἥς ἀνωτέρω σ. 7 - 8). Φιλήμονος Προσλεγόμενα (ἥς ἀνωτέρω σ. ε'). Κανδηλάρου Γορτυνία σ. 225 καὶ Δημητσάνα σ. 92. Φιλήμονος Φιλ. 'Ἐταιρεία, ὡς ἀνωτέρω σ. 206).

α) Τὴς κανονικωτέρων καὶ εὑμέθιδον λειτουργίαν τοῦ δργανισμοῦ τῆς Ἐταιρείας ἐν Πελοποννήσῳ, καὶ

β) Τὸν καθορισμὸν τῆς θέσεως τῆς Ἐταιρείας καὶ τοῦ μέλλοντος Ἀγῶνος, πρὸς τὸν Ἀλῆ Πασᾶν τῆς Ἡπείρου⁽⁹⁴⁾.

Ἐπειδὴ δὲ η̄ διευθέτησις τῶν τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας συνδέεται πρὸς τὰ κατόπιν γεγονότα, θὰ ἀναγράψωμεν προηγουμένως τινὰ διὰ τὰ διατρέξαντα μεταξὺ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ καὶ τοῦ Γερμανοῦ, συνεργασθέντος πρὸς τοῦτο μετὰ τοῦ Ἰωάννου Παπαρρηγοπούλου καὶ Ἰωάννου Βλασσοπούλου, δύο μεγάλων παραγόντων τοῦ Ἀγῶνος⁽⁹⁵⁾.

Ο Ἀλῆς εἶχεν, ὡς γνωστόν, κατορθώσῃ νὰ μάθῃ τὴν ὑπαρξίαν τῆς μυστικῆς Ἐταιρείας. Εὗθυνδ’ ἐσκέφθη, πονηρότατα ὡς πάντοτε, ἀφ’ Ἑνὸς μὲν νὰ παρορμήσῃ διαφόρους καπεταγέους εἰς φανερὰν πλέον ἔναρξιν ἐχθροπραξίην κατὰ τῶν Τούρκων, ὑποστηρίζων αὐτοὺς ὅπωσδήποτε καὶ πολλὰ ὑποσχόμενος, ὅπως φέρῃ οὕτως ἀντιπερισπασμὸν εἰς τὴν κατ’ αὐτοῦ καταδίωξιν τῆς Ηύλης, ἀφ’ ἑτέρου δὲ νὰ καταδώσῃ τὰ δνόματα τῶν καπεταγέων τούτων εἰς τὴν Πύλην, προδίδων συγχρόνως καὶ τὴν Φιλικὴν Ἐταιρείαν, ὅπως τύχῃ οὕτω, ὡς ἥλπιζε, συγγνώμης παρὰ τοῦ Σουλτάνου.

Ο Γερμανὸς λοιπόν, συσκεφθεὶς μετὰ τοῦ Βλασσοπούλου καὶ Παπαρρηγοπούλου, ἀφοῦ κατέστησε πρῶτον προσεκτικὸς τοὺς καπεταγέους, μήπως πέσωσιν εἰς τὴν πλεκτάνην ταύτην, ἐλθόντος μάλιστα τοῦ Ὁδοσσεως Ἀνδρούτσου καὶ εἰς Πάτρας πρὸς τοῦτο, κατόπιν ἀπέστειλε πρὸς τὸν Ἀλῆ τὸν Παπαρρηγόπουλον (γνωστὸν αὐτῷ καὶ ἐξ ἄλλων ἐπισκέψεών του), ὅστις καὶ μετέβη πρὸ τῆς ἀγαχωρήσεώς του

(94) "Ορα διὰ τὰ ἀνωτέρω Προλεγόμενα Φιλήμονος (ὡς ἀνωτέρω σ. 5). Γούδα (ὡς ἀνωτέρω σ. 105).

(95) "Ο Ἰωάννης Ν. Βλασσόπουλος ἐγεννήθη ἐν Ιθάκῃ κατὰ τὸ ἔτος 1741 καὶ ἐξεπαιδεύθη εἰς τὰ στριωτικὰ ἐν Μόσχᾳ. Πρὸ τοῦ Ἀγῶνος καὶ κατ’ αὐτὸν ἔδρασεν ἐξικωτατὰ, Γεν. Πρόδενος δὲν τῆς Ρωσίας ἐν Πελοποννήσῳ καὶ ἐδρεύων ἐν Πάτραις. Ο δὲ Ἰωάννης Κ. Παπαρρηγόπουλος; κατήγετο ἐν Νάξου καὶ ἐγεννήθη κατὰ τὸ ἔτος 1780. Ἐπούδασεν ἐν Κωνσταντινοπόλει καὶ κατόπιν ἐν Μόσχᾳ τὴν Ἰατρικήν. Μετὰ ταῦτα διερμηνεύεις κατ’ ἀρχὰς τὸν Γεν. Πρόδενον Μιντζάκη καὶ εἴτα τοῦ Βλασσοπούλου· μετά τινα ἔτη πρότιχθη καὶ εἰς Γεν. Πρόδενον Ρωσίας. Ἀμφότεροι εἰργάσθησαν πατριωτικώτατα. Ο Βλασσόπουλος ἀπέθανεν ἐν Ναυπλίῳ κατὰ τὸ ἔτος 1837, ὃ δὲ Παπαρρηγόπουλος ἐν Ἀθήναις κατὰ τὸ ἔτος 1874. Περὶ αὐτῶν ὅρα ἴκανα εἰς τοὺς Βίους τοῦ Γούδα (ὡς ἀνωτέρω τόμ. Ε' σ. 181 καὶ ἔξης καὶ 203 καὶ ἔξης). Όρα ἐπίσης τινὰ καὶ εἰς Προλεγόμενα Φιλήμονος (ὡς ἀνωτέρω σ. 1 - 12). Θωμοτούλου Πάτρας (ὡς ἀνωτέρω σ. 462 - 464).

εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ Ρωσίαν. Ὅπως τὸν πεῖσῃ γὰρ ἐπιμείνῃ εἰς τὸν ακτὰ τοῦ Σουλτάνου ἀγῶνα, ὑποδεικνύων τὸ ἐφικτὸν τῆς ὑποστηρίξεώς του παρὰ τῆς Ρωσίας, καὶ δεχόμενος, μετά τινας ὅτιμεν ἐγδικασμούς, τὴν διεξαγωγὴν τῶν σχετικῶν διαπραγματεύσεων.

Εὐνόητον δὲ εἶναι τὸ εὕτοχον τῆς τοιωτῆς ἐνεργείας. δημιουργούστης, ἀφ’ Ἑνὸς μὲν τὴν καταστροφὴν τοῦ πάντοτε ἐπικινδύνου Ἀλῆ, καὶ ἀφ’ ἑτέρου φερούσης σπουδαιότατον ἀγιτιπερισπασμὸν τῶν Τουρκικῶν δυνάμεων κατὰ τὴν ὁπωσδήποτε μὴ ἀπέγουσαν πολὺ ἔναρξιν τοῦ Ἐλληνικοῦ Ἀγῶνος.

Ἡ ἀποστολὴ αὕτη ἐπέτυχε πληρέστατα, ὃ δὲ Παπαρρηγόπουλος ἀναχωρήσας, ἔγραψεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἐκ Ρωσίας πρὸς τὸν Ἀλῆ, ὅτι ἡ ὑπόθεσίς του εἰσῆλθεν εἰς σοδαράν καὶ λίαν εὐνοϊκὴν δι’ αὐτὸν δόδον, τὴν εἰδῆσιν δὲ ταύτην ἐδέχθη ὁ Ἀλῆς δι’ ἐνθουσιωδῶν ἐκδηλώσεων⁽⁹⁶⁾.

* *

Εἰς τὸν διακανονισμὸν δὲ τῶν τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας ἐν Πελοποννήσῳ προέδη ὁ Γερμανὸς διὰ τοὺς ἔξης λόγους:

Ἐκ τῶν ἀνωμαλιῶν, αἵτινες παρετηρήθησαν κατὰ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς Ἐταιρείας, σοδαρώτεραι ἐθεωρήθησαν.

α') Η ἐπίφοδος σύγκρουσις τῆς ἀπ’ αἰώνων δημιουργηθείσης κοινωνικῆς καταστάσεως, πρὸς τὴν ἀπὸ τῆς μυστικῆς Ἀρχῆς ἀπορρέουσαν ὑπεροχήν, καὶ β') ἡ ἐκ τῆς χαλαρώσεως τῆς ἴσχύος τοῦ κεντρικοῦ ὁργανισμοῦ εἰς τὰ μὴ κέντρα. προκύπτουσα ἀπειθαρχία, δυσπιστία καὶ οἰκονομικὴ ἀταξία.

(96) "Ικανὰ σχετικὰ ὅρα εἰς Προλεγόμενα Φιλήμονος (ὡς ἀνωτέρω, σ. 5' καὶ 1'-1'). Απομνημονεύματα Γερμανοῦ ἐκδ. Παπούλα (ὡς ἀνωτέρω σ. 19 - 20). Φραντζή (ὡς ἀνωτέρω, τόμ. Α' σ. 50, 56 καὶ ἔξ.). ὃπου καὶ τινα περὶ τῶν διαφάρων μεταστάσεων τοῦ Παπαρρηγόπουλου παρὶ τῷ Ἀλῆ. Αἰνιάνος (ὡς ἀνωτέρω σ. 9), Γούδα (ὡς ἀνωτέρω, τόμ. Α' σ. 105 - 107, τόμος Ε' σ. 190, 195 - 106, 211 - 215). Ιστορία Επαναστάσεως Φιλήμονος (ὡς ἀνωτέρω σ. 192, σημ. τῆς σελ. 43). Ιστορία τῆς Ἐλληνικῆς Επαναστάσεως Τρικούπη (ὡς ἀνωτέρω τόμ. Α' σελ. 14 - 16). Γορτυνία Κανδηλάρου (ὡς ἀνωτέρω σ. 227). Δημητσάνα Κανδηλάρου (ὡς ἀνωτέρω σ. 22). Αραβαντινοῦ Ἀλῆ Πασᾶς (ὡς ἀνωτέρω σ. 285 - 287). Εὐαγγελίδου Ἀλῆς (ὡς ἀνωτέρω σ. 684 - 685). Μ. Οἰκονόμου Ιστορία Παλαιγγενεσίας (ὡς ἀνωτέρω σ. 55 - 67). Κανδηλάρου Γρηγόριος Ε' (ὡς ἀνωτέρω σ. 182).

Διὰ τοῦτο οἱ σημαντικώτεροι τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Φιλικῶν, προσ-
ξάρχοντος τοῦ Γερμανοῦ, εἰς ὃν ἀποδίδεται καὶ ἡ σύνταξις τοῦ σχετι-
κοῦ ὑπομνήματος, εἰς τὸ διποίον πρῶτος φέρεται αὗτος ὑπογεγραμμένος,
ἀπηγθυναν τοῦτο πρὸς τὴν Ἀρχήν, ἐπιγραφόμενον: «Στοχασμοὶ
τῶν Πελοποννησίων περὶ καλοῦ συστήματος». Ἐν ἑπτά δὲ κεφα-
λίοις δὲ’ αὐτοῦ ἐνητεῖτο: νὰ διορισθῇ ὑπὸ τῆς Ἀρχῆς Ἐφορεία ἐν
Πελοποννήσῳ, ἣτις γὰ συγεννοήται ἀπ’ εὐθείας μετ’ αὐτῆς, διδηγού-
μένη, διδηγοῦσα καὶ ἐπαγρυπνοῦσα εἰς πᾶσαν παρεκτροπὴν ἢ κατά-
χρησιν, δικτασσομένων τῶν κατὰ τόπους Φιλικῶν, δπως ὑπακούωσιν
εἰς αὐτήν. Νὰ ἔρυθῃ ταμεῖον ἐν Πελοποννήσῳ, συγκεντροῦν τὰς εἰσ-
φορὰς τῶν Πελοποννησίων, δικτιθεμένων τῶν ποσῶν τούτων τῇ ἀδείᾳ
τῆς Ἐφορείας. Νὰ δρισθῶσιν εἰδίκοι διαχειρισταί. Ἡ ἀπαιτουμένη
τακτικὴ εἰσφορὰ γὰ καθορίζηται εἰς ἴδιαίτερα γράμματα τῆς Ἀρχῆς
πρὸς τοὺς εἰσφέροντας. Οἱ Ἐταῖροι τῶν πέριξ νήσων καὶ ἰδίως τῶν
Ιονίων γὰ καταθέτωσι τὰς εἰσφορὰς των εἰς τὸ ταμεῖον τῆς Πελο-
ποννήσου. Νὰ τιμωρήται δὲ’ ἀποδολῆς ὁ μὴ ὑπακούων εἰς τὰς διδη-
γίας τῆς Ἐφορείας καὶ τέλος νὰ δρισθῇ τις ἐν “Τύρα”, πρὸς δηγὰ
διευθύνωνται τὰ γράμματα τῆς Ἀρχῆς.

Τὸ Υπόμνημα ἐστάλη διὰ τοῦ Ἰωάννου Παπαρρηγόπούλου εἰδι-
κῶς ἀποσταλέντος πρὸς τοῦτο ἀγετέθη δὲ αὐτῷ, καὶ ἡ μυστικὴ ἐν-
τολὴ, δπως ἐξετάσῃ ἐπισταμένως καὶ ἐξακριβώσῃ τὴν ἀληθῆ κατά-
στασιν τῆς Ἀρχῆς, καὶ τὴν σοδαρότητα τῆς τοσαύτας ἐπαγγελίας
ἐχούσης Ἐταῖρείας.

Βεδαίως μεγάλη προγοητικότης ὅθει τὸν Γερμανὸν καὶ τοὺς περὶ
αὐτὸν εἰς τοῦτο, βλέποντας, δτι ἀναποφεύκτως θὰ ἔφερεν ἡ Ἐταῖρεία
τὸ Γένος εἰς ἐξέγερσιν καὶ δτι ὕφειλον, οἱ ἐν Πελοποννήσῳ ἰδίως,
γὰ γνωρίζωσιν ἐπακριβῶς πῶς ἔχουσι τὰ πράγματα, μήπως ζητοῦν-
τες ἐλευθερίαν, εῦρωσι καὶ πάλιν τὸν ὄλεθρον.

Οἱ Παπαρρηγόποιοι ἔφθασε πρῶτον εἰς Κωνσταντινούπολιν, δπου
ἐπισκεφθεὶς τὸν Πατριάρχην ἐπέδωκεν αὐτῷ ἐπιστολὴν τοῦ Γερμα-
νοῦ· κατόπιν ἀνεχώρησεν εἰς Ρωσίαν πρὸς συγάντησιν τοῦ Καπο-
διστρίου καὶ τοῦ Ἀλ. Ψηλάντου.

Οἱ Παπαρρηγόποιοι κατώρθωσεν ὅντως γὰ μάθη τὴν ἀληθῆ τῶν
πραγμάτων κατάστασιν, ἀλλὰ συγχρόνως κατενόησε καὶ τί ἔπειτε
γὰ ἀνακοινώσῃ πρός τε τὸν Καποδίστριαν καὶ τὸν Ψηλάντην, δις

καὶ πρὸς τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ. δις ἐκ τοῦ ἀδυνάτου πλέον τῆς ἀνα-
στολῆς τοῦ κινήματος.

Οἱ Παπαρρηγόποιοι ἐπανῆλθεν εἰς Πελοπόννησον τὸ φθινόπωρον
τοῦ 1820, κομίζων τὰ περὶ συστάσεως τῆς Ἐφορείας ἔγγραφα, ἢς
πρῶτον μέλος ἦτο ὁ Γερμανός, τῆς Ἐφορείας διατελούσης ὑπὸ τὴν
ἀνωτάτην διεύθυνσιν τοῦ Ἰωάννου Βλαστοπούλου. Οἱ Παπαρρηγό-
ποιοι, πρὸς τοὺς ἄλλους, ἔφερεν εἰς τὴν Πελοπόννησον πρῶτος τὴν
εῖδησιν τῆς ἀνακηρύξεως τοῦ Ἀλεξάνδρου Ψηλάντου, ὡς Ἀρχηγοῦ
τῆς Φιλικῆς Ἐταῖρείας (Γενικοῦ Πληρεξούσιου Ἐπιτρόπου τῆς
Ἀρχῆς).

Οταν ἐπανῆλθεν δὲ Παπαρρηγόποιοι εἰχον ἐκδηλωθῆ ἐμφαντι-
κώτερον αἱ μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς Φιλικῆς Ἐταῖρείας ἔριδες, αἵτινες
δὲν περιεστάλησαν βεδαίως διὰ τοῦ καταρτισμοῦ τῆς Ἐφορείας, ἢτις
φυσικὸν ἦτο γὰ γεννήσῃ προσωπικὰς ἔριδας, σύτε διὰ τῶν πληροφο-
ριῶν καὶ διαδεδούσεων τοῦ Παπαρρηγόποιού, περὶ τῆς σοδαρό-
τητος τῆς Ἐταῖρείας καὶ τῶν ἀσφάτων φίλων, ἀλλὰ κυρίως ἐνεκκ
τοῦ κοινοῦ κινδύνου, τοῦ ἐπὶ τῇ ἀφίξει εἰς Πελοπόννησον τοῦ Χουρ-
σίτ Πασᾶ⁽⁹⁷⁾.

* *

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εὑρίσκοντο τὰ πράγματα, ὅταν ἔφθασεν εἰς
Πελοπόννησον δὲ Ἀρχιμανδρίτης Γρηγόριος Δικαῖος, δὲ διάσημος Πα-

(97) Περὶ πάντων τῶν ἀνωτέρω ὅρα Δοκίμιον Φιλικῆς Ἐταῖρείας Φιλήμονος (ώς ἀνωτέρω σ. 335-350). Προλεγόμενα Φιλήμονος (ώς ἀνωτέρω σ. 5'-ιη). Ἀπομνημο-
νεύματα Γερμανοῦ (ἔκδ. Παπούλα σ. 18-21). Αἰνιάνος (ώς ἀνωτέρω σ. 8-9). Γούδα
(ώς ἀνωτέρω Α' σ. 107). Γούδα (τόμ. Ε' σ. 214-219). Δοκίμιον Ἰστορ. Ἐπαναστά-
σεως Φιλήμονος (ώς ἀνωτέρω τόμ. Α' σ. 129 καὶ 342) ἔνθα καὶ τὸ πρὸς τὴν Ἀρχὴν
συστατικὸν γράμμα διὰ τὸν Ι. Παπαρρηγόποιον, εἰς δὲ πορράφει πρῶτος ὁ Γερμανός.
Τρικούπη Ἰστορία (ώς ἀνωτέρω τόμ. Α' σ. 16, 20 22). Οἰκονόμου Ἰστορία Παλιγ-
γενεσίας (ώς ἀνωτέρω σ. 66-67). Γορτυνία Κανδηλώρου (ώς ἀνωτέρω σ. 226) τοῦ
κατοῦ Γρηγόριος Ε' (ώς ἀνωτέρω σ. 180-181, 183-184, 186 καὶ 192).

Τὸ κείμενον τῆς πρὸς τὸν Γερμανὸν περιφήμου ἀπαντήσεως τοῦ Πατριάρχου Γρη-
γόριον ὅρα εἰς τὸ σύγγραμμα: «Τὰ κατὰ τὸν ἀοιδόμον πρωταθλητὴν τοῦ ἱεροῦ τῶν Ἐλ-
λήνων Ἀγῶνος, τὸν Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Γρηγόριον τοῦ Ε', κατα-
ταχέντα μὲν διοιδωθέντα καὶ ὑπομνηματισθέντα ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ Γ. Γ. Παπαδο-
πούλου, συλλεγένταδὲ καὶ ἐκδιόθέντα διόπτρα Π. Π. Ἀγγελοπούλου, Ιάζχου, (Τόμ. Α'
σ. 223-224, Αθῆναι 1865).

παφλέσσας, κομίζων δύηγγίας και ἔγγραφα, άλλα κυρίως τῆς ἐπαναστάσεως τὸ πῦρ.

Τότε δὲ Γερμανὸς και οἱ Πρόκριτοι, ὑπολογίσαντες τὰς συγεπείξ παρακεινδυνευμένου και ὅλως προώρου, κατὰ τὴν πεποίθησίν των, κινήματος, συγκλήθον εἰς Βοστίτσαν (Αἴγιον), διπλασιαὶ περὶ τοῦ πρακτέου.

Ἐτέθησαν δέ, διατυπωθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ, προτάσεις τινές, ὑπὸ τύπου ἐρωτημάτων, πρὸς συζήτησιν και ἀπόφασιν. "Ητοι:

— "Αν εἶναι σύμφωνον δλον τὸ "Εθνος εἰς τοιοῦτον ἐπιχείρημα.

— "Αν εἶναι ἀρμόδιος δὲ καιρός.

— Πῶς θὰ διατεθοῦν αἱ Εὐρωπαϊκαὶ Δυγάμεις.

— "Αν θέλῃ πράγματι συνδράμη τὸν Ἀγῶνα καὶ Ρωσία, και

— "Αν ὑπάρχῃ προετοιμασία πρὸς πόλεμον, και ἔχῃ ἔξασφυλισθή τρόπος τῆς ἔξοικονομήσεως τῶν μεγάλων διαπανῶν.

Τὸ Συνέδριον ἤρχισε τὴν 26 Ἰανουαρίου 1821, και διήρκεσε μέχρι τῆς 30 Ιανουαρίου, γενομένων 5 συναέψεων.

Τὴν πρώτην ἡμέραν προσκληθεὶς προσῆλθε και ὁ Παπαφλέσσας, διπλασιαὶ δώσῃ συμπληρωτικὰς πληροφορίας και ἐπισήμους διαδεξιωσεις. Περὶ πολλῶν δὲ διεβεβαίωσε χωρὶς νὰ πιστευθῇ.

Οὕτως οἱ τοῦ Συνέδριου συγεφώνησαν, δτι δὲ καιρὸς δὲν εἶναι ἀρμόδιος, τοῦ Π. Πατρῶν Γερμανοῦ ὑποστηρίξαντος τοῦτο και δι' ἔγγραφουν ὑπομνήματος ἐξ ἀρθρων ἔνδεκα⁽⁹⁸⁾.

Περιττὸν δὲ θεωρήσαντες νὰ λάβωσιν ἀπόφασιν ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἐρωτημάτων, ἀπεφάσισαν, ἀφ' ἑνὸς μὲν ν' ἀποστείλωσιν ἀνθρώπους εἰς Ρωσίαν και εἰς ἄλλα μέρη, διπλασιαὶ πληροφορηθῶσι τὰς προθέσεις αὐτῆς και τῶν ἄλλων Δυγάμεων, ἐν τῷ μεταξὺ δὲ κυρίως νὰ προσπαθήσωσι παντὶ σθένει, διπλασιαὶ καθηγουμάσωσι τὰς Τουρκιακὰς Ἀρχάς, αἴτινες, μεθ' ὅλην τὴν μακαριότητα αὐτῶν, συνεπείᾳ τοῦ καταδιθέντος μυστικοῦ περὶ τῆς "Ἐταιρείας, και τῶν κατὰ τόπους ὑπόπτων ἐνδείξεων, ησκν οὐ μόνον ἀνήσυχοι, άλλα και εἰς μέτρα τινὰ είχον προδῆ. Οὕτως εἶχε διαταχθῆ η ἐπισκευὴ και ἐφοδίασις τῶν φρουρῶν τῆς Πελοποννήσου και, διὰ τῆς ἀποστολῆς τοῦ Χουρσίτ,

(98) "Ορα και «Δίπυλον» (δημοσίευμα συντασσόμενον ἀποκλειστικῶς ὑπὸ Δ. Γρ. Καμπούργολου τῇ ἀποφάσει τοῦ «Συλλόγου τῶν Φίλων τῆς 'Ιστορίας» — φύλλον Α' τ Δεκεμβρίου 1910 σ. 1).

η ἔξαρθρωσις τῶν διαδιδομένων και η αὐστηρὰ τιμωρία τῶν τυχόν ἐνόχων.

Διενήργησαν δὲ οἱ τοῦ συγεδρίου και προχείρους συνεισφορὰς και παθώρισαν, δτι, ἀν μεθ' ὅλα ταῦτα, δ' Ἀγῶν ἐπισπευσθῆ, τότε η ἔναρξις αὐτοῦ νὰ γίνη ἀπὸ κοινοῦ τὴν 25 Μαρτίου⁽⁹⁹⁾.

Διὰ τὴν παραπλάνησιν διμως τῶν Τουρκιῶν Ἀρχῶν, ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς μηδεσέως των εἰχον ἐργασθῆ οἱ περὶ τὸν Γερμανόν.

Κυρίως δέ, προδιλέποντες τὴν κατὰ τοῦ Ἀγῶνος Ἀγγλικὴν ἀντίδρασιν, εἰχον καταστήσει τοὺς Ἀγγλους ὑπόπτους εἰς τοὺς Τούρκους. ὡς φίλους τοῦ Ἀλῆ, ἐπωφελήθησαν δὲ πρὸς τοῦτο και τῶν γενομένων, χάριν τοῦ θαλασσίου χάρτου, καταμετρήσεων τὸ διάσθιτο τοῦ Κορινθιακοῦ Κόλπου, καταστήσαντες πρὸς τούτοις γνωστὰς και τὰς συγενονοήσεις τῶν ἐν Πάτραις Ἀγγλικῶν Προξενιῶν Ἀρχῶν πρὸς διαφόρους Καπετανέους, εἰς Ἀγγλικὴν διατελέσαντας ἄλλοτε ὑπηρεσίαν⁽¹⁰⁰⁾.

* *

'Αλλ' η δὰς τοῦ Παπαφλέσσα εἶχε πλέον μεταδώσῃ τὸ πῦρ. Οἱ σκεπτικοὶ ἐπάπτουν ἐπὶ διάφους σειομένου ἀπὸ τὴν ἐπιδρασιν τοῦ πρὸς ἀπελευθέρωσιν δργασμοῦ.

Οἱ ὑπὸ τόσους ἐνδικαστικοὺς δρους ὑποδειχθεῖσα 25 Μαρτίου, ἤρχισε γὰρ θεωρήσαι τὰς βεδαία και καθωρισμένη ἡμέρα γενικῆς ἐξεγέρσεως τοῦ Γένους, τόσον, ὥστε νὰ εὑρίσκη η Ἰστορία δικαιον τὸν κατόπιν ἐπίσημον καθορισμόν της και ν' ἀναγράφῃ εἰς τὰς δέλτους τῆς τὴν Ἀγίαν Λαύραν ὡς τόπον ὅχι μόνον συσκέψεως, ὡς εἶναι ιστορικῶς βέδαιον, άλλα και πρώτης ἐκρήξεως τοῦ ὑπὲρ ἐλευθερίας Ἀγῶνος.

(99) Περὶ τούτων, δρα Φιλήμονος Φιλ. "Ἐταιρεία (ῶς ἀνωτέρω σ. 354 - 363). 'Απομ. Νερμανοῦ (ἔνδ. Παπούλα σ. 23 - 25). Αινιάνος (σ. 9 - 10). Γούδα (σ. 110 - 111). Ιστ. Φραντζῆ (σ. 91 - 109) λεπτομερῶς. Καρόλου Μεδελσῶνος Βαρθόλη Ιστορίαν τῆς Ἐλλάδος μεταφρ. Α. Βλάχου 'Αθηνα: 1873 (σ. 255). Βιον Παπᾶ Φλέσσα συγγραφέντα μὲν ὑπὸ Φωτάκου, ἐκδοθέντα δὲ ὑπὸ Σ. Καλανδῆ, ἐν Ἀθήναις 1868 (σ. 16 και ἔπει).

(100) "Ορα Προλεγόμενα Φιλήμονος (ῶς ἀνωτέρω σ. 17 - κα') Γούδα Α' (ῶς ἀνωτέρω σ. 107 - 109).

Είχον άραγε δίκαιοι οι ἐνδοιάζοντες; Η ἔξέτασις τοῦ θέματος τούτου, ξένου τῆς παρούσης μελέτης, ίππογωρεῖ καὶ κατ'ούσιαν, διπλας ὑπεχώρησε καὶ τότε πᾶσα συμδουλή, πρὸ τοῦ ἀναποφεύκτου τῆς συγκρούσεως, δημιουργηθέντος ἀπὸ διάφορα μεμονωμένα γεγονότα. Οὕτω, πλὴν τῶν ἀποκαλύψεων τῶν τῆς Φιλιππῆς Ἐταιρείας, τῆς συλλήψεως καὶ τιμωρίας Φιλικῶν, ἡ ἔλευσις π. χ. εἰς Πάτρας τοῦ Οδυσσέως Ἀνδρίτου, ἡ ἀπολύτρωσις ἐν Πάτραις προσύχοντος τῆς Στερεᾶς, καὶ ἄλλα, είχον ἔξαναγκάση τοὺς Τούρκους νὰ λάβωσι σύντογχα μέτρα, τὰ δποῖα μόνον ν' ἀναβάλῃ κατώρθωσεν ἡ εὐθαρσής εὐγλωττία τοῦ Ἀγδρέου Λόντου.

Οἱ Τούρκοι ἐννοήσαντες πλέον (καὶ ἵτο διμολογουμένως καὶρδὲ) ὅτι ἐπίκεινται σοδαρὰ γεγονότα, προσκαλοῦσι, διὰ πρώτην τῶν ἐνέργειαν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν ἀποφάσεων τῶν, τοὺς Ἀρχιερεῖς καὶ τοὺς Προσύχοντας τῆς Πελοποννήσου εἰς Τριπολίτην, διπλας δώσωσι δῆθεν ἔξηγήσεις περὶ τῶν συμβαινόντων, καὶ ἐκεῖ κρατοῦσι, ρίπτογες εἰς ἀπανθρωποτάτην εἰρκτὴν ἀναμιξῆ πάντας τοὺς ὑπακούσαντας⁽¹⁰¹⁾.

Ο Γερμανὸς κατώρθωσε νὰ μὴ μεταδῇ μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ, χωρὶς νὰ φανῇ, ὅτι δὲν ὑπήκουσε· ἵδού δὲ πῶς ἐτεχνουργήθη τὸ πρᾶγμα.

Γράφουσι γράμματα, ὡς προερχόμενα δῆθεν παρὰ Τούρκου φίλου τῶν, τὰ παραδίδουσι δὲ εἰς χεῖρας χωρικοῦ διδηγηθέντος νὰ τοῖς τὰ ἐγχειρίσῃ καθ' ὅδὸν ἐντολὴν δῆθεν τοῦ Τούρκου. Τούτου γενομένου, σταματῶσι, προφασιζόμενοι πρὸς τὸν συνοδεύοντα αὐτοὺς ταχυδρόμον τοῦ Καΐμαχάμη, ὅτι οἱ διὰ τῶν γραμμάτων ἀγελλόμενοι κίνδυνοι τοὺς ἀναγκάζουσι νὰ μὴ προχωρήσωσι περαιτέρω. Μετὰ ταῦτα ἐπιστρέφουσι εἰς Καλαβρύτα καὶ συσκεψθέγετες εἰς τὴν Μονὴν τῆς Λαύρας, περὶ τῆς ἐπικειμένης πλέον ἔξεγέρσεως καὶ ἐπὶ τῶν ζητημάτων τῆς προσωπικῆς τῶν ἀσφαλείας, συντάσσουσι διαμαρτύρησιν πρὸς τὰς ἐν Τριπόλει Τουρκικὰς Ἀρχάς, διὰ τὰ ἐγαντίον τῶν Ἀρχιερέων καὶ τῶν Προκρίτων ἀδικα δῆθεν μέτρα.

Κατόπιν τούτων ὁ Γερμανὸς κατέφυγεν εἰς Νεζερὰ μετὰ τοῦ Κερνίτης καὶ τοῦ Ἀγδρέου Ζαΐμη⁽¹⁰²⁾.

⁽¹⁰¹⁾ "Ορα πλὴν ἄλλων καὶ τὸ προμνημονεύθεν ἥδη ἔργον περὶ τῶν Ἀρχιερέων ἐν Τριπόλει τοῦ Ζαφειροπούλου.

⁽¹⁰²⁾ Πλὴν ἄλλων ἐγράψη, ὅτι ιερουργήσας εἰς τὴν Λαύραν ὁ Γερμανός, ηγήθη διπέρ τῆς κατευοδάσεως τοῦ Ἀγῶνος, καὶ ἀπῆλλαξε τοὺς πολεμιστὰς τῆς πρὸς τὴν

"Αλλ' οἱ μικροσυγκρούσεις ἥρχισαν ἥδη. Συγκεντρώσεις ἀγγέλλονται πανταχόθεν. "Αλλοι ἀνέμενον τὴν 25 Μαρτίου καὶ ἄλλοι ἔγινον καταδύγαντες γὰρ ἐξεγερθέντων, ἀπὸ τὰς τοπικὰς περιστάσεις.

Τώρα πλέον ὁ Γερμανὸς βλέπει, ὅτι μία δίδας ὑπάρχει, ἢ πρὸς τὴν Ἐλευθερίαν καὶ τὸν Θάνατον, καὶ εὐλογεῖ τὴν σημαίαν τῆς Ἐπαναστάσεως κατὰ τὴν τεταγμένην ἡμέραν τῆς 25 Μαρτίου⁽¹⁰³⁾.

τῆς νηστείας ὑπογειεώσεως (Γούδα Α' σ. 116 ὡς ἀνωτέρω). Ταῦτα δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσι ἀποθεατικά.

⁽¹⁰³⁾ Δι' ὅλα ταῦτα, ἀναγραφόμενα εἰς πάντα τὰ περὶ τοῦ Ἀγῶνος ἔργα, ὅρα π. χ. εἰς Φραντζῆν (ῶς ἀνωτέρω τόμ. Α' σ. 124 - 153) λεπτομερῶς (καὶ Δ' σ. 178). Προλεγόμενα Φιλήμονος (ῶς ἀνωτέρω σ. κα' - κδ' καὶ κς' - κζ') ἔνθα καὶ αἱ περὶ τῆς ἡμέρας τῆς ἐνάρξεως τοῦ Ἀγῶνος διαφωνίαι. Αἰνιᾶνος (ῶς ἀνωτέρω σ. 10-12). Ἀπομνημονεύσας Γερμανοῦ (ἐκδοσις Παπούλα σ. 26 - 29). Γούδα (τόμ. Α σ. 111 - 117). Οἰκονόμου Ιστορία (ῶς ἀνωτέρω σ. 81 - 84 - 88 καὶ 115). Φιλική Ἐταιρεία Φιλήμονος (ῶς ἀνωτέρω σ. 364 - 374). Φωτάκου Απομνημονεύσατα (ῶς ἀνωτέρω τόμ. Α' σ. 62 - 64). Σπηλιάδου Ιστορία (ῶς ἀνωτέρω σ. 20 - 31). Θωμοπούλου Ιστορία (ῶς ἀνωτέρω σ. 425 - 426). Γορτυνία Κανδήλωρου ικανὰ σχετικά (ῶς ἀνωτέρω σ. 239 καὶ ἔξι). Βαρθόληδη Ιστορία (ῶς ἀνωτέρω σ. 257 - 258 καὶ 263). Ν. Α. Ἀγγελίδου. "Η Ἑλληνικὴ σημαία ἀπὸ τῆς Τουρκοχατίας μέχισον σήμερον" ('Αθῆναι 1909). Ἐν αὐτῇ ἐκτίθενται καὶ αἱ διάφοροι γνῶμαι περὶ τῆς ἐνάρξεως τοῦ Ἀγῶνος, παρατιθεμένου καὶ ἀξίου λόγου θιβλιογραφικοῦ σημειώματος (σ. 45 - 51). (Δελτίον τῆς Ιστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἐταιρείας (τόμ. Γ' 'Αθῆναι 1889) ἐν φ' (ἐν σελίδῃ 428 - 445) Γ. Παπανδρέου περὶ τῆς ἐν Καλαβρύτοις ιστορικῆς μονῆς τῆς Ἀγίας Λαύρας. Αξία λόγου μελέτη ἐν ἥ ἀτυχῶς θεωρεῖ δισυγγραφεύς ἐπιτετραμένον αὖθις ν' ἀμφισβητήσῃ τὴν γηγειστήτη τῶν Ἀπομνημονεύσατων τοῦ Γερμανοῦ. Storia del risorgimento della Grecia del D. L. Ciampolini (τόμ. Α' σ. 123 καὶ ἔξι) Firenze 1864.

Διὰ τὰ σχετικόμενα πρός την Μονὴν τῆς Λαύρας ἐνηγκολήθη πολλαπλάς καὶ ὁ δι. δάκτωρ κ. Χ. Ἡλιόπουλος. "Ορα ἴδιας ἔργον αὐτοῦ «Χρυσαὶ ἐθνικαὶ σελίδες» (εἰς «Πιοικήν Στοάν» Ι'. Ἀρσένη 1899 (σ. 370 - 386). «Ἡ σημαία τοῦ Γερμανοῦ τῆς 25 Μαρτίου» (Ἀπόλλων Πειραιῶς τ. Ζ. σ. 173).

'Ἐπίσης ἔδει σχετικά εἰς τὸ «Κτιτορικὸν ἡτοι ιστορία τῆς ἱερᾶς Μονῆς Λαύρας τῆς ἐν Καλαβρύτοις» ὑπὸ Δαμασκηνοῦ 'Αποστολίδου ('Αθῆναι 1905 σ. 66 - 71). Τὰ τῆς ἐνάρξεως τοῦ Ἀγῶνος ἐν αὐτῷ ὅλως ἀνερμάτιστα. Τοῦτο ὅμως οὐδὲν λόγος μειοῖ τὴν ιερότητα καὶ τὴν ὑπέροχον ιστορικὴν ἀξίαν τοῦ Λαδάρου τῆς Μονῆς. 'Ἐν τῷ Κτιτορικῷ μετατυποῦται σχετικὴ συλλογὴ τοῦ 'Α. Μπέν (Πάτραι 1895) ἐπιγραφούμενη «ἡ Σημαία τῆς Ἐπαναστάσεως τῆς Ἀγίας Λαύρας ἐν Πάτραις» (σ. 114). — Ἐφημερίς «Ἀκρόπολις», τῆς 29 Ιουλίου 1889, ἔνθι σχετικὸν Πρακτικὸν τοῦ Ἅγου μενοναστικοῦ οὐλίου.

Εἰς τὴν Ιστορίαν του ὁ Πουκεβίλ (ῶς ἀνωτέρω τ. Β' σ. 313 κ. ἐ.) καθορίζει τὰ

ΜΕΡΟΣ Β'. 1821-1822.

Δ'

Ο Γερμανὸς κατὰ τὰ ἔτη 1821-1822.

Διὰ τὴν δρᾶσιν τοῦ Γερμανοῦ κατὰ τὰ δύο πρῶτα ἔτη τοῦ Ἀγῶνος, παρακολουθοῦμεν τὰ γνωστὰ ἥδη ἡμῖν Ἀπομνημονεύματά του.

Ταῦτα ἄρχονται ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ Ἀγῶνος — μετά τινος προεισαγωγῆς περὶ τῆς Τουρκοκρατίας, τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ καὶ τῶν προκαταρκτικῶν τοῦ Ἀγῶνος — περχτοῦνται δὲ ὅμοι μὲ τὴν πρώτην Διοικητικὴν Περίοδον, προστιθεμένων περιληπτικώτερον τῶν εὐθὺς ἀμέσως ἐπερχομένων γεγονότων καὶ τῆς πληροφορίας ἐν τέλει περὶ τοῦ καταρτισμοῦ «τῆς Διοικήσεως τῆς Δευτέρας Ἔνιαυσίου Ηεριόδου», τῇ 18 Ἀπριλίου 1823, καὶ μεταβάσεως τῆς εἰς Τριπολιτσάν, προσωρινὴν ἔδραν τῆς Διοικήσεως.

* *

Πρῶτοι οἱ Τούρκοι, ως γνωστόν, ἥρχισαν τὰς ἐχθροπραξίας εἰς τὰς Πάτρας. Πληροφορηθέντες δηλ. τὰς ἐπιθέσεις τῶν Καλαδρυτῶν κατ' ἐπισήμων Τούρκων, εἰσῆγαγον μὲν τὰς οἰκογενείας των εἰς τὸ Κάστρον, τὴν δὲ 21 Μαρτίου (1821) ἐξέλθόντες πάνοπλοι, προέβησαν εἰς βιασιοπραγίας καὶ πυρπολήσεις Ἐλληνικῶν οἰκιῶν. Εὑρόντες δύμας ἀντίστασιν ἀπὸ μέρους τῶν κατοίκων καὶ ἄλλων⁽¹⁰⁴⁾, ἐπανήλθον εἰς πράγματα ἀκριδῶς, ἐν δὲ σ. 333 κ. ἐ., ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Ἡμερολογίου τοῦ ἐν Πάτραις Προξένου τῆς Γαλλίας Οὔγου Πουκέδι, καθορίζει τὰ τῆς ἐνάρξεως τοῦ Ἀγῶνος ἐν Πάτραις.

Ο Κ. Μ. Κούμας ἐν τῷ ἔργῳ του «Ιστορία τῶν ἀνθωπίνων πράξεων» (τόμ. ΙΒ'. Βιέννη 1833) σημειοῖ τὰ ἔξης (σ. 612).

«Τὴν 23 Μαρτίου, ἡμέραν τοῦ Θύαγγελισμοῦ ὁ Γερμανός, οἱ Πετμεσάδαι καὶ ὁ Ἀν. δρέας Ζαΐμης μὲ στίφος ἐνόπλων Πελοπονησίων ἐστάθησαν εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ δρούς Πλαναχάκου μίαν ὥραν μακρὰν τῶν Πατρῶν».

Παραλείπεται ὅμως τὸν Ἀνδρέαν Δόντον παρόντα κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην μετὰ τῶν ἀνωτέρω καὶ κατὰ τινα παραδοσιν, διὰ τῆς χειρός του ἀνυψώσαντα τὴν σημαῖαν του, ἐρυθρὰν μετὰ Σταυροῦ λευκοῦ, ἢν ηὐλόγησεν ὁ Γερμανός.

(¹⁰⁴) "Ορα Παρατηρήσεις Ἀνδρέου Δόντου, ἐν ἐπιλόγῳ Β' τῆς ἐκδόσεως τῶν

τὸ φρούριον, περιορισθέντες εἰς τὸ νὰ κανιογοδοῦλοτσιν ὅπὸ τοῦ ἀταλαοῦς.

Οἱ Πρόκριτοι τῶν Πατρῶν ἔγραψαν τότε πρὸς τὸν εἰς Νεᾶςερά, ως εἶδομεν, διατρίβοντα Γερμανόν, γὰρ ἐπιστρέψῃ πρὸς βοήθειαν τῆς πόλεως.

Τότε ἔγραψεν οὗτος μετὰ τοῦ Ζαΐμη, πρὸς τὸν Κουμκιώτας, οἰτινες συγκεντρώσαντες 500 ἄνδρας προσῆλθον, καὶ ἑγωθέντες μετὰ τῶν λοιπῶν, εἰσῆλθον πάντες ὅμοι εἰς τὰς Πάτρας καὶ ἐπολιόρκησαν τοὺς Τούρκους εἰς τὸ Κάστρον. Εἰς τὸν ἀρχῆγον τοῦ πολιορκητικοῦ σώματος τῶν Πατρῶν προσετέθη καὶ ὁ Ἀνδρέας Λόγτος μετὰ τοῦ ὑπὸ κύτον σώματος.

Οἱ Ἀρχηγοὶ δὲν παρέλειψαν τότε γὰρ γνωστοποιήσωσι τὰ συμβαίνοντα εἰς διάφορα σημεῖα τῆς Πελοποννήσου πρὸς ἔναρξιν τῶν ἐχθροπραξιῶν, ἔγραψαν δὲ καὶ πρὸς τὸν ἐν Πάτραις Προξένους περὶ τοῦ δικαίου τῆς ἐξεγέρσεως τοῦ Γένους καὶ περὶ τῶν ἐλπίδων των, διὰ ἀναθέτουσιν εἰς τὴν δικαιοσύνην τῶν ἴσχυρῶν⁽¹⁰⁵⁾, ἐξέδωκαν δὲ καὶ προκηρύξεις προτρεπτικὰς πρὸς τὸν "Ἐλληνας.

Ἐπίσης προέτρεψαν τοὺς Μεσολογγίτας καὶ Γαλαξιδιώτας νὰ μὴ διευκολύνωσι τὴν διὰ θαλάσσης εἰσβολὴν εἰς Πελοπόννησον τῶν ἐξ Ιωαννίνων ἐπερχομένων Τουρκικῶν δυνάμεων. Τοῦτο δύμας δὲν κατορθώθη· ἐνῷ δὲ οἱ Τούρκοι ἐπήρχοντο, οἱ ἐν Πάτραις, στερούμενοι πολεμεφοδίων προσεπάθουν γὰρ θεραπεύσωσιν διπασδήποτε τὴν ἔλλειψιν ταύτην προμηθεύμενοι πυρίτιδα μὲν ἐκ Δημητσάνης, μόλιսδον δὲ ἀπὸ τὴν στέγην τζαμίου τινὸς τῶν Πατρῶν.

"Οταν δὲ πλέον ἡ φιλότουρχος καὶ μισελληγικὴ διαγωγὴ τοῦ ἐν Πάτραις Ἀγγλου Προξένου ὑπερέδη πᾶν δριον καὶ διὰ τῶν ἐνεργειῶν του ἐπεδιώχθη ἡ ἐνίσχυσις τῶν πολιορκουμένων καὶ ἡ λύσις τῆς πολιορκίας, ὁ Γερμανὸς ἡγαγκάσθη νὰ καταφύγῃ πάλιν εἰς Νεᾶςερά.

Οἱ Τούρκοι τότε κατέκαυσαν καὶ ἐλεημλάτησαν τὴν πόλιν, διήρπασσαν δὲ τὰ πάντα.

'Απομνημονευμάτων τοῦ Γερμανοῦ ὑπὸ Καστόργη-Φιλήμονος (ὧς ἀνωτέρω σ. 242) Παρατηρησις 10η, ἀναφερομένη εἰς τὴν σειλίδα 17 τοῦ κειμένου.

(¹⁰⁵) 'Απομνημονεύματα Γερμανοῦ γ'. ἔκδοσις Παπούλα (ὧς ἀνωτέρω σελ. 29-33).

Διὰ τὴν πρὸς τὸν Προξένον ἐκκλησιν ὅρῳ Ιστορίαν Σπηλιάδου ως ἀνωτέρω Α' σ. 60. Τρικούπη Ιστορία (ὧς ἀνωτέρω Α. σ. 81 ἐκδ. Β'. σ. 62 - 63 καὶ κατ' αὐτὸν) Ιστορ. Δοκίμιον I. Φιλήμονος ως ἀνωτέρω Γ'. σ. 22 - 23.

Καὶ ἐνῷ φιλανθρωπότατα οἱ Πρόξενοι, ἵδιως δὲ Γάλλος, ἔδωκαν ἀσυλον εἰς τὰ γυναικόπαιδα, δὲ αὐτὸς Ἀγλος Πρόξενος ἀπέπεμψε σκηνιῶς τοὺς πάντας.

Ἄπομακρυνθεὶς τῶν Πατρῶν δὲ Γερμανός, κατώρθωσε γὰρ καταρτίσῃ στρατιωτικὸν σῶμα, οὕτινος τὴν διοίκησιν ἀνέθηκεν εἰς διακεκριμένους διπλαρχηγούς, ἐπρομηθεύθη τροφάς καὶ πολεμεφόδια ἐκ Ζακύνθου, πυρίτιδα ἐκ Δημητσάνης, κατώρθωσε δὲ νάπελευθερώσῃ καὶ τοὺς ὡς πειρατὰς συλληφθέντας καὶ ἐγκαθειρχθέντας εἰς Ζάκυνθον Γαλαξειδιώτας.

Οἱ διπλαρχηγοὶ κατέλαβον τότε διάφορα σημεῖα περὶ τὰς Πάτρας⁽¹⁰⁶⁾.

Ἐπειδὴ δὲ δὲ Ἀγγλος Πρόξενος ἐξηκολούθει ἀναφανδὸν πλέον ὑποστηρίζων τοὺς Τούρκους καὶ διὰ παροχῆς τροφῶν καὶ πολεμεφοδίων ἔτι γὰρ καταδικῇ ὅσον καὶ ὅπως ἥδυνατο τὴν Ἐπανάστασιν, δὲ Γερμανὸς συγέταξε καὶ ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν Διαμαρτυρίαν περισωθεῖσαν εὐτυχῶς καὶ ἐν τῷ πρωτοτύπῳ καὶ ἰδιογράφῳ αὐτῆς σχεδίῳ. Ἡ Διαμαρτυρία ἐνεχειρίσθη αὐτῷ διὰ τοῦ Προξένου τῆς Γαλλίας. Εἶναι δὲ ἀγδεῖς καὶ φρικώδεις συγχρόνως αἱ μισελληγικαὶ καὶ μεροληγτικαὶ ἐνέργειαι τοῦ Προξένου τούτου.

Τῇ προσκλήσει ἐπίσης τοῦ Γερμανοῦ ἐπανῆλθε παρὰ τὰς Πάτρας καὶ δὲ Ζαΐμης μετὰ τοῦ ὑπὸ αὐτὸν σώματος⁽¹⁰⁷⁾.

Ἄλλ' ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης ἐφθασεν. Ἀπὸ αὐτὸν τότε ἐξητοῦντο τὰ πάντα χωρὶς γὰρ παραχωρήται πρὸς αὐτὸν οὐδέν· καὶ ἐθεωρήθη μὲν ὡς διαλυθεῖσα ἢ διοικητικὴ Γερουσία τῶν Καλτεζῶν, ἡς μέλος εἶχεν ἐκλεχθῆ κατόπιν καὶ δὲ Γερμανός, ἐγεννήθησαν ὅμως αἱ γνωσταὶ ἔριδες μεταξὺ τοῦ Ὑψηλάντου καὶ τῶν Γερουσιαστῶν. Τὰ ἀντι-

⁽¹⁰⁶⁾ "Ορα Ἀπομνημονεύματα (ὧς ἀνωτέρω σ. 35 - 38, 44 45 καὶ 46). Ιστορικὸν Δοκίμιον Φιλήμος (ὧς ἀνωτέρω τ. Γ'. σ. 312 - 313); καὶ Ἀρχεῖα Ἑλλ. Παλιγγενεσίας (ὧς ἀνωτέρω τ. Α. σ. 188).

⁽¹⁰⁷⁾ "Ορα διὰ πάντα ταῦτα εἰς Ἀπομνημονεύματα (ὧς ἀνωτέρω σ. 46, 49-50, 56).

Ἡ Διαμαρτυρία τοῦ Γερμανοῦ ἀπόκειται εἰς τὸ Ἰστορικὸν Ἀρχεῖον τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης ἀριθ. 7111 (3462) εἶναι δὲ ἱστορίας τοῦ Γερμανοῦ ἐν σχεδίῳ. "Ωστε ἐσφαλμένη εἶναι ἡ σχετικὴ πληροφορία τοῦ I. Φιλήμονος ὅτι τὸ σχέδιον ἀπεστάλη ἄλλοθεν" (Ιστ. Δοκίμ. ὡς ἀνωτέρω τομ. Γ'. σ. 436 σημ. γ').

Εἰς τὸν αὐτὸν τόμον τοῦ ἔργου τοῦ (σ. 168 - 170 δὲ Φιλήμων καταχωρίζει ὀλόχλησον τὴν Διαμαρτυρίαν ταῦτην. Αἱ παρατηρήσματα κατὰ τὴν ἐκτύπωσιν μικραὶ ἀδελφίαι δὲν μεταβάλλουσι ποσῶς τὴν ἔννοιαν.

φρονοῦντα μέρη ἀπετάγθησαν τότε πρὸς τὸν Γερμανόν, ὅστις ἐπεσκέψθη τὸν Ὑψηλάντην εἰς τὰ Τρίκωρα.

Τέλος ἀπεφασίσθη δὲ πρόσκλησις τῶν Πρόξενών τῆς Πελοποννήσου πρὸς καταρτισμὸν νέου Πολιτικοῦ Συστήματος. Ἐπελθούσης ὅμως ἐκ νέου διαφωνίας ὡς πρὸς τὸν ὄργανον μὲν καὶ ἀναχωρήσαντος τοῦ Μαυροκορδάτου διὰ τὴν δργάνωσιν δῆθεν τῶν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, ἐπεφορτίσθη πάλιν δὲ Γερμανὸς ὅπως μεταδῷ παρὰ τῷ Ὑψηλάντῃ πρὸς ἐπίτευξιν συμβιβαστικῆς λύσεως, ἀλλ' ἐπανῆλθεν ἀπρωτος.

Ὦς ἐκ τούτου οἱ Πρόξενοι ἀπεφάσισαν τὴν διατήρησιν τῆς Γερουσίας τῶν Καλτεζῶν καὶ τὴν σύστασιν προσωρινῆς τινὸς Διοικήσεως μέχρι τῆς πτώσεως τῆς πολιορκουμένης Τριπολίτεας, διὰ τὰς πρὸς παράδοσιν τῆς ὁποίας διαπραγματεύσεις εἶχεν δρισθῆ ὡς μέλος τῆς ἐπὶ τούτῳ ἐπιτροπείας καὶ δὲ Γερμανός, ἐξακολουθῶν γὰρ συμπράττη ἐφ' ὅσον ἥδυνατο μετὰ τοῦ Ὑψηλάντου⁽¹⁰⁸⁾.

Τέλος ἔπεισεν δὲ Τριπολίτεα τὴν 23 Σεπτεμβρίου 1821. Τότε συνέστη ἡ Τοπικὴ Διοίκησις τῆς Πελοποννήσου (Γερουσία τῆς Πελοποννήσου) μὲ δργανισμὸν παρεμφερῆ πρὸς τὸν τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος, ἐξελέγη δὲ Πρόεδρος δὲ Ὑψηλάντης, κατορθωθέντος ἐν τέλει νὰ καταρτισθῇ καὶ γὰρ συγκληθῇ ἡ ἐν Ἐπιδαύρῳ Α' Ἐθνικὴ Συγέλευσις, ὥπο τὴν προεδρείαν τοῦ Ἀλεξάνδρου Μαυροκορδάτου, ὑπογραφέντος τοῦ δργανισμοῦ τὴν 1 Ἰανουαρίου τοῦ 1822. Ἐν τῷ δργανισμῷ τούτῳ πρὸς τοῖς ἄλλοις διεκρίθησαν αἱ ἔξουσίαι, εἰς τὴν τοῦ Βουλευτικοῦ καὶ τοῦ Ἐκτελεστικοῦ⁽¹⁰⁹⁾.

Ἡ Συγέλευσις λοιπὸν τῆς Ἐπιδαύρου ἐν τῶν κυρίων τῆς μελημάτων ἐθεώρησε, τὴν ἀποστολὴν πρεσβειῶν εἰς τὰς Εύρωπας Αἰγαίας ἀλλὰ καὶ κατόπιν, τὸ τε Βουλευτικὸν καὶ Ἐκτελεστικὸν ἐπελήρθησαν τοῦ πράγματος ἐκλέξαντα καὶ τὰ πρόσωπα, ἀλλ' ἐγαυάγησε καὶ ἡ ἀποστολὴ αὗτη ὅπως καὶ ἡ ἀποφασισθεῖσα κατόπιν ἀποστολὴ εἰς Ρωσίαν τοῦ Γερμανοῦ μετὰ τοῦ Πετρόμπεη (ἀν ἀπεδέχετο τοῦτο).

⁽¹⁰⁸⁾ Διὰ τὰ μεταξὺ Γερμανοῦ καὶ Ὑψηλάντου ὅρα ἴκανά εἰς τὸ Ιστ. Δοκίμιον τοῦ Φιλήμονος (ὧς ἀνωτέρω Δ'. σ. 196 καὶ ἔξ.).

Ἐπίσης εἰς Ἀπομνημονεύματα Γερμανοῦ (ὧς ἀνωτέρω σ. 60, 65 - 73, 75, 80).

⁽¹⁰⁹⁾ Ἐν τῷ φημίσματι τοῦ Βουλευτικοῦ τῆς 17 Ἰανουαρίου 1822 πρώτη ὑπάρχει ἡ ὑπογραφή τοῦ Π. Π. Γερμανοῦ (ὅρα καὶ Ἀρχ. τῆς Ἑλλ. Παλιγγενεσίας ὡς ἀνωτέρω Α'. σ. 1). Ἐπίσης, ὅρα σχετικὴ τινὰ εἰς Ἀπομνημονεύματα (ὧς ἀνωτέρω σ. 82, 95, 97, 98).

Αλλὰ καὶ ἡ ἄλλη ἀπόφασις περὶ ἀποστολῆς ἵκετῶν δὲν ἐπραγματοποιήθη, προτυμηθέντος τοῦ καθορισμοῦ, ἀντ' αὐτῶν, ἐπιτροπείας πρὸς σύναψιν δανείου (110).

Παραδόξως δημοσίας τὸ Ἐκτελεστικόν, ἀνευ τῆς γνώμης τοῦ Βουλευτικοῦ, ἀπέστειλε πρεσβευτὰς πρὸς τὰς Εὑρωπαϊκὰς Αὐλάς, ἀλλ᾽ ἡ ἔκτελεσθεῖσα διπωσδήποτε ἀποστολὴ κῦτη δὲν εἶχε τὰ στοιχεῖα τῆς σοδαρότητος.

Ἡδη ὁ Γερμανός, ὁ οὐδὲ ἐπὶ στιγμὴν ὀκνήσας νὰ λάθῃ ἐνεργὸν μέρος εἰς πᾶσαν ἀποστολὴν τείνουσαν πρὸς ἔξομάλυνσιν πάσης διαφωνίας ἢ διαπραγματεύσεως (111) προετοιμάζεται δημοσίευση τῆς ὑπὲρ τῆς Δυτικῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείας (112), διε ἀπεφασίσθη πάλιν ἡ ἀποστολὴ ὡς ἵκετῶν πρὸς τὸν Πάπαν, τοῦ Γερμανοῦ καὶ τοῦ Νεοφύτου Βάμπα, ἀλλ᾽ ἀνεβλήθη καὶ πάλιν ἡ ἀποστολὴ, μὴ ὑπογραφέντων τῶν σχετικῶν ἐγγράφων ἐπὶ μυρίαις προφάσεσι, τοῦ Μαυροκορδάτου διενεργήσαντος ἐν τῷ μεταξὺ ἄλλην πρὸς τὸν Πάπαν ἀποστολὴν (113).

Ἐπὶ τῷ ἀκούσιματι δημοσίου ἐπικειμένου ἐν Βερόνη Συγδρίου ἀπεφασίσθη, δημοσίευσιν ἑκεῖ μυστικῶς πρεσβευταῖς, οἵτινες νὰ κατορθώσωσι νὰ ἐπιδώσωσιν ἐκκλήσεις τοῦ ἀγωνιζομένου Ἑλληνισμοῦ πρὸς τοὺς μέλλοντας νὰ συμμετάσχωσι τοῦ Συγδρίου. Διὰ τῶν ἐκκλήσεων τούτων «ἔζητετο ἡ φιλάνθρωπος συγκατάθεσίς των εἰς τὴν Ἀνεξαρτησίαν τοῦ Ἐθνους» (114).

Συγχρόνως ἀπεφασίσθη πάλιν καὶ ἡ ἀποστολὴ πρὸς τὸν Πάπαν πρεσβείας, φανερᾶς ταύτης, δρισθέντων πρὸς τοῦτο τοῦ Γερμανοῦ καὶ τοῦ Γεωργίου Μαυρομιχάλη (115).

(110) Απομνημονεύματα (ὅς ἀνωτέρω σ. 100, 103, 110.)

(111) 'Ως π. χ. ἡ τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν αἰχμαλωτισθέντων χαρεμίων δι' Ἑλλήνων αἰχμαλώτων καὶ χρηματικοῦ ποσοῦ περὶ τῆς ἀνταλλαγῆς δρα 'Απομνημονεύματα (ὅς ἀνωτέρω σ. 92 - 93. 98.)

(112) Γούδα (ὅς ἀνωτέρω Α'. σ. 128) ἔνθα τὸ σχετικὸν θέσπισμα

(113) "Ορα 'Απομνημονεύματα (ὅς ἀνωτέρω σ. 112 καὶ 126).

Διὰ τὰ τῆς ἀποστολῆς τοῦ παρὰ τοῖς Γερουσιασταῖς εἰς Τριπολιτζάν δρα ὡς ἀνωτέρω 'Αρχετον Παλιγγ. Α'. 209 ἐπίσης εἰς Γούδα Α'. 127.

(114) 'Απομνημονεύματα (ὅς ἀνωτέρω σ. 145 146). Περὶ τῶν ἀποστολῶν καὶ τῶν διαφόρων ἐνεργειῶν ἐν σχέσει πρὸς τὸ ἐν Βερούνη Συνέδριον θά ἀσγοληθῶμεν ἰδιαίτερως.

(115) 'Απομνημονεύματα (ὅς ἀνωτέρω σ. 146).

Περὶ τῶν διαφόρων ἀποστολῶν τῶν προηγηθεισῶν τῆς ἀποστολῆς ταῦτης τοῦ Γερ-

Ἐν τῷ μεταξὺ ἀνετέθη εἰς τὸν Γερμανὸν ὑπὸ τῆς Διοικήσεως, δημοσίευση μεταδῆτη μετὰ τοῦ Πετρόμπεη εἰς Τριπολιτσάν καὶ προσπαθήσῃ γὰρ συμβιβάση τὰ ἀντιμαχόμενα μέρη τῶν Καπεταγάίων καὶ Προκρίτων καὶ ἴδιως τὸν Κολοκοτρώνη καὶ τὸν Δελτηριαναίων, πείσῃ δὲ συγχρόνως καὶ τὸν Γερουσιανόν, δημοσίευση τὴν ἐμπρόθεσμον πληρωμὴν τῶν πρὸς τοὺς Ἀγγλους καὶ Γάλους διφεύλομένων χρημάτων, ἔνεκκα ἀμφισθήσεως ὡς πρὸς τὸν χαρακτηρισμὸν γκυτικῆς τινὸς πολεμικῆς λείας. Καὶ ἐπετεύχθη μὲν ἡ προσωρινὴ τούλαχιστον κατάπαυσις τῆς ἐπικειμένης ῥήξεως, ἀλλ' ἐπήλθον ἄλλα σκάνδαλα, δχι διηγώτερον ἐπικινδυνα ταῦτα, ἐν σχέσει πρὸς τὴν Ἀρχιστρατηγίαν τοῦ Κολοκοτρώνη (116).

Ἐπὶ τέλους δημοσίας ἐπεχειρίσθησαν πρὸς τὸν Γερμανὸν τὰ διὰ τὸν Πάπαν γράμματα (117). Ἐπικειμένου δὲ τοῦ τέλους τῆς Α' ἐνικαύσιου περιόδου τῆς Διοικήσεως ἥρχισαν νὰ κυκλοφόρωσι διάφοροι προκηρύξεις, δι' ὧν ἐκαλούντο, δημοσίευσην εἰς ἐκλογὴς γένων πληρεξουσίων πρὸς συγκρότησιν Συγνελεύσεως εἰς Τριπολιτσάν, διὰ τὴν ἀναθεώρησιν τοῦ Νόμου τῆς Ἐπιδαύρου, συνεπείᾳ τῶν ὅποιων, νέαι διαιρέσεις καὶ γνωμῶν συγκρούσεις καὶ ποικίλαι ἀνωμαλίαι, ὧν τὴν ἀναγραφὴν εὑρίσκεται ἐκτὸς τοῦ θέματος ἡμῶν (118).

μανοῦ καὶ τῶν ἀποτελεσάντων αὐτάς προσώπων, ὡς καὶ περὶ τῶν λόγων τῆς ἀποτυχίας τῶν διαφόρων πρεσβεῖων, ἵκεστων, ἐπιτροπῶν δανείων καὶ τῆς ἰδρύσεως ἦδους τινὸς κομητάτου ὑπὸ τὸ ὄνομα «δόσπειον ἔθνικον ἐν Λιβύνῳ» ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἱγνατίου, ἔχει συλλέξει ἱκανὰς πληροφορίας ὁ Ιστοριοδέσποις κ. Δ. Βαρδουνιώτης, διτικεὶς εὐχόμεσθα νὰ προδῷ εἰς τὴν ἔκδοσιν σχετικοῦ διαφωτιστικοῦ δημοσιεύματος.

Περὶ πασῶν τῶν ἀποστολῶν τούτων δρα σχετικὰ τινὰ καὶ εἰς τὸ ἡμέτερον Δίπυλον (ὅς ἀνωτέρω φυλ. Α'. σ. 1 - 3) εἰς τὸ ἔξθερον «ἡ θέσις τῆς Ἑλλάδος ἀπέναντι τῶν Εὑρωπαϊκῶν Δυνάμεων κατὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Ἀγῶνος».

Διὰ τὰς διαφόρους ἐπιτροπὰς πρὸς σύναψιν δανείων καὶ διὰ τὰς ἐνεργειάς αὐτῶν ἵκεντῶν φῶς παρέχει καὶ ἡ κατωτέρω δημοσιεύμενή ἀλληλογραφία τοῦ Γερμανοῦ ἐξ Ἱταλίας. Περὶ τῶν δανείων ἐλπίζομεν νὰ ἐκπονήσωμεν ἰδίαν μελέτην, συμπληρούσάν πως τὰς σχετικὰς ἐργασίας τοῦ κ. Α. Ἀνδρεάδου.

(116) 'Απομνημονεύματα (ὅς ἀνωτέρω σ. 151 - 152).

(117) 'Απομνημονεύματα (ἔκδ. Παπούλα σ. 154 - 160 - 161).

Τὸ πρὸς τὸν Πάπαν γράμμα ἔδει εἰς Σπηλιάδου 'Ιστορίαν (ὅς ἀνωτέρω Α'. σ. 439 - 440) ἐπίσης εἰς Τριπολίτην 'Ιστορίαν (Γ. σ. 21 - 23) καὶ εἰς 'Ιστορικῶν διατριβῶν Σάθη (ὅς ἀνωτέρω τομ. Α. σ. 31).

(118) Τὰ πρὸς τὸν Γερμανὸν ἔγγραφα (περὶ ὧν δρα καὶ εἰς «Διπύλου» φυλ. Α'. σ. 2 - 3) ἔχουσιν ὡς ἔξης :

α'. Αρ. 2079. «Προσωρινὴ Διοικήσις τῶν Ἑλλήνων. Ο Πρόεδρος τοῦ Ἐκτελεστι-

Ἐν τῷ μέσῳ λοιπὸν τῶν ἀνωμαλιῶν τούτων, πλήρης πικρίας, ἀλλ' ὅχι καὶ ἀποθαρρύνσεως διὰ τὴν ἐσωτερικὴν κατάστασιν, ὑπὲρ τῆς τακτοποιήσεως τῆς ὁποίας καὶ εἰρηγνεύσεως τῶν ἀντιμαχομένων εἰπερ τις καὶ ἄλλος εἰργάσθη, πανταχοῦ παρὸν καὶ πολλαχῶς δρῶν ὁ Γερμανός, η̄ ψυχὴ ὅντως τῶν δύο πρώτων ἐτῶν τοῦ Ἀγῶνος, ἀπῆλθεν εἰς Ἰταλίαν, δύσθυμος τὸ πνεῦμα, χωρὶς γὰρ δυνηθῆ γὰρ μειώσῃ τοῦτο τὸν πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ καθήκοντός του ζῆλον.

ΜΕΡΟΣ Γ'. 1823-1824.

E'.

Ο Γερμανὸς ἐν Ἰταλίᾳ.

Ἡ θάλασσα δὲν ὑπεδέχθη καλῶς τοὺς Ἰκέτας. Τὸ μέχρις Ἀγκῶνος ταξιδίον τῶν διήρκεσε πεντήκοντα ὥλας ἡμέρας. Ἐπειδὴ δὲ ἔφθασκαν ἐκεῖ τὴν 14ην πρὸς τὴν 15ην Δεκεμβρίου (ε. ν.) ἐπόμενον εἶναι κοῦ κατὰ τὴν σημερινὴν γεγονούσαν ἀπόφασιν, διορίζει.

1) Ο Πανιερώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Πατρῶν Γερμανὸς καὶ ὁ Κύριος Γεωργίος Μαυρομιχάλης ἐξελέχθησαν ὡς παραστάται καὶ ἐπίτροποί μας εἰς τὴν αὐλὴν τῆς Ῥώμης.

2) Νὰ πραγματευθοῦν μὲ τὴν αὐλὴν τῆς Ῥώμης διὰ νὰ γνωρισθῇ διοίκησις μας καὶ νὰ συστηθῇ φιλικὴ σχέσις μετ' αὐτῆς.

3) Ο Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας Μινίστρος τῶν ἐξωτερικῶν νὰ ἐνεργήσῃ τὴν παροῦσαν διαταγὴν.

Ἄργος 18(30) Σεπτεμβρίου 1822 ὅ'. τῆς Ἀνεξαρτησίας.

Εἰς ἔλλειψιν τοῦ Προέδρου. Ο Ἀντιπροέδος, Ἀθανάσιος Κανακάρης. Ο Ἀρχιγραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας Μινίστρος τῶν ἐξωτερικῶν Θ. Νέγρης.

Προσωρινὴ διοίκησις τῆς Ἑλλάδος

Πανιερώτατε.

Διὰ τῆς ἐγκλείστου διαταγῆς ὅπ' ἀριθ. 2079 διορίζεσσι παρὰ τῆς Διοικήσεως μέλος τῆς Ἰκεσίας, ἀποτελλομένης πρὸς τὸν Ἀγιον Θρόνον τῆς Ῥώμης κατὰ τὰς δοθησμένας πρὸς τὴν πανιερότητά σας ὁδηγίας ὀφείλετε νὰ ἐνεργήσητε διὰ νὰ ἐπιτύχητε τὸν σκοπὸν τῆς ἰκεσίας ταύτης ἀφορώσης εἰς τὸ νὰ γνωρισθῇ ἡ Ἑλληνικὴ Διοίκησις ἀπὸ τὴν Αὐλὴν τῆς Ῥώμης καὶ εἰς τὸ νὰ συστηθοῦν μετ' αὐτῆς σχέσεις φιλικαί. Τὰ φιλέα σας καὶ ὁ ζῆλος σας θάναπληρώσωσιν ὅτι ἐλλείπει ἀπὸ αὐτὰς τὰς ὁδηγίας.

ὅτι ἀνεγέρησαν ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους κατὰ τὴν 26 Ὁκτωβρίου τοῦ 1822.

Ταῦτα ἐξάγονται ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ Γερμανοῦ πρὸς τὸν ἀπὸ πολλοῦ ἐν Πένη θεαμένοντα πρόφητη Οὐγγροῦ ὁλοκληρού τὴν πολὺν Ἱγνάτιον⁽¹¹⁹⁾.

Διὰ τὴν ποικίλην δρᾶσιν τοῦ Γερμανοῦ κατὰ τὴν διετή ἐν Ἰταλίᾳ διαμονὴν τοῦ εὐτυχῶς ἐχομενού ὅπ' ὅψιν ἡμῶν ὀλόκληρον τὴν ἀνέκδοτον ἀλληλογραφίαν του καὶ δὴ κύτα ταῦτα τὰ αὐτόγραφα σχέδια τῶν ἐπιστολῶν του⁽¹²⁰⁾.

Δεκέμβριος τοῦ 1822. Δεκατρεῖς ἐπιστολὰς τοῦ Γερμανοῦ, ἀπευθυνομένας πρὸς διαφόρους, εὑρίσκομεν κατὰ τὸν Δεκέμβριον μῆνα τοῦ ἔτους 1822.

Ἡ πρώτη φέρει χρονολογίαν 18 Δεκεμβρίου ἀπευθύνεται δὲ πρὸς τὸν πρόφητη Οὐγγροῦ ὁλοκληρού Μητροπολίτην Ἱγνάτιον⁽¹²¹⁾.

Πανιερώτατε. Τὰ προτερήματά σας ὑπόσχοντα: τὴν ἔκβασιν τῆς ἐντίμου ταύτης ἀποστολῆς καὶ ἐλπίω νά γίνω διερμηνεύει τῆς Διοικήσεως περὶ τούτου παρὰ τῇ πανερότητί σας.

(¹¹⁹) Περὶ αὐτῆς ὅρα κατωτέρω, «Ως πρὸς τὴν ἀποστολὴν καὶ τὴν ἄφιξιν τοῦ Γερμανοῦ γράφει τινὰ καὶ ὁ Jourdain εἰς τὰ Mémoires αὐτοῦ (ὧς ἀνωτέρω τ. Α' σ. 116 κ. ἔξ.).» Εν τῷ ἔργῳ τούτῳ δηλεῖ καὶ περὶ τῆς ἴδιας αὐτοῦ ἀποστολῆς καὶ περὶ τῆς ἐκτάσεως τῆς οὐγκὶ ὅλως ἐξηκριδωμένης δικαιοδοσίας του.

(¹²⁰) Αἱ ἐπιστολαὶ αὗται ἀνήκουσσαι εἰς τὴν Ἐθν. Βιβλιοθήκην, ἀπεστάλησαν πρὸς διαφόρους ἐξ Ἀγκῶνος, Βολωνίας, Φασέντζας, Σενιγάλιας κλ. ἀπὸ τῆς 18 Δεκεμβρίου 1822 μέχρι τῆς 16 Ἰουνίου 1824. Ήνται δὲ πρὸς τοὺς ἄλλους γρηγοριούταταί καὶ πρὸς γνῶσιν τῆς καταστάσεως τῶν ἐν τῇ Ιταλίᾳ Ἐλληνικῶν κοινοτήτων.

(¹²¹) Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἐδημοσιεύσαμεν δόλοκληρον τὸ πρῶτον εἰς τὴν «Ἀρχιδικῆν Ἐπετηρίδα» Τ. Χ. Κανδηλάρου (τεῦχος Α' 1903. σ. 202). Δὲν θεωροῦμεν δὲ δύσκοτον νά τὴν παραδέσμουμεν καὶ ἐνταῦθα.

Σεβάδυιε ἀδελφέ.

Μετὰ θαλασσοκορίαν πεντήκοντα ἡμερῶν, ἐθράσαμεν σὺν Θεῷ διὰ τῶν Θεοπειθῶν εὐχῶν της πρὸ 4 ἡμερῶν ἐνταῦθα εἰς τὸν Ἀνκόνα, διωρισμένοι παρὰ τῆς Σεβαστῆς Πατρίδος ἵνα παρασταθῶμεν πρὸς τὴν Αὔτοῦ Ἀγιότητα. ἀναρέοντες δέσας ὕδρεις ὑπέφερεν ἡ ἡμῶν θρησκεία παρὰ τοῦ ἀπίστου Ἀγαρηνοῦ. Αἱ δυσκολίαι διποῦ ἐμεσολάθησαν ἐκεῖσε μέχρι τοῦ διορισμοῦ, καὶ ἡ καθ' ὅδον ἀναστολή, ἔκαμαν παράκαπτον τρόπον τινὰ τὴν ἔλευσιν μας, ἀλλ' ἡμεῖς κατὰ τὸ χρέος μας θέλει ἐξακολουθήσαμεν τὸ διπούργημά μας, ἀφ' οὗ ἀπελευθερωθῶμεν τού τοῦ λαζαρέτου * μετὰ τοῦ συνυπουργοῦ μου Ηεζαδὲ Γεωργίου Μαυρομιχάλη, μίου τοῦ Ἡγεμόνος τῆς Σπάρτης.

Οὐδὲν πρότερον ἐφρόντισα, ἢ τὸ νὰ γράψω πρὸς τὴν φίλην μου καὶ σεβαστὴν αὐτῆς [* Λοιμοκαθαρτηρίου.]

ρικός χαρακτήρος και ή ένδομψυχος κατάστασίς μας, τὰ δύοτα ἔκαστος καλὸς πατριώτης χρεωστεῖ γὰρ καλύπτη εἰς τοὺς ξένους δρθαλμοὺς μὲ ξενομα εὔσχημον. Άλλὰ ταῦτα καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἐγένοντο ὅπως ἐγένοντο, εὐχῆς δὲ ἔργον γὰρ εὐθυδρομίσωσι καὶ εἰς τὸ ἔξης καὶ γὰρ ἐνεργήσῃ ἔκαστος ὑπὲρ τῶν κοινῶν τῆς πατρίδος συμφερόντων καὶ οὐκ ἐπὶ προσχήματι τοιούτῳ γὰρ προσπορίζηται γδεικία διότι κατὰ τὸ ἐμοὶ δοκοῦν τὸ μὲν πρότον φρονέου λίδιον, ὡς συγεντυχήσοντος μετὰ τῶν κοινῶν, τὸ δὲ δεύτερον μωροῦ, ὡς οὐδέποτε συγισταμένης ἐνὸς ἀτόμου εὐτυχίας τῶν κοινῶν δυστυχούντων. Ταῦτα σᾶς γράφω ὡς ἀδελφὸς πρὸς ἀδελφὸν καὶ σᾶς παρακαλῶ γὰρ μὲ ἀγαπᾶτε ὅπως σᾶς ἀγαπῶ».

Ἐπέρας ἔνδεκα ἐπιστολὰς—τόσαι τούλαχιστον ὑπάρχουσιν εἰς τὴν σειρὰν τῶν πρωτογράφων σχεδίων του—ἀπέστειλεν ἀμα τῇ ἀφέσει του καὶ κατὰ τὰς τελευταῖς ἡμέρας τοῦ 1822 δ Γερμανός. «Ἐγράψε θηλ. πρὸς τὸν Στέφανον Παλαιολόγον, πρὸς τὸν Ἐφόρους Ὀδησσοῦ, πρὸς τὸν "Αρχοντα" Ἰωάννην Βαρδάκην, πρὸς τὸν Ἰωάννην Βλαστόπουλον Γεν. Πρόξενον τῆς Ρωσίας ἐν Πελοποννήσῳ, πρὸς τὸν Κόμητα Διογύσιον Ρώμων δίς, πρὸς τὸν Δημήτριον Περούκην πρὸς τὸν Εὐστάθιον Ηαυλίδην, πρὸς τὸν Προκόπιον Καρτζώτην, πρὸς τὸν Νικόλαον Ζωγράφου καὶ πρὸς τὸν Δημήτριον Κοντογόνην.

Τὴν αὐτὴν περίπου ἔννοιαν περιέχουσι πᾶσαι αἱ ἐπιστολαὶ αὗται, καίτοι ή περὶ τὸ γράφειν εὐχέρεια τῷ παρέχει ποικιλίαν κατὰ τὴν διατύπωσιν. Ἀγγέλει δηλ. ἐν αὐταῖς τὴν περιπετειώδη ἀφίξιν του, βεβαίοι δὲ τὰ ἐν τῇ ἀγωνίζομένη Ἑλλάδι βαίνουσι καλῶς καὶ ζητεῖ τὴν δι' ἀλληλογραφίας ἐπικοινωνίαν του μετὰ πάντων αὐτῶν.

Ιανουάριος 1823. Ἔντος τοῦ Ἰανουαρίου ἀπέστειλεν ἐπιστολὰς πρὸς διαφόρους, ἵτοι πρὸς τοὺς ἐν Τεργέστῃ Δ. Κοντογόνην καὶ Πρ. Καρτζώτην, (2) πρὸς τὸν Μινίστρον τῶν ἔξωτερικῶν ὑποθέσεων Θ. Νέγρην, πρὸς τὸν Σπ. Βάλδην, εἰς Λιθόρον, ὡς φαίνεται, πρὸς τὸν Ἀνδρέαν Κλοκύνην, πρὸς τὸν Νικ. Ἰωαννίδην Μυλωνᾶν, πρὸς τὸν Ἀρχιμανδρίτην Ἰωάσαφ, πρὸς τὸν Διον. Ρώμων εἰς Βενετίαν, πρὸς τὸν Ἰωάννην Πρόθυμον⁽¹²⁴⁾ εἰς Βενετίαν ἐπίσης, πρὸς τὸν Φιλικὸν Ἀντώνιον Κομιζόπουλον εἰς Λιθόρον, πρὸς τὸν φιλέλλην Γεώργιον Γαμπάρ εἰς Λιθόρον, πρὸς τὸν Πετρόμπεγην, ἔτεραν πρὸς ἄλ-

(124) Δυνατὸν νὰ πρόκειται καὶ περὶ ψευδωνύμου.

λον ἐκ τῶν ἐπισήμων, τίς δὲγ σώζεται ή ἐπιγραφή, τίς κύνης καὶ τὶ πρὸς τὸν Πετρόμπεγη χρονολογίας καὶ διὰ φροντίδος τοῦ αὐτοῦ προσώπου ἀποστελλομένην, καὶ τέλος πρὸς τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην, ἵτις εἶναι μὲν ἀχρονολόγητος, ἐκ τοῦ περιεγομένου ζητῶς φάνεται ἀποσταλεῖσα ἐντὸς τοῦ Ἰανουαρίου.

Εἰς τὴν πρὸς τὸν Κοντογόνην (8 Ἰανουαρίου) ἐπιστολὴν εὑρίσκομεν τὴν πληροφορίαν ὅτι ἐ Γερμανὸς διαμένει εἰσέτι εἰς τὸ Καθαρτήριον ἢ πρὸς τὸν Νέγρην (τῆς 12 Ἰανουαρίου) εἶναι φυσικῷ τῷ λόγῳ σπουδαιοτέρᾳ. Ἀγγέλλων δηλ. ἐν αὐτῇ τὴν εἰς Ἀγκῶνα ἀφίξιν του, τὴν 15 Δεκεμβρίου, προσθέτει τὰ ἔξης: «ἡ τοπικὴ διοίκησις (Ἀγκῶνος) μᾶς ὑπεδέχθη καλῶς καὶ ἔδειξεν ὅλα τὰ αἰσθήματα φυγῆς εὐδιαθέτου, ἐδόθη ἡ εἰδησίς εἰς τὴν Ρώμην καὶ ἐκεῖθεν ἀπεκρίθησαν εὐδιαθέτως». Εὐρίσκεται καὶ κατὰ τὴν 12 Ἰανουαρίου εἰς τὸ Καθαρτήριον ὁ Γερμανός. Εἰς Ἀγκῶνα διαμένει καὶ ὁ Κόντε Μεταξᾶς. Ἐσωκλείεται ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτη καὶ ἐφημερίς, ἐν γῇ «ἡ διαδήλωσις τῶν τριῶν τῆς Ἑγρᾶς Δυνάμεων γενομένη μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς ἐν Βερώνῃ Συγελεύσεως». Εφιστάται ἡ φρόνησις καὶ ἡ προσοχὴ— καὶ εἶναι ἡ γνώμη καὶ πολλῶν φίλων τῆς Ἑλλάδος— τῶν διοικούντων τὰ τῆς Ἑλλάδος πράγματα, ὡς ἐκ τῆς καταστάσεως τῶν Εύρωπακῶν πγευμάτων. Λυπεῖται, προσθέτει, ὅτι δὲν δύναται νὰ δώσῃ ἀκόμη σαφεῖς τιγάς δόηγίας, ἐπειδὴ τὰ πάντα εἶναι συγκεχυμένα. Πρὸς τὸν Καρτζώτην (τὴν 15 Ἰανουαρίου) παρέχει πολεμικάς πληροφορίας γγωθείσας αὐτῷ ἐξ Ἑλλάδος καὶ ἐπιδεδαιοὶ ἀλλας γγωστάς ἐκείνων. Τοιαῦτα περιέχει καὶ ἡ πρὸς τὸν Βάλδην τῆς αὐτῆς χρονολογίας ἐπιστολὴ. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν εὐχαριστεῖ τὸν Ἀγδρέαν Κλοκύνην διὰ τὰς σταλείσας αὐτῷ πληροφορίας. Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης πληροφορούμεθα, ὅτι παρὰ τῷ Γερμανῷ παραμένει καὶ ὁ Γεώργιος Παναγιωτόπουλος, περὶ οὐ κατωτέρῳ.

Κατὰ τὰς αὐτὰς ἡμέρας γράφει πρὸς τὸν Μυλωνᾶν, γαίρων ὅτι διαμένει καὶ οὗτος εἰς Ἰταλίαν καὶ θὰ ἐπικοινωνῶσι δι' ἀλληλογραφίας: πρὸς τὸν Κοντογόνην γράφει πάλιν δι' ἰδιωτικάς του ὑποθέσεως, πρὸς τὸν Καρτζώτην ἐπίσης περὶ χρημάτων ἀποστελλομένων εἰς Κωνσταντινούπολιν πρὸς τὸν Ἡρακλείας Μελέτιον παρὰ τοῦ Παπαδιαμαντοπούλου ἐκ Πατρῶν εἰς βάρος τῶν υἱῶν τοῦ Ἀποστόλου Παπᾶ κλ.

Τὴν 22 γράφει πρὸς τὸν Ἀρχιμανδρίτην Ἰωάσαφ, ἐκφράζων τὴν

πεποιθησύν του εἰς τὴν προστασίαν τῆς Θείας Προνοίας, καὶ προσθέτει «ἡ Πατρίς μας εὐγνωμονεῖ εἰς τὸ φιλάνθρωπον καὶ εὐδιάθετον τῆς Αὐτοῦ Ἀγιότητος (τοῦ Πάπα) καὶ οἱ μέλλοντες αἰώνες θέλει καταστέψωσι τὴν μακαρίαν του κεφαλὴν ἔνεκα τούτου». Προσθέτει ἐν τέλει ἀσπασμούς πρὸς τὸν Καρδινάλιην τοῦ Στάτου.

Τὴν αὐτὴν ἥμέραν γράφει πρὸς τὸν Διογύσιον Ρώμην.

Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ καταφαίνονται αἱ πρῶται ἐνέργειαι τῶν διὰ τὴν σύναψιν δανείου ὑπὲρ τοῦ Ἀγῶνος. Τῷ ἀναφέρει ὅτι τῷ ἔγραψε διὰ τοῦ εἰς Βολωνίαν ἀναχωρήσαντος Ἀντωνίου Φλαβιανοῦ, ὅστις θὰ πρεσβύτερος καὶ εἰς προφορικὰς ἀνακοινώσεις, ὅτι ἔλαβε τὴν ἐπιστολήν του διὰ τοῦ Σπ. Μελαχρίνης ἀκούσας καὶ τὰ παρ’ αὐτοῦ λεχθέντα (¹²⁵). Περὶ τοῦ Μεταξᾶ τῷ γράφει ὅτι τὸν βλέπει ἐνίστε, ἀλλ’ ὅτι ὅμα ως ἀλευθερώθη τοῦ Καθαρτηρίου θὰ τὸν πλησιάσῃ περισσότερον ὅμιλῶν δὲ περὶ τῆς ἀφοσιώσεώς του εἰς τὴν ἔξυπηρέτησιν τῆς Πατρίδος, ἐπιτίθεται καὶ κατὰ τῶν «Θεοστυγῶν» φατριῶν.

Τῆς αὐτῆς χρονολογίας σώζεται ἐπιστολὴ του καὶ πρὸς τὸν ἐν Βενετίᾳ Ἰωάννην Πρόθυμον (;) ἀγεύ τινὸς ἰδιαιτέρας σημασίας. Τυπικὸν ἐπίσης εἶναι καὶ τὸ πρὸς τὸν Φιλικὸν Κομιζόπουλον γράμμα του τῆς 29 Ἰανουαρίου εἰς Λιδόρον, ἐν ᾧ κάμνει λόγον καὶ περὶ τοῦ Φιλικοῦ Τζακάλωφ καὶ σημειοῖ, ὅτι μόλις πρὸ τεσσάρων ἡμερῶν (κατὰ τὴν 25 Ἰανουαρίου) ἀλευθερώθη τοῦ Καθαρτηρίου. Ἐπίσης τῆς αὐτῆς χρονολογίας εἴται τὸ πρὸς τὸν εἰς Λιδόρον φιλέλληγα Γεώργιον Γαμπάρ, οὗτινος ἔξαίρων τὰ αἰσθήματα δι’ Γερμανὸς γράφει: «Ἄγθι ἀνδρῶν ἄριστε καὶ πράττε ἀγαθά, ὅτι αὐτὴν ἔστιν ή̄ ὁδὸς ή̄ ἀπάγουσα εἰς ἀθανασίαν».

Ἐπονται τόροι τρεῖς εἴτι ἐπιστολαὶ σπουδαιόταται. Μία πρὸς τὸν Πετρόμπεην τῆς 27 Ἰανουαρίου, μία πρὸς σημαίνον ἐπίσης πρόσωπον ἡ̄ δὲν σώζεται ἡ̄ ἀρχή, τῆς αὐτῆς ὅμως χρονολογίας, καὶ μία πρὸς τὸν Κολοκοτρώνην ὀχρονολόγητος μέν, πάντως ὅμως σύγχρονος.

Πρὸς τὸν Πετρόμπεην γράφει, ὅτι ἡ̄ ἐν Ἑλλάδι κατάστασις ἐπιδρᾷ ἐπὶ τῆς μορφώσεως τῆς κοινῆς γνώμης ἐν Εὐρώπῃ, καὶ ἐπιτίθεται

(¹²⁵) Τοῦ Ρώμα μὴ δυνάμενου νὰ μεταδῷ εἰς Ἀγκῶνα, οἱ ἐν τῷ Καθαρτηρίῳ ἀπεστειλαν πρὸς αὐτὸν εἰς Βενετίαν τὸν Φλαβιανὸν πρὸς συνενόησιν, ἀλλὰ παρημποδίσθη οὗτος εἰς τὰ σύνορα καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Βολωνίαν (ὅρα Ἀρχεῖον Ρώμη τομ. Α'. σ. 146).

κατὰ τῶν ἰδιοτελῶν (¹²⁶). Ως πρὸς τὰς ἐνεργείας των περὶ δανείου λέγει, ὅτι δὲν δύγκνται νὰ προδῶσιν αὐτοδούλως εἰς ἐνεργείας· ὅταν ἡ̄ Πατρίς δὲν τοῖς ἔδωκε τοιχύτην ἔγγραφον ἀδειανού ἐκφράζει δὲ τὴν γνώμην ὅτι τὸ δάνειον δὲν τὸ Ηεωρεῖ δυσκατόρθωτον.

Εἰς τὴν πρὸς ἄλλο ἐπίσημον πρόσωπον ἐπιστολὴν του ὅμιλει περὶ τῆς ἔξωτερηῆς πολιτικῆς, περὶ τῶν ἐξ Ἀγγλίας ἐνθερρύνσεων, συνιστᾶ ὅμως νὰ εἶναι οἱ τὰ κοινά διευθύνοντες ἐπιψυλλακτικοὶ καὶ κατηροσκόποι. Εἰς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἀναγράφει τὴν ἔξης παράδοξον πληροφορίαν, ὅτι δηλ. «καποίοις ἐπιθυμῶν ἵσως νὰ γίνῃ αὐθέντης εἰς τὴν Πελοπόννησον ακθύως ἐκεῖνοι τῆς Βλαχομπογδανίας, ἔγραψε καὶ ἐκοινολόγησεν ἐνταῦθα ἐν ἔγγραφον, ώς ἀπὸ τοῦ Ἀργούς τάχα γεγραμμένον, ὅτι τὸ μόνον σωτήριον εἶναι διὰ τὴν Ἑλλάδα νὰ ἔηται γηγενὲς ἀποκατασταθῆσιν αὐθεντίαι ὑποκείμενοι εἰς τὸν Σουλτάνον. Τοῦτο τινὲς τῶν δημογενῶν ἰδόγεται ἐνταῦθα, ἔξεδωκαν ἔγγραφα ἀνατρεπτικὰ τοῦ παραλόγου τούτου φρονήματος» διηγοῦντος εἰς διπλῆν τυραννίαν: «Ἐν τέλει προσθέτει πληροφορίας τινὰς περὶ θρυλλούμενης συτάκεψεως εἰς Βιέννην καὶ περὶ τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων καὶ ἄλλα τινὰ ως καὶ περὶ τῶν Φιλελληνικῶν δηλώσεων ἐν Συνελεύσει τοῦ Προέδρου τῶν Ἕνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ὅτι καθήκον ἔχει ἡ̄ Εὐρώπη νὰ ὑπερασπισθῇ τοὺς ἀγωνιζομένους Ἑλληνας. Τέλος εἰς τὸ πρὸς τὸν Θεόδωρον Κολοκοτρώνην, «Γενικὸν ἀρχιστράτηγον τῆς Πελοποννήσου» γράμμα του λέγει, ὅτι ἐξῆλθε τοῦ Καθαρτηρίου — ἀρα τὸ γράμμα ἐστάλη μετὰ τὴν 25 Ἰανουαρίου — καὶ ἐπρόκειτο νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὴν Ρώμην. Τὸν παρεκκλησαν ὅμως νὰ μείνῃ ἡμέρας τινὰς εἰς Ἀγκῶνα δὲν ὀφελίμους τινὰς ἐνεργείας. Γνωρίζει, λέγει, πόση ἀνάγκη γρηγόρων ὑπόρχει «καὶ πέποιθεν ὅτι δύγκνται καὶ χρειάζεται ἡ̄ Πατρίς», δὲν ἀρκεῖ ὅμως ἡ̄ εὐρεθῆ δάνειον, δέσον χρειάζεται ἡ̄ Πατρίς», δὲν ἀρκεῖ ὅμως ἡ̄

(¹²⁶) Αἱ ἀκούσωμεν διατυπούμενα ταῦτα παρὰ τοῦ ἴδιου. (Οἱ συνιστῶντες τὴν διοίκησιν τοῦ Γένους) ἔπειτε, λέγει, ἀνὰ ἐναγκαλισθῶσιν ἀρετὴν καὶ ἀρετὴν αὐστηράν, ἔπειτε νὰ συλλογισθῶσι ποια εἶναι τὰ ἀληθῆ τῆς Πατρίδος συμφέροντα, δύναται νὰ κατορθωθῶσιν ὡς πρὸς τὴν παρούσαν τῆς Εὐρώπης κατάστασιν καὶ νὰ ἐνεργηθῶσιν ἐν καιρῷ ἀλλὰ τούλαχιστον ἀς προτιμηθῇ εἰς τὸ ἔξης ἡ̄ ἀρετὴ, καὶ ἔχομεν καιρὸν νὰ ὀφεληθῶμεν ἀς συγχροτηθῇ σύστημα ὡς δεῖ, ἀς παραρροιφῇ πᾶς ἰδιαιτερος σκοπός, ἀς συμφωνήσουν αἱ πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Πατρίδος γνῶμαι, καὶ τότε δυνάμεθα καὶ ἡμεῖς νὰ ὀφελήσωμεν πολιτικῶς κατὰ τὴν ἔνοιαν σας· εἰδεμὴ καὶ ἐπικρατεῖ η̄ βδελυρὸ ἐκείνη καὶ ἀξιούσιος διάθεσις τὸ νὰ ἀνατρέπῃ ἔκστος τὸ καλόν, ώς παρ’ ἄλλου γεγονημένον, οὐδὲν κατορθοῦται, καὶ θέλει οποέσωμεν εἰς ζυγὸν ἴσως χείρονα τοῦ προτέρου.

άτομική των ύπόληψις μόνον, χρείζεται καὶ ἔξουσιοδότησις. Αγγέλει τὴν ἀφίξιν τοῦ Ἐμπανουὴλ Ξένου εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ ἐφόδια καὶ χρήματα συλλεγέντα διὰ τοῦ ἐν Ὀλλανδίᾳ Παλαιολόγου· ὅτι καὶ ὁ Βαρών Κεφαλᾶς εἰσέπραξεν ἔξαργυρώσυς ὅμολογίας ἐξ Ἀγαπολικῆς Ἑλλάδος τινὰ ποσὰ διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν στρατιωτῶν του ἐπρομηθεύθη δὲ καὶ ἕναν ἐφόδια καὶ ἔχει ἀκόμη ποσά τιγα, ἀλλ᾽ ὅτι πάντα ταῦτα εἶναι μικρὰ ἀπέναντι τῶν μεγάλων ἀναγκῶν τῆς χώρας. Συγιστῷ τὴν εὐνομίαν καὶ τάξιν εἰς τὰ πολιτικὰ καὶ τὰ πολεμικά.⁽¹²⁷⁾

Ομιλεῖ κατόπιν περὶ τῶν ὀλεθρίων ἀποτελεσμάτων τοῦ συμβιβασμοῦ πρὸς τοὺς Τούρκους τῇ μεσολαβήσει τῶν Δυνάμεων, ὁμιλεῖ περὶ τῶν ἐν Ισπανίᾳ γεγονότων, περὶ τῶν φιλελληνικῶν ἐν Ἀγγλίᾳ ἐκδηλώσεων, περὶ τῶν μεταξὺ Ρωσίας καὶ Τουρκίας, περὶ τῶν ἐν Βερώνῃ καὶ τῶν κατόπιν καὶ περὶ ἄλλων πολιτικῶν ζητήμάτων. Παρατηρεῖ ὅτι διαφημίζονται ἐν Εὐρώπῃ ἄνθρωποι τοῦ Ἀγῶνος, ἀνάξιοι τοιαύτης φήμης, παρά τινων ἐκμεταλλευμένων τὴν παρὰ τῶν ἔνων ἀγνοιαν τῶν Ἑλληνικῶν πραγμάτων καὶ ζητεῖ ἀσφαλεῖς πληροφορίας διὰ πᾶσαν γίνην μετὰ τῶν ὀνομάτων τῶν πράγματι δρασάντων.

Τὰ πρὸς αὐτὸν γράμματά του παρακαλεῖ νὰ τὰ στέλλῃ διὰ τοῦ ἐν Ζακύνθῳ Λεονταρίτη ἢ ἄλλου τινὸς ἐκ τῶν φίλων του, διστις θὰ τὰ διευθύνῃ εἰς Ἀγκῶνα «εἰς παραλαβὴν Γεωργίου Δουρούτη ἢ εἰς Τριέστην εἰς παραλαβὴν τοῦ Προκοπίου Καρτζώτη».

Φεβρουάριος. Τοῦ Φεβρουαρίου ἔχομεν ὑπ’ ὅψιν δεκατέσσαρας ἐπιστολὰς αὐτοῦ, ἀποσταλέσας πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον Κατακούγνον, πρὸς τὸν Δ. Κουτογόνην (2), πρὸς τὸν Α. Φλαδιανόν, πρὸς τὸν Σ. Βάλβην, πρὸς τὸν Π. Καρτζώτην (2), πρὸς τὸν Ν. Παπᾶ Αλεξίου, πρὸς τὸν Ἀνδρ. Ζαΐμην, πρὸς τὸν Ἀνδρέαν Καλαμογδάρτην, πρὸς

(127) «Εἶναι ἀναγκαῖον, λέγει, νὰ βληθῇ μία τάξις καλὴ καὶ εἰς τὸ πολιτικὸν καὶ ἀμοιβαίως αὐτὰ τὰ δύο σώματα νὰ συνυπακούωνται μὲ καλὴν ἀρμονίαν καὶ νὰ μὴ μένῃ τὸ ἑσωτερικὸν τῆς πατρίδος ἀκατάστατον καὶ ξεσχισμένον· ἐπειδὴ τίποτε δὲν μᾶς ὑφελοῦν αἱ νίκαι καὶ τὰ κάστρα, ἐάν δὲν θεμελιώσωμεν τὰ ἐπιχειρήματά μας εἰς μίαν νόμιμον καὶ εὔτακτον κυδέρνησιν τοῦ πολιτικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ καὶ νὰ ἀπορρίψουν ὅλοι τὰ ἓδια συμφέροντα καὶ νὰ προτιμήσωσιν τὸ κοινὸν συμφέρον τῆς Πατρίδος, καὶ τούτων οὕτως ἔχοντων δὲν εἶναι ἀμφίδολον, ὅτι οἱ μονάρχαι, οἵτινες ἔναντιοῦνται εἰς τὰ ἐλεύθερα συστήματα, θέλει συγκατανεύσωσιν εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ ἔθνους μας· εἰδὲ καὶ τὸ ἑσωτερικὸν μας τρέχῃ ἀκατάστατον καὶ σπαράσσεται ἀπὸ τοὺς σκοπούς καὶ τὰ τέλη ἐνὸς ἐκάστου, τότε καὶ ὅλη ἡ Εὐρώπη ἂν μᾶς βοηθῇ τίποτε δὲν μᾶς ὀφελεῖν.

τὸν Σ. Παλαιολόγον, πρὸς τὸν Κ. Αργυρόπουλον, πρὸς τὸν Ἀγρέσιον Παπαδόπουλον καὶ πρὸς τὴν Πελοποννησιακὴν Γερουσίαν.

Ἡ πρὸς τὸν «πρίγκηπα Ἀλέξανδρον Κατακούγνον» εἰς Δρέσδην ἀποσταλεῖσα, φέρει χρονολογίαν ως Φεδρουαρίου. Τὸν ἐπανεῖ διὰ τὴν φιλοπατρίαν του, τὸν δικαιόνει διὰ τὰς περὶ ἀνάγκης χρημάτων σκέψεις του, προσθέτων ὅτι ἀναμένει «τοὺς δύο ἄγδρας», οὓς δὲν κατονομάζει, ὅπως συσκεψθῆσι.

Τῆς αὐτῆς χρονολογίας εἶναι καὶ ἡ πρὸς τὸν Δ. Κουτογόνην ἐπιστολή του, ἐν γνώσει καὶ αὐτὸν διατελοῦντα τῶν περὶ τοῦ διαγένειου ἐνεργειῶν. Τῷ μεταδίδει εἰδήσεις πολεμικὰς εὐχαρίστους.

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν γράφει καὶ πρὸς τὸν Φλαδιανόν, συγχρέων τὰς περὶ τοῦ διαγένειου συνεννοήσεις. Τῷ ἀνακειούσῃ ἐπίσης εἰδήσεις πολεμικὰς καὶ τῷ ἀγγέλλει ὅτι ὁ Δουρούτης παρηγγέλθη νὰ φροντίσῃ περὶ τῶν ἀναγκῶν του.

Συγχρόνως γράφει καὶ πρὸς τὸν Βάλβην ἀνακοινῶν αὐτῷ τὰς πολεμικὰς εἰδήσεις καὶ δύμιλων περὶ τῆς εὐνταίας ἐπιλύσεως τοῦ οἰκονομικοῦ ζητήματος.

Πρὸς τὸν Καρτζώτην γράφει τὴν 7ην Φεδρουαρίου. Μετὰ τὴν ἀνακοίνωσιν τῶν πολεμικῶν εἰδήσεων, καταφέρεται κατὰ τῶν ἔξωθεν ἔλθοντων ἴδιοτελῶν· ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῶν χρημάτων «ἀδύνατον εἶναι, λέγει, νὰ ἀνθέξῃ σῶμα ἀγενούντων», καὶ προσθέτει, ὅτι, διστις συντρέξῃ διὰ δάνειον θὰ εἶναι ὁ μέγιστος εὐεργέτης τῆς Ἑλλάδος.

Ως πρὸς τὸ ζήτημα τῆς διαμονῆς του σημειοῦ, ὅτι θὰ μείνῃ ἀκόμη διλήγας ἡμέρας εἰς Ἀγκῶνα καὶ ὅτι θὰ τῷ γράψῃ ὅταν θὰ προχωρήσῃ. Φαίνεται δύμως ἀποτελεσματηρός κάπως διὰ τὸ πρὸς τὸν Πάπα την μελετώμενον διάδημα, διὰ δὲ γράφει «τὴν πρὸς τὴν ἀγιότητά του παρρησίασίν μας, μὲ τὸ νὰ μὴ τὴν στοχάζομαι διόλου ἀγωφελῆ, θέλει τὴν ἀκολουθήσωμεν».

Ἐπίσης καὶ εἰς τὴν πρὸς τὸν Κουτογόνην, τῆς αὐτῆς χρονολογίας, ἐπιστολήν του, τὰ αὐτὰ περὶ τῆς ἐπί τινας ἡμέρας παράμονῆς του εἰς Ἀγκῶνα σημειοῦ.

Τὴν 9 γράφει πρὸς τὸν Νικ. Παπᾶ Αλεξίου, λυπούμενος, διότι δὲν δύναται νὰ τὸν συντρέξῃ σπουδάζοντα, μετὰ τὴν καταστροφὴν ἥντις ὑπέστη ἔνεκα τοῦ Ἀγῶνος, μόλις ἀποζῶν ἐκ τῶν ἀποστελλομένων αὐτῷ διὰ τὴν ὑπηρεσίαν του.

Τήν 15^η γράφει πάλιν πρὸς τὸν Καρτῶτην μεταδίσων αὐτῷ πολεμικὸς πληγοφορίας. Ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ πλέκει ἔγκώμια διὰ τὸν Παλαιολόγον καὶ τὸν Ἰωάν. Σκαραμαγκάν.

‘Ος πρὸς τὸ γῆτημα τῆς μεταδάσεως εἰς Ρώμην γράφει, ὅτι διὰ νὰ προχωρήσῃ χρειάζεται ἀποκρίσεις τινὰς καὶ χρήματα. Τὸν προτρέπει δὲ νὰ ἔξοικονομίσῃ ἡ αὐτὸς τὰ μέσα ἢ διὰ ἄλλου, ἐπιστραφησόμενα κατόπιν παρὰ τῆς Πατρίδος ἐν καιρῷ, καὶ «νὰ μὴ τὸν ἀφίσωσιν εἰς στενότητα εἰς ἔγους τόπους».

Τήν 15^η ἐπίσης γράφει πρὸς τὸν Ἀνδρέαν Ζαΐμην. Εἴχον ψυχρανθῆ, φαίνεται αἱ σχέσεις των, ἀλλὰ τῷ γράφει, λέγει, τὸ μέν, διότι «ἀπομακρυνθεὶς ἡ στάθιμη δριψύτερον τὸν πόνον πρὸς ἐκείνους οἱς συνεσχετίσθη ποτὲ ἢ καρδίᾳ του» τὸ δέ, ὅπως τὸν συγχαρῇ διὰ τοὺς κινδύνους εἰς οὓς ἔχετεθή κατὰ τοὺς ὑπὲρ τῆς Πατρίδος ἀγῶνας. Ἔκφράζει αὐτῷ τὴν χαράν του διὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ Ἰωάννου Ζαΐμη καὶ τὰς πολεμικὰς ἐπιτυχίας τοῦ Ἀνδρέα Λόντου.

“Ἐπεται, τῆς αὐτῆς βεβαίως χρονολογίας, ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Ἀνδρέαν Καλαμογδάρτην σωζομένη, μόνον κατὰ τὸ ἥμισυ. Ἔκφράζων ἐν αὐτῇ τὴν χαράν του διὰ τὰς πολεμικὰς ἐπιτυχίας τῆς Πατρίδος ἐλπίζει, ὅτι ἐτακτοποιήθησκαν καὶ τὰ τῆς Διοικήσεως. Περὶ τοῦ δυνείου γράφει τὰ ἔξῆς: «ἔνεκα τούτου ἐμείναμεν μέχρι τοῦδε ἐγταῦθα καὶ μετ’ ὅλης τῆς ημέρας θέλει μεταδῦμεν εἰς Ρώμην». Κατόπιν ὁμιλεῖ περὶ τῆς λύπης ἦν ἡσθάνθη διὰ τὸν θάγατον τοῦ Θάνου (Κανακάρη).

Τήν 16^η σώζεται ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Παλαιολόγον. Ἐπεινῶν αὐτὸν διὰ τὰ περὶ τῆς Πατρίδος φρονήματά του γράφει ἐπὶ λέξει τὰ ἔξῆς: «δύο τινά, Κύριε, εἰσὶ καὶ τὰ ἀναγκαιότερα εἰς τὴν Πατρίδα ἢ ἐσωτερικὴ καλὴ δρμονία καὶ εὕτακτος τῶν πραγμάτων οἰκονομία καὶ χρήματα ἀνάλογα ὡς πρὸς τὴν ἀνάγκην ἀλλὰ τὸ μὲν πρῶτον ἔργον τῶν ἐν τοῖς πράγμασιν ὅντων ὄμογενῶν, οἵτινες ἐλπίζω νὰ ἐδιδόχηθησκαν ἵνανδις καὶ ἐκ τοῦ καιροῦ καὶ ἐκ τῆς χρείας, τὰ δὲ χρήματα δὲν βλέπω ἀλλοθεν νὰ οἰκονομηθῶσιν εἰ μὴ ἐκ δανείων, δθεν ὅστις εἰς τοῦτο συνεργήσῃ λογίζεται βέδαια ὁ μέγιστος εὐεργέτης τῆς πατρίδος. Πολλαχόθεν μᾶς εἰδοποίησαν, ὅτι κατορθοῦσται τὸ πρὸς τὴν Πατρίδα δάνειον, ἐὰν ζητηθῇ μὲ τὸν προσήκοντα τρόπον ἔγραψε πρὸς αὐτοὺς νὰ μοὶ σαφινίσωσι τὸν τρόπον διὰ νὰ τὸν κάμω γνωστὸν εἰς τὴν Πατρίδα, πλὴν εἰσέτι δὲν ἔλαβον ἀποκρίσεις, καὶ ἔνεκα τού-

τοῦ περιμένω ἐνταῦθα καὶ δὲν ἐπρογόρησκ μέχρις τῆς Ρώμης μεθ’ ἡμέρας τυνάς ὅμως θέλει ἔξκοκλου θήρα, ἐπειδὴ στεγάζομε: ὅτι δὲν εἶναι πάντη ἀνωφελές καὶ τοῦτο». Κατόπιν μεταδίσει αὐτῷ πληγοφορίας πολεμικάς τῷ ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ἀνεψιοῦ του Ἐμπρανουήλ Ξένου, ὃν ἀν ἔλθῃ πληγίσον του. Ήλὺ τὸν θεωρῇ ὡς τέκνον του. Ἐγ τέλει ἀναγκάζεται νὰ ὄμοιογήσῃ πρὸς αὐτόν, ὅτι διὰ νὰ προγωρήσῃ ἔχει ἀνάγκην χρημάτων, ἀλλ’ οὕτε αὐτὸς οὕτε ἡ Πατρίς ἔχει, ζητεῖ δὲ 500 φιλωρία, εἴτε ἐξ ἴδιων του εἴτε ἐξ ἄλλου, πληρωτέα παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἐν καιρῷ. Ἐκ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἔξαγεται ὅτι ἐν Ἀγκῶνι διαμένει καὶ τις Ἀλεξάνδρης.

Τῆς 16^η εἶναι ἐπίσης καὶ ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Ἀιδόργῳ Κωνσταντίνον Ἀργυρόπουλον. Εἴχε φαίνεται οὗτος, καὶ ἐξ ὀνόματος ἀλλων ὄμοιογενῶν προσκαλέσῃ τὸν Γερμανὸν νὰ μεταδῷ εἰς Λιδόργον. Εὔχαριστάν ὁ Γερμανὸς γράφει, ὅτι δὲν δύναται νὰ μεταδῷ, διότι μετ’ ὅλης τῆς ημεράς διαμονήν εἰς Ἀγκῶνα θὰ ἀναγωρήσῃ διὰ τὴν Ρώμην. Ἄνκκονιοι αὐτῷ καὶ πολεμικάς εἰδήσεις. Ἐπίσης τῆς 16^η εἶναι καὶ τὸ πρὸς τὸν Ἀνδρέαν Παπαδόπουλον εἰς Παρισίους γράμμα του. Τὰς περὶ Πατρίδος σκέψεις τοῦ Παπαδόπουλου εὑρίσκει, λέγει, λαμπράς, ἀλλὰ προσώρους, λυπεῖται δὲ ὅτι δὲν δύναται νὰ τὸν συντρέξῃ πρὸς ἔξκοκλούθησιν τῶν σπουδῶν του. Καὶ πρὸς αὐτὸν μεταδίσει πολεμικάς τινὰς εἰδήσεις.

Τέλος 18 Φεδρουσάριον χρονολογίαν φαίνεται ὅτι φέρει τὸ πρὸς τὴν «ἐνδοξὸν Πελοποννησιακὴν Γερουσίαν» ἔγγραφόν του, ὅπερ σημεται κατὰ τὸ ἥμισυ. Ομιλεῖ ἐν αὐτῷ περὶ τῆς καταστάσεως τῶν ἐξωτερικῶν πραγμάτων, περὶ τῆς ἐπιδράσεως, ἢ θὰ ἔχῃ ἐπὶ τῆς τύχης τῆς Ἑλλάδος ἢ εὐνομία, ἢ φρόνησις καὶ ἡ σύμπνοια καὶ τὸ παραξίες τοῦ πολιτικοῦ καὶ στρατιωτικοῦ. Θεωρεῖ τὸ δάκειον καταρρεύτον, καθ’ ἀς ἔχει πληγοφορίας παρὰ πολλῶν ὄμοιογενῶν, καὶ ζητεῖ πληρεξουσιότητα πρὸς τοῦτο.

Μάρτιος. Δεκατέσσερας ἐπιστολὰς εὑρομενεῖς κατὰ τὸν Μάρτιον τοῦ 1823. Πρὸς τὸν Ρώμαν (2), τὸν Χριστόδουλον Πρινάρην, τὸν Βελισσάριον Διογενίδην, τὸν Κοντογόνην, τὸν Βάλιθρην, πρὸς τοὺς Δημήτριον Ἰγγλέσην καὶ Ἰωάννην Ἀμδροπάσδην, τὸν Πρόθυμον, τὸν Βαρδάκην, τὸν Πετρόμπεην, τὸν Νέγρην (2) καὶ πρὸς τὴν Ὑπερτάτην Διοίκησιν.

Καθ' ὅλον τὸν Μάρτιον διεμένει ἀκόμη, εἰς Ἀγκῶνα.

Τὴν 2^{ην} Μαρτίου γράφει πρὸς τὸν Ρώμαν. "Εμπαθεὶς διὰ τοῦ Φιλαναγοῦ τὴν σειρὰν τῶν ιδεῶν τού, ὃν δσας ἔχρινεν ἀναγκαῖας ἐκοινολόγησεν εἰς τὴν Πατρίδα. "Εχεις ἀνάγκην γὰρ ἔντησην μίαν συμδουλήν ἀπὸ τὸν ἐν Ἐλβετίᾳ φίλον, διὰ μέσου τοῦ Ρώμα, δοτικὲς γὰρ τὸν ἐρωτήσῃ, ἢν εἴναι συγκεχωρημένον καὶ ἣν δύναται γὰρ ἐλπίσῃ τὴν εἰς τοῦτο συγκατάθεσίν του. Παρακαλεῖ γὰρ ἔχη ἀπάντησιν τοῦ Ρώμα.

Τὴν 2^{ην} ἐπίσης γράφει πρὸς τὸν Χριστόδουλον Πρινάρην, εἰς Σάν - Σεδῆρον.

"Ἐξαίρει τὴν ἀρετὴν του καὶ τὸν γνωστὸν πατριωτισμὸν του· προσθέτων ὅτι καὶ ἐδῶ ἤκουσε πολλὰ περὶ αὐτοῦ. Τῷ ἀναγγέλλει τὰ τῆς ἀποστολῆς του. Θέλει γὰρ προσχωρήσῃ, ἀλλ' ἐμποδίζεται ἐλλείψει μέσων. Τὸν παρακαλεῖ γὰρ τὸν δανείσῃ 500 φλωρία τὰ δόποια θὰ ἀναγνωρίσῃ τὸ Ἐθνος. Τὸ γράμμα διὰ τοῦ Δουρούτη. Προσθέτει γενικάς τινας εἰδήσεις.

"Η πρὸς τὸν Διογενίδην εἰς Ὁδησόν, φέρει χρονολογίαν 8 Μαρτίου. Ἐν αὐτῇ τὸν συλλυπεῖται διὰ πάθημά τι ἔισχα τοῦ Ἀγύνος καὶ τοῦ ὁμιλεῖ περὶ τοῦ ἀκμαίου φρονήματος τῶν ἀγωνιζομένων. Τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἀποστέλλει πρὸς τὸν Κοντογόνην πολεμικὰς πληροφορίας.

Τὴν 9^{ην} γράφει πρὸς τὸν Βάλδην. Καταφέρεται κατὰ τῶν παραβλαπτόντων τὰ ἔθνικὰ συμφαίροντα, ὅπερ δὲν πρέπει γὰρ ἀποτρέπη τοὺς λοιποὺς ν' ἀκολουθῶσι τὸ χρέος των. Λέγει, ὅτι, ὅταν μετά τινας ἡμέρας ἀναχωρήσῃ διὰ Ρώμην, θὰ τὸν πληροφορήσῃ περὶ τούτου. Παρέχει καλὰς πληροφορίας περὶ τῶν πολεμικῶν, εὐχόμενος, δπως καὶ τὰ ἐσωτερικὰ διευθετηθῶσι καλῶς καὶ τὸ οἰκονομικὸν ἕγημα λυθῆ αἰσίως.

Τὴς αὐτῆς χρονολογίας εἴναι καὶ πρὸς τὸν Ἐγγλέσην καὶ Ἀμερικανὸν εἰς Ὁδησόν ὅμοιαι ἐπιστολαί. Όμιλει περὶ τοῦ λόγου τῆς παραχρονῆς του εἰς Ἀγκῶνα, περὶ τῆς ἐπιθυμίας δπως προσχωρήσῃ τοῖς διμιλεῖ περὶ ἀνάγκης μικροῦ δανείου ἐκ χιλίων φλωρίων, ἀποδοτέων παρὰ τῆς εὐγνωμογούσῃς Πατρίδος ἐν καιρῷ. Ἀνακουοῦς πολεμικᾶς εἰδήσεις καὶ τονίζει τὴν ἀνάγκην, ἥν ἔχει ὁ Ἀγῶν χρημάτων.

Τὴν 15^{ην} γράφει πρὸς τὸν Ρώμαν. Βεβαίοι τὴν λῆψιν τῆς ἐπιστο-

λῆς του διοίτερης αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Κόντε Φλαμπουριάρη. Εὔχεται τὸν διὰ τὰς ὁδηγίας του καὶ διὰ πληροφορίας τινὰς τεινούσας εἰς τὸ γὰρ ἐξαγάγωσιν αὐτὸν ἐκ τυνος ἀπάτης. (128)

Τὴν αὐτὴν ἡμέραν γράφει πρὸς τὸν Ιωάννην Πρόθυμον συλληπόντενος αὐτὸν διὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου του.

Τὴν 18^{ην} γράφει πρὸς τὸν Ταχαρνίῳ διεμένοντα τότε Βαρδάκην. Περὶ τῆς ἀναβολῆς του εἰς Ρώμην ταξιδίου του γράφει, ὅτι γίπερίτας καὶ ἡ ἀνάγκη σύτως ὑπηρόρευσον μελαταῦτα, λέγει, μελετῶμεν γὰρ κάμωμεν μετ' οὐ πολὺ τὸ κάνημα τοῦτο. διότι ἵσως δὲν θέλει εἶναι ἀνωφελές». Ἐπανιεῖ αὐτὸν διὰ τὸν πατριωτισμὸν του καὶ τῆς ἐνεργείας του. Τῷ ἀγγέλλει ὅτι πολεμικῶς οὐρισθρομεῖ γίπερίτα, λέγει, Πατρίς εἴθε δὲ καὶ ἐσωτερικῶς. Συμφωνεῖ διὰ τὸ ὄφελόν της καθόδου του εἰς τὴν Ἐλλάδα καὶ εὔχεται οἱ διοικούντες γὰρ ὁδηγηθῶσιν ἀπὸ φρόνησιν βαθεῖαν.

Τὴν 21^{ην} γράφει πρὸς τὸν Πετρόμπεη. "Ομιλεῖ περὶ τοῦ δανείου καὶ τῆς ἀνάγκης τῶν χρημάτων, γίτις τοὺς ἀναγκάζει γὰρ παραμένωσιν εἰς Ἀγκῶνα. Δὲν ἀρκεῖ λέγει γίπεληκή των ὑπόληξις χρειάζονται καὶ πληρεξουσίστητα διὰ γὰρ συμφωνήσουν τοὺς δρους. Καθιστᾷ γνωστὴν τὴν ἀποκόμισιν πολεμεφοδίων καὶ χρημάτων παρὰ τοῦ Ἐμπορίου. Εἴγου καὶ τοῦ Κεφαλᾶ. Ἀλλ' αὐτὰ λέγει εἴναι μικρὰ ἀπέναντις τῶν ἀναγκῶν τῆς Πατρίδος. Ἐπαναλαμβάνει συμδουλὰς ὄμονούς καὶ ἀλλοτε.

Τὴν 22^{ην} γράφει πρὸς τὸν Νέγρην. "Ἄγγελλεις αὐτῷ, ὅτι ἀπηλευθερώθησαν προτίνων ἡμερῶν τοῦ Λαζαρέτου, ἐξηγεῖ διατί παραμένουσιν εἰς Ἀγκῶνα. Ζητεῖ ὁδηγίας καὶ χρήματα. Ἐπίσης ἔγεται τὸ πληρεξούσιον. Συμδουλεύει τὰ γνωστὰ καὶ παρέχει ἐσωτερικᾶς εἰδήσεις καὶ τὰς γνώμας του.

Τὴν 22^{ην} ἐπίσης γράφει πρὸς τὴν Ὑπερτάτην Διοίκησιν. Τὸ ἔγχραφον τοῦτο σπουδαιότερον τῶν ἀλλων καὶ συνοψίζον τὰ μέχρι τοῦτο

(128) Εἰς τὸ Ἀρχεῖον Ρώμα (ώς ἀνωτέρω Α', σ. 148) περιεσώθη ἐπιστολὴ ἐξ Ἀγκῶνος τοῦ Μεταξᾶ πρὸς τὸν Ρώμαν σχετικῶς πρὸς τὰς διὰ τοῦ Φλαδιανοῦ ἀναλαβασσομένας σκέψεις. Ἐπίσης αὐτόθι ἐν σελ. 147 ἐπιστολὴ ἀνεπίγραφος τοῦ Ρώμα, ἀπευθυνομένη βεβαίως πρὸς τὸν Γερμανόν, ἐν γί κυρίως ἀναπτύσσεται τὸ περὶ ἐκλογῆς Βασιλέως. Τῷ συνιστᾷ τὴν μετὰ τοῦ Καποδιστρίου συνενόησιν, ἀποστέλλων αὐτῷ καὶ σχέδιον θεσπίσματος.

Τὴν Σαν γράφει ἐκ Φαέντζας πρὸς τὸν Ἰγνάτιον. Τὸν εἰδοποιεῖ, ὅτι ἡ Διοίκησις στέλλει πληρεξόνσια περὶ δανείσιν, ἀποστέλλουσα κατὰ διὰ τὸν Λουριώθου, ὃν διὰ τὸν Ἰγνάτιον καὶ ἔν διὰ τὸν Ρώμαν. Τὸν προτρέπει λοιπὸν γὰρ ἑτοιμάσῃ τὸ σχέδιον περὶ τοῦ δανείσιον καὶ τὸν πληροφορήσῃ περὶ τῶν σχετικῶν σκέψεων του, περὶ τοῦ καταρθωτοῦ καὶ πόθεν καὶ πῶς. Ζητεῖ καὶ διηγήσας ἣν πρέπη γὰρ μείνουν εἰς Ἀγκῶνα⁽¹⁸⁶⁾.

Τὴν Σαν ἐπίσης πρὸς τὸν Ῥώμαν τὰ κατά προστέτων, ὃν τὸ ἔγκρινη. ἵνα εἰδοποιήσῃ τὸν ἐν Ἐλδεστίᾳ φίλον καὶ τῷ ἕγινη τὴν γνώμην του.

Τὴν Σαν πρὸς τὸν Φώτιον Σωτηρίου εἰς Βολωνίαν. Ήερὶ τῆς ὑγείας του καὶ ἀποστολῆς γραμμάτων. Ἐπίσης τὴν Σαν πρὸς τὸν Ἀλεξάνδρην περὶ ἀποστολῆς γραμμάτων. Ἐπίσης τὴν Σαν πρὸς τὸν Δ. Κοντούρην εἰς Βολωνίαν, λυπούμενος, διότι δὲν ἡδυγήθη, γὰρ τὸν γνωρίσῃ κ.λ.π.

Τὴν Σαν πρὸς τὸν ἐν Λιδόρῳ Κ. Ἀργυρόπουλον. Τὰ τῆς μεταβολῆς του εἰς Φαέντζαν. Ἐπιθυμεῖ γὰρ ἐπανέλθη, ἀλλὰ δὲν δύνανται γωρίες γὰρ λάθουν δικταγάς πρὸς τοῦτο· μάλιστα εἰδοποίηθησαν γὰρ παραμείνωσιν ἀναμένοντες γράμματα καὶ διηγήσας. Ἐπειδὴ ὁ Παπαδόπουλος ἀπεφάσισε γὰρ μεταδῆνει τὴν πατρίδα τῷ στέλλει καὶ κατὸς ὅτο ταλληρα. Τὰ πολιτικὰ τῆς Ἑλλάδος, τῷ γράφει, ὅτι ἐτυποποιήθησαν.

Τὴν κατήγ. πρὸς τὸν ἐν Ημερισίαις Παπαδόπουλον. Ἄνεγγω λέγει τὴς περὶ τῶν πραγμάτων τῆς πατρίδος γνώμας του. Ήεριμένει διηγήσας διὰ νὰ ἀναχωρήσῃ. Ήερὶ τοῦ γένου πολιτικοῦ δργκνισμοῦ ἐν Ἑλλάδι. Ἀγγέλλει τὴν ἀποστολὴν τῶν 50 ταλλήρων διὰ τὴν μετάστασίν του εἰς Ἑλλάδα, λυπούμενος, ὅτι δὲν δύναται περισσότερα.

Τὴν κατήγ., πρὸς τὸν Δ. Κοντογόνην. Ἄνακοίνωσις πολεμικῶν εἰδήσεων.

Τὴν κατήγ., πρὸς τὸν Ἀντωνίου εἰς Τριέστη, ὅστις προτιθέμενος γὰρ ἀναχωρήσῃ εἰς τὴν πατρίδα τὸν ἐρωτᾷ ἣν δύνανται γὰρ συγ-

(186) "Ορεὶ καὶ εἰς Ἀρχεῖον Ρώμα (Α'. σ. 160 καὶ 161) σχετικὴν ἀπιστολὴν τοῦ Γερμανοῦ πρὸς τὸν Ρώμαν καὶ τοῦ Ρώμα πρὸς τὸν Ἰγνάτιον. Ἐπίσης καὶ τὰ κατόπιν μέχρι τῆς σελίδος 172.

ταξιδεύσουν. Δὲν εἶναι δυνατόν. Ἐπιναλαμβάνει τὰ κατά. ὅπιονεις κ.τ.λ.

Τὴν κατήγ. πρὸς τὸν Ηελεκάστην, εἰς Βολωνίαν. Ὕπηρεσία ἀποστολῆς γραμμάτων.

Τὴν κατήγ. πρὸς τὸν Γ. Μαυρομιχάλην. Ήερὶ γολέτας Τουρκικῆς εὐρισκομένης εἰς Τεργέστην, ἵσως δὲν ἀγοράν πολεμικῶν. Τὸν προτρέπει γὰρ συνεννογήθη καταλλήλως, διὰ νὰ γνωρίσωσι πότε θὰ ἀναχωρήσῃ ἢ γολέτα, πρὸς ἐπίθεσιν ἀπὸ τὴν Ἐλληνικὸν πλεῖστον.

Τὴν θηγ. πρὸς τὸν κατόπιν. Ἀπαντᾷ εἰς ἔξηγήσεις, ὃς ἔγραψει διὰ τῶν ἀποστιαπγυικῶν εἰς γράμματα του, σχετικῶς πρὸς τὴν ἀποστολὴν τῶν δύο. Δὲν ἔχει γράμματα γὰρ τῷ στέλλη διὰ τὴν πατρίδα, Κάπι τὸν οὐρανού τοῦ Ρώμα ϕάνεται, ὅτι τοῦ ἔγραψεν ὁ Γ. Μαυρομιχάλης καὶ τοῦ φάνεται παράδοξον. Ἔν τούτοις, λέγει. Ήὰ συμμορφωθῆται.

Τὴν κατήγ. θηγ. πρὸς τὸν Ἀλεξάνδρην. Τὸν ἐπιφορτίζει γὰρ πληροφορηθῆται τὸν Ρώμα, περὶ δύο τοῦ ἔγραψεν ὁ Γ. Μαυρομιχάλης διὰ μὴ τὸν ἐμπιστεύεται σχετικῶς πρὸς τὰ φρονήματά του, καὶ ὅτι θέλει τοῦ ἔξηγηθῆται ὁ Γ. Μαυρομιχάλης, ὅταν ἀνταμωθοῦσι. Τοῦτο τοῦ φάνεται παράδοξον, διὰ τοῦτο τὸν ἐπιφορτίζει γὰρ πληροφορηθῆται ἀπὸ τὸν Μελάνη, ἢ ἀλλοὶ τινά, τί τρέχει, καὶ γὰρ τὸν πληροφορήσῃ.

Τὴν 13ην γράφει πρὸς τὸν Γ. Μαυρομιχάλην. Ὁμιλεῖ περὶ τῆς δράσεως τοῦ Ηετρόμπεη πρὸς τυμφωνίαν τῶν διεστώτων. Θὰ μείνῃ εἰς Φαέντζαν ἀκόμη διλέγας ημέρας.

Τὴν 13ην ἐπίσης γράφει πρὸς τὸν Σπ. Ρευτουνιώτην. Ὁμιλεῖ περὶ τῆς Διοικήσεως, περὶ τοπικῶν πολεμικῶν ἐν Πάτραις, ὅτι μετά τινας ημέρας ἀναχωρεῖ ἐκ Φαέντζας.

Τὴν 16ην πρὸς τὸν Ἀλεξάνδρην, ἐκ Φαέντζας. Τὰ περὶ τῆς ἐπαγόδου εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Καποδιστρίου δὲν εἴναι βέδαικα. Εὔχεται γὰρ ἀληθεύσουν διὰ καλὰ τῷ γράφει ὁ Σάνθος. Διᾶτε πληροφορίας περὶ τοῦ Τουρκικοῦ στόλου. Τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Ἑλλάδος ἀγήσυχα πάλιν. Θὰ μείνῃ διλέγοντας τὴς Φαέντζαν, ὅπου τῷ ἀρέσει.

Τὴν 16ην ἐπίσης πρὸς τὸν Γ. Μαυρομιχάλην ἐκ Φαέντζας. Ἄνηγειλε πρὸς τὸν Ρώμαν καὶ τὸν Ἰγνάτιον τὰ τῆς πληρεξουσιότητος Ἀλλ' ὁ Ἰγνάτιος, δεχθεὶς εὐχαρίστως, τοῦ γράφει, ὅτι δὲν ἐλπίζει εἰς Ἰταλίαν. Ὁ Ρώμας τῷ γράφει, ὅτι εἴναι ἔτοιμος γὰρ ὑπηρετήσῃ τὴν

διὰ τὸν Ρώμαν· τὸ ἄλλο γὰρ τὸ στέλγει εἰς Βενετίαν. Πολεμικὰς εἰδῆσεις.

Τὴν ἑτηνήν πρὸς τὸν Ρώμαν. Ἀπαντᾷ εἰς ἐπιστολήν του. Εἶδε τὴν αἰτίαν, διὸ ἦν μετέδητον εἰς Βολωνίαν. Σχετικῶς πρὸς τὰς ἐναντίους του (τοῦ Ρώμα) ραδιουργίας. «τοῦ κακοῦ καὶ ἀφωτιωμένου πατριώτου», ἔχει λέγει γνῶσιν, καὶ προσθέτει: «ἢ ἀρετὴ, δὲν παύει ποτὲ ἀπὸ τὸ εἶναι ἀρετὴ ὅσον καὶ ἡνὶ ὑπερισχύσῃ ἡ κακία, τὴς ὁποίας ἡ βιπαρξίας εἶναι προσωρινή». ὄτατε ἡς μὴ ἀπαυδήσῃ ἐνεργῶν ὑπὲρ τῆς Πατρίδος. Ομιλεῖ περὶ τοῦ Μαυροκορδάτου, μὴ ἀποδεξαμένου τὴν Προεδρείαν διὰ γὰρ φανῆ, ὃς ἐξεφράσθη, ἡ ἀναξιότης τῶν ἀλλῶν. Προσθέτει καὶ ἀλλακὰς κρίσεις περὶ προσώπων καὶ πραγμάτων. Αναμένει προφορικὰς ἀπαντήσεις διὰ τοῦ Γεωργίου.

Τὴν ἑτηνήν πρὸς τὸν Ιωάννην Ηρόθυμον γράμμα διὰ Βολωνίας. πρὸς τὸν Πελεκάστην συντάχθειν). Ἀπαντᾷ εἰς ἐπαίνους τοῦ Ηρόθυμου διὰ τὸν Ρώμαν. Ἐχει γνῶσιν τὴν ἐναντίους του. ἀλλ᾽ ἡ ψυχή του (τοῦ Ρώμα) δὲν κλωνίζεται ἀπὸ τὰς προσδοκίας τῆς κακογένειας. Ἐκφράσεις βαθείας ἐκτιμήσεως πρὸς τὸν Ηρόθυμον. Εἰδίκτεις πολεμικάς.

Τὴν 10ην πρὸς τὸν Ρώμαν (διὰ τοῦ Πελεκάστη) πληροφορίας περὶ τὴν ἐν Ἐλλάδι πολιτικῷ ἀγωμαλιῶν Ἀγακονοὶ λαμπρᾶς πολεμικὰς εἰδῆσεις.

Τὴν 15ην πρὸς τὸν Γ. Καλαμογδάρτην, περὶ ἀπιστολῆς καὶ λγίφεως γραμμάτων. Δὲν ἔχει κακμίαν εἰδῆσιν ἐκ Δημητρίους διὰ τοὺς ἰδιοκούς του. Γράφει ἐναντίους τὴν ἐπιστολικὴν ἀγωμαλιῶν, εὐχόμενος γὰρ τοὺς φωτίσῃ ὁ Θεός. Ἐξωτερικὰς εἰδῆσεις.

Τὴν κατήν πρὸς τὸν Ἀνδρέαν Μεταξάν. Ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του δὲν ἔχει δέσμων περὶ τῆς δράσεώς του. Τὸν συγχαίρει διὰ τὴν ἀκλογήν του εἰς τὸ Ἐκτελεστικόν. Τῷ στέλλει φάκελλον μὲ ἐπιστολὰς τοῦ Ρώμα.

Τὴν 17ην πρὸς τὸν Ρώμαν. Ἀνέγγισε προσεκτικῆς τοὺς στογχομούς του περὶ τῆς γνωστῆς ὑποθέσεως. Τοὺς ἀνέγγισε καὶ πρὸς τὸν Γ. Μαυρομιχάλην. Ἡ ὑπόθεσις αὗτη, ἔμεινεν ἀνενέργητος εἰς τοὺς κάτω καὶ θὰ μείνῃ. Εγκρίνει δέ σα τῷ γράφει περὶ Φωναριωτῶν. Ομιλεῖ περὶ τὴν πολιτικὴν ἀγωμαλιῶν. Λυπεῖται, διότι τῷ γράφει δὲ Ρώμας, ὅτι ἡ ἡλικία του καὶ αἱ φροντίδες του δὲν τῷ συγχωροῦν γὰρ ἐρ-

γένεται πλέον διὰ τὰ κοινά, ὃ δὲ Νερμανὸς προσθέτει, ὅτι στογχάζεται ἀδύνατον ἡ ἀρετὴ, καὶ ὃ ἔγινε τοῦ κόμητος Ρώμα γὰρ ἔπειτε, διότι «ἢ ἔτις τῆς ἀρετῆς δὲν μεταβάλλεται ὅποιαδήποτε προσδοκία, τῆς κακογένειας ἡ θέληση παρουσιάσθη»». Προσθέτει τιγὰ περὶ τῶν πληρεζουσίων τοῦ δανείσου. Ὁράλγεου. Τ. Ζαΐμη, καὶ Λευριώτου.

Τὴν 17ην ἐπίσης γράφει πρὸς τὸν Ιωάννην Ηρόθυμον διὰ τοῦ Πελεκάστη. Πολεμικὰς εἰδῆσεις. Ηρότης ἀναχωρήσεως εἰς Ζάκυνθον τοῦ Ρώμα, μετὰ τῆς ἐλπίδος τοῦ Γερμανοῦ ὃτι ήταν ὀφελήσιγχη ἐκεῖ.

Τὴν 28ην πρὸς τὸν Ρώμαν περὶ τῶν ἐπιστολικῶν ἀγωμαλιῶν καὶ τῶν συμβουλῶν, ἃς ἔδωσεν (δ. Γερμανὸς) καὶ δίδει. Ηρότης ἀναχωρήσεως καὶ τῆς δράσεως τῶν Γιαννηκέσηδων. Ὡν ἐ "Αγγελὸς εἰς Τεργέστην, διὰ γνωστήν, ὃς λέγει, ὑπόθετιν.

Οὐκώβριος. Τοῦ Ουκωρέροιου ἔχομεν ὃν" δψει δὲ ἐπιστολάς, ἀποσταλεῖσκε πρὸς τὸν Ρώμαν (3), πρὸς τὸν Ηρόθυμον, πρὸς τὸν Ἀργυρομιχαλίτην "Αγικούν καὶ πρὸς τὸν Στέφανον Καμπόληγν.

Τὴν 8ην γράφει πρὸς τὸν Ρώμαν πολεμικὰς εἰδῆσεις καὶ ἀλλακὰς πληροφορίας ἐπουσιώδεις.

Τὴν 12ην πρὸς τὸν αὗτόν, πολιτικὰ ἥξεν Ελλάδος ἀπελπιστικά. Μή ἀναχωρησις ἀντιπροσώπων δανείσου. Ασυμφωνία, τῶν μὲν ἔγινούντων τὴν Βρεταννικὴν προστατίαν, τῶν δὲ Βασιλέων. Συγεπείχτούτων ἀναχωρήσεις τοῦ Γ. Μαυρομιχάλη. Γράφει περὶ τῆς γνωστῆς δέσμας (διαφωνοῦσιν οὗτοι) γαρακτηριστείσης. ὑπὸ τοῦ Γιαννηκέση τῆς Τεργέστης. πρὸς τὸν Γ. Μαυρομιχάλην, ὃς εὐκατορθώτου καὶ ὀφελίμου. Ηρότης τοὺς ἀντιφρονούντας δίδεται ὑπόσχεσις παροχῆς γρημάτων καὶ τίτλων (Δουκῶν, Μαρκέζων κ.λ.).⁽¹⁸⁹⁾ Ο Γερμανὸς προσεπάθησε γὰρ τοὺς πείση δὲ «εἰς κενὰ τρέχουν». προσθέτει δὲ: «ἔσυγχυσθηκα μὲ κύποτος» αὐτοῖς τὸν ἐκίρυξαν. ὅτι δὲν θέλει τὸ καλὸν τῆς Πατρίδος καὶ ἔγραψαν εἰς πολλὰ μέρη, μάλιστα ὁ Χριστός Φλαδικούς, ὃν ὑδρίζει ὁ Γερμανός, ἀποκαλῶν πρὸς τοὺς ἄλλους καὶ παραλογώτερον πάντων ἀγιθρῶπων, «εἰπέτων, λέγει, γὰρ τίνη μέγιστος κύποτος τοῦ δὲν εἰπε, καὶ τί δὲν ἔκαμε, πλὴν ἐγὼ ἀδιαφορῶ». Ἐλπίζει δέ, ὅτι δὲν θέλει καταρρίψουν τίποτε «δέσμῳ διότι εἶναι καὶ ἐκεῖ ἀγθεωποὶ ὀρθοφρο-

(189) "Ορα καὶ Ἀργείον Ρώμα (Α'). σ. 192-193).

έκδόσεως δικαιού 1 έκπτομμαρίου ταλλήρων καταλήγει διὰ ὁ Γερμανὸς σημειῶν. ὅτι δὲν ἔχει νεωτέρας ἢ Ἑλλάδος εἰδῆσεις (148).

Φεβρουαρίος. Τοῦ Φεβρουαρίου 1824 ἔχομεν 10 ἐπιστολάς, ἀπευθυνομένας πρὸς τὸν Ρώμαν (3), τὸν Ἀνδρ. Καλαμογδάρτην (2, ἢ ὃν ἡ μία δὲν ἔσταλη) πρὸς τὸν Μακούνηλ Σεργόπουλον, τὸν πρωτοσύγκελον Γεράσιμον, τὸν Ἀργυρόπουλον (2) καὶ πρὸς τὴν Διοίκησιν.

Τὴν διηγήσατε πρὸς τὸν Ρώμαν: ὁ Θεὸς εἴθε γὰρ φωτίσῃ τοὺς διαστρέφοντας τὰς ὑποθέσεις, τῆς Ηατρίδος. Ὁμιλεῖ περὶ τῶν συγκάνοντων τὰ εἰσοδήματα τῆς Πατρίδος δίδοντες δλίγα εἰς τὸ κοινὸν ταμεῖον. Τὰ γνωστὰ περὶ τοῦ δικαιοίου. "Ἐφθασαν εἰς Λονδίνον οἱ ἀπεσταλμένοι. Ἐλπίδες ἐπειταχίας χάρις εἰς τὸν ἐνθουσιασμὸν τῶν Βρετανῶν ὑπὲρ τοῦ Ἀγῶνος. Εὔχεται ἂν γίνη, γὰρ τὸ μεταχειρισθεῖν γὰρ τὸ καλὸν τοῦ Ἐθνους· «ἐπειδὴ τὸ διάβολον τὰ χρήματα μὴ καλῶς οἰκονομηθέντα: ἐὰν ἐπετύγχανον τὸ δικόν των δικαιοίων. Θὰ κατετίθεντο τὰ χρήματα εἰς τὴν Ἐπτάνησον καὶ θὰ ἐδίδοντο κατ' ὀλίγον εἰς τὰς πραγματικὰς ἀνάγκας τῆς Ηατρίδος, καὶ σχι εἰς χειρος ἀρπάγων.

Τὴν διηγήσατε πρὸς τὸν Ἀνδ. Καλαμογδάρτην. Συγιστῷ τὸν ακτερχόμενον εἰς τὸν Ἀγῶνα Ἰωάν. Κωνσταντίνην Σμυρναῖον. Θέλει γὰρ φῆγε εἰς τοὺς δικαιούς του ἀλλὰ παραπίπτουν τὰ γράμματα. Ἀναγράψει τὰ τοῦ Λονδίνου. Ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Ἐμπαν. Σεργεπούλου. δι' οὖς ἐστειλεν ἐπιστολήν.

Τὴν διηγήσατε πρὸς τὸν Εμπανουηλ Σεργόπουλον. Χαίρει διότι ἔφθισεν αἰσιώς. Περὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς καταστάσεως. Περὶ τῆς ἐπιδράσεως τῆς ἐσωτερικῆς καταστάσεως τῆς Ηατρίδος ὡς ἐγγυήσεως διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς. Νὰ ἀπαντήσῃ διὰ τοῦ Ἀλεξάνδρη.

Τὴν διηγήσατε πρὸς τὸν Πρωτοσύγκελον Γεράσιμον. Τὸν εὐχαριστεῖ διὰ τὴν φροντίδα τῆς ἀποστολῆς τῶν γραμμάτων του. Συγιστῷ τὸν Μιχαὴλ Σχιγᾶν κατερχόμενον οἰκογενειακῶς. Λυτρωθεὶς ἐκ Καπολεως, κατέψυγεν εἰς Ὁδησσὸν καὶ ἥδη ἐπανέρχεται. Ὡπως γρηγοριοποιηθῇ.

Τὴν διηγήσατε πρὸς τὸν Ἀργυρόπουλον. Ἐπὶ τῶν ἀγγυστῶν διὰ τὰ ἐσωτερικὰ εἰδῆσεων, ἀνακοινωθεισῶν διὰ τοῦ Ἀργυροπούλου λέγει: «δὲν βλέπω τίνι τρόπῳ δύναται γὰρ προσδεύσῃ τὸ Ἐθνος μὲν

(148) "Ορα καὶ Ἀρχεῖον Ρώμα τ. Α' σ. 218-219.

τοιούτον τερχτώδες ἐσωτερικόν. Πολλάκις ἔγραψε περὶ τούτου συμβουλεύων. ἀλλὰ ὅταν τὰ γραφόμενα δὲν συμφωνοῦσι πρὸς τὸ θετικόν τον συμφέρον καὶ πάλιος εἰς σύδεν λατρίζονται. Παρακαλεῖ τὸν Θεὸν γὰρ τοὺς φωτίσῃ.

Τὴν 22ην γράψει πρὸς τὸν Ρώμαν. Περὶ τῆς κακῆς καταστάσεως τῶν ἐσωτερικῶν. Περὶ τῆς ἐξευτελεστικῆς δικαιηρύξεως τοῦ Βουλευτικοῦ κατὰ τὸν ἀντιπάλον. διανεμηθείσας εἰς πολλὰ ἀντίτυπα. Καὶ εἰς τὸ Μεσολόγγιον ἀλλοι πάλιν διοργανισμοί. Ὁ Θεὸς ἡς βοηθήσῃ. Ἀμφιβάλλει ἀν θὰ ἐπιτύγχῃ της Ηατρίδος κακὴν δάνειον. Ζητεῖ πληροφορίας διὰ τὸν τόπον τῆς συγκλήσεως τῆς Συνελεύσεως· της ψυχῆς μου. λέγει. εἶναι κατόδυνος, βλέποντες τοὺς πατριώτας γὰρ θύσιοι τὴν πατρίδα εἰς τὸ βάραθρον, ἀλλὰ τί ποιησέον: Δὲν δύναμαι μήτε ἐντεῦθεν γὰρ διορθώσω τι, μήτε ἔκει γὰρ ὑπάρχω. ζήσει διάγω γῆμέρας λυπηρᾶς καὶ δὲν ἐλπίζω πάρεξ εἰς τὴν Θείαν Πρόνοιαν γὰρ μεταβάλῃ τὰς τακτικὰς εἰς δύσοντας λείξεις, τηγάνης καρκινώσῃ τὰς κεφαλὰς τὸν στρεβλούντων τὴν Ηατρίδα.

Τὴν 25ην γράψει πρὸς τὸν κύτον. Περὶ συναλογίσεως τοῦ δικαιοίου ἐν Λονδίνῳ. Τὴν χαράν του σπεύδει γὰρ τὴν μεταβώσῃ καὶ εἰς κύτον. Πληροφορίας δικαιητικὰς καὶ ἐξωτερικάς (149).

Τὴν 29 πρὸς τὸν Ἀργυρόπουλον Εὐχαριστεῖ διὰ τὰς πληροφορίας περὶ τοῦ δικαιοίου (γνωστὰς κύτῳ καὶ ἀλλοθεν). Ἐλπίζει γὰρ συντελέσῃ τοῦτο εἰς τὴν τακτοποίησιν τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ εἰς τὸ γὰρ προετοιμασθεῖσι διὰ τὴν καταπολέμησιν τοῦ ἐχθροῦ. Παρέχει κύτῳ πολεμικὰς εἰδῆσεως. Κατηγραφοῦνται. λέγει, οἱ Πελοποννήσιοι, ὡς πρωταίτιοι τῶν ἐσωτερικῶν ἀνωμαλιῶν. Αἱ πρώται αἰτίαι εἶναι ἀλλοι. Αἱ ἀνωμαλίαι εἶναι ἐπόμεναι εἰς τοικύτας περιστάσεις. Ὁ καιρὸς καὶ ἡ ἀνάγκη θὰ τὰς ἐξομαλύνῃ.

Εἵλε τὸν Φεβρουαρίον ἐπίτης ἀνήκει. χωρὶς προσδιορισμὸν τῆς γῆμέρας, σχέδιοις ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Ἀνδ. Καλαμογδάρτην, μὴ ἀποσταλεῖσθαι κατὰ τὸ ἐγ τέλει σημείωμα. Ὁμιλεῖ περὶ τοῦ διὰ τοῦ Τζακάλιωφ ἀποσταλέντος κύτῳ καὶ τῷ Γ. Μαχρομιχάλῃ. ὅστις εἶχεν ἀναγρήσην, πληρεξουσίου. Γράψει πρὸς τὴν Διοίκησιν περὶ τούτου καὶ περὶ τῶν ἀπακτήσεων τοῦ Τραπεζίτου. Ἐσωκλείει τὰ γράμματα καὶ παρακαλεῖ γὰρ φωτίσῃ, ὥπως διθῆσιν ἀσφαλῶς, καὶ ἡς ἀποφασίσουν

(149) "Ορα καὶ εἰς Ἀρχεῖον Ρώμα τοῦ Α'. σ. 218—226.

ὅτι θέλουν. Στερήσεις του γρηγορικαί. Ούτε ἔκειθεν τοῦ στέλλουν, οὔτε ἐδώ εὑρίσκει νὰ δαχνεῖσθῇ. Τί γὰ κάμη δὲν γγωρᾶται. Νὰ παρακληθῇ ὁ Ἱωάννης Ηαπαδιαμαντόπουλος νὰ διορίσῃ κάποιον εἰς Εὐρώπην νὰ τῷ δώσῃ 500 τάλληρα. Ἐάν εἰπῇ ὅτι δὲν ἔχει, Ήττα εἰπῇ ὅτι δὲν θέλει.

Τέλος ὑπάρχει, ἀνευ προσδιορισμοῦ ἐπίσης, γῆμέρχει, καὶ τι γράμμα πρὸς τὴν Διοίκησιν.

Ἐν κύτῳ ὁ Γερμανὸς ἐκθέτει ὅτι διὰ τοῦ Ἑμμανουὴλίου Σεργοπούλου ἔγραψε σχετικῶς πρὸς τὸ ζῆτημα τοῦ δαχνείου διὰ γὰ γγωρᾶσι τὰ κατ' αὐτὸ «οἱ κυδεργώντες τὰ τῆς πατρίδος πράγματα». Κατόπιν διὰ τοῦ Τζακάλωφ ἔλαχε τὰ πληγρεξούσια, ἀλλ᾽ ὁ ἔτερος τῶν πληγρεξούσιων εἶχεν ἀναχωρίσῃ ἐξ ἄλλου. ὁ ἔτερος Τραπεζίτης θέλει γὰ ἔχει θέσπισμα κατὰ τὸ στελλόμενον σημείωμα καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ θέσπισματος πληγρεξούσιτητας πρὸς διαμένοντα πρόσωπα ἐνταῦθα. Τὸ δάνειον ἐξ ἑνὸς ἐκατομμυρίου ταλλήρων Ήττα εἶναι ὠφελημώτατον. Συνιστᾷ νὰ διορισθῇ πληγρεξούσιος ὁ Ρώμας, καὶ γὰ γένη τὸ θέσπισμα. Αὗτὴ εἶναι ἡ γνώμη τοῦ καὶ ἡ ἀποφασίσῃ ἡ Διοίκησις ὡς θέλει. Ως πρὸς τὰ ἐξωτερικὰ σημεῖοι, ὅτι οἱ Μονάρχαι βαδίζουν τὴν κύτην γραμμὴν τῆς πολιτικῆς των, τὰ δὲ τῆς Πατρίδος πράγματα, οὕτως ἀνωμάλως διακείμενα, δὲν εἶναι δύνατον γὰ προοδεύσωσι. Δὲν θεωρεῖ ὅτι εἶναι πρέπον γὰ γράψῃ αὐτός, ποια εἶναι τὰ μέτρα. δι᾽ ὃν δύναται τὸ Ἐθνος οὕτως ἔχον νὰ ἀνθέξῃ εἰς πόλεμον πολυχρόνιον καὶ γὰ προοδεύσῃ, πρὸς τοὺς ἔχοντας καὶ πειραν καὶ γγώσεις. Ἀναμένει τὰς διαταγάς των.

Ἐν τοῖς ἐγγράφοις περιεστῶθη, καὶ τὸ σχέδιον τοῦ θέσπισματος. Κάτωθεν δὲ κύτῳ σημειούται ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ. ὅτι τὸ ἀπέστειλεν ὁ Κόντε Ρώμας, κατόπιν συνομιλίας του μὲ τὸν Τραπεζίτην. Συνιστᾷ ὁ Γερμανὸς γὰ δοθῆ τις ἐλευθερία εἰς τὴν συμφωνίαν σχετικῶς πρὸς τὰ κεφαλαῖα ἢ. καὶ γ. διότι εἰς τὸ μεταξὺ πιθανὸν ἐκ τῶν περιστάσεων ἡ ἄλλων αἰτιών, γὰ λάθῃ ἄλλα μέτρα ὁ Τραπεζίτης. Νὰ προστεθῇ. ὅτι εἰς τὴν Διοίκησιν ἔγαπόκειται γὰ δεχθῇ καὶ ἐπικυρώσῃ τὰς συμφωνίας τῶν πληγρεξούσιων.

Τὰ κεφαλαιωδῶς σημειούμενα ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὅποιων Ήττα ἐγίνετο τὸ θέσπισμα εἶναι τὰ ἔξι:

«Η Διοίκησις ἐν ὀνόματι τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐθνους θέσπιζει.

α'. ὅτι ἀνοίγει δάνειον καὶ διοριζεῖ δάτον τετράρχων μικρούσιων τκούδων. τουτέστι εἴκοσι μικρούσιων φράγκων τῆς Γαλλίας.

β'. ὑπογράψει καὶ ὑπόσχεται διὰ τὸν διάσκιτρον ἀριθμόν. πλὴν εὐχαριστεῖται γὰ ἀφίσῃ διὰ μίαν φοράν εἴκοσι τὰ ἐκκατὸν εἰς συμφέρον τοῦ δαχνειστοῦ.

γ'. συσταίνει τόκον ἐπάνω εἰς τὸν διάσκιτρον ἀριθμὸν πέντε τὰ ἐκκατὸν τὸν καὶ ἔκαστον γρόνον.

δ'. ἀσφαλίζει τὸ δάνειον μὲ τὴν ὑποθήκην τῶν δημοσίων κτημάτων καὶ εἰς ἀσφαλή ἐκπλήρωσιν τοῦ χρονικοῦ τόκου, διορίζει γὰ διατάθηται ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐθνικῶν εἰςοδημάτων τὸν καθ' ἔκαστον γρόνον, διὰ ἀρκούσιν εἰς τὴν πληγρωμὴν τοῦ τόκου. πρὶν ἐξοδευθῆσιν εἰς ἄλλας γρέιας.

ε'. ἐπειδὴ, καὶ κύτῃ ἡ πρώτη, γρηγορική, πραγματεία μέλλει γὰ συστήσῃ τὴν Δημόσιον ὑπόληψιν τοῦ Γένους καὶ τῆς Διοικήσεως του, διὰ τοῦτο δίδεται ἐντολή. ὅτι καμμία περίστασις δὲν γῆμπορεῖ γὰ συγχωρίσῃ τὴν παραμικρὰν ἔλλειψιν τῶν θεσπισμάτων, συμφωνῶν καὶ ὑποσχέσεων.

ζ'. θέλει συστηθῆ παρὰ τῆς Διοικήσεως μία σκηνὴ ἐπὶ τούτου καὶ κύτῃ γὰ κάμη μέρος τοῦ Συμβουλίου τοῦ μινίστρου τῶν θηγαυρικῶν ὑποθέσεων, ἡ ὁποία γὰ βαστᾷ τὸν λογαριασμὸν τοῦ δαχνείου καὶ τὴν κυκλοφορίαν τῶν δημοσίων ὑποσχέσεων.

η'. οἱ πρῶτοι δαχνεισταὶ ἔχουν τὸ δικαίωμα γὰ δαχνεῖσθαι, ἔὰν καὶ παρ' ἄλλων ηθελε ἱάσθε ἡ Διοίκησις ὥρφελημώτερα προβλήματα.

Μάρτιος. Τοῦ Μαρτίου ἔχομεν 10 ἐπιστολὰς ἀπευθυνομένης πρὸς τὸν Πετρόμπεη, τὸν Γ. Μαυρομυγάλη, τὸν Ἀρχιδιάκονόν του, τὸν Κλοκύνην, τὸν Ἀργυρόπουλον, τὸν Ρώμαν (2), τὸν Καποδίστριαν (2), καὶ τὸν Πρόθυμον.

Τὴν 2 Μαρτίου γράφει πρὸς τὸν Πετρόμπεην (ἀλλ᾽ ἡ ἐπιστολὴ αὕτη δὲν ἀπεστάλη), ὅτι ἔλαχε τὴν ἐπιστολὴν του διὰ τοῦ Τζακάλωφ καὶ ἐλυπήθη διὰ τὴν ἐσωτερικὴν ἀνωμαλίαν, ἦγε περιγράφει. «Η σωτηρία τῆς Ἐλλάδος (γράφει ὁ Γερμανὸς) ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοὺς "Ελλήνας», διότι ποια σύγκρισι δύναται γὰ γένη μεταξὺ καὶ τῶν πολεμίων. οτι ὑπερέχουσι κατὰ τὴν τάξιν, τὰ ἡθη, τὴν σύμπνοιαν καὶ τὴν ἀνδρείαν; Περὶ τοῦ δαχνείου γράφει πρὸς τὴν Διοίκησιν καὶ ἡς πράξῃ ὅτι θελήσῃ αὐτή... αὐτὸς ἀναμένει τὰς διαταγάς τῆς Πατρί-

δος. Ήερὶ τῶν ἰδιαιτέρων του ὑποθέσεων περὶ ὧν τῷ γράφει δὲν λυπεῖται, καίτοι εἶναι πολὺ στενοχωρημένος διὰ τὰ ἔξοδα του. Εἶγα: πολὺς κακός· που ἐγγάρωσε τὸν χαρακτήρα τῶν πατριωτῶν καὶ διτέλυ περισσοτέρων οἱ φίλοι, εἶναι φίλοι τῆς εὐτυχίας. "Εγει πεποίησον εἰς τὴν φρόνησίν του καὶ δι τὰ μείγη ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς γχαρερπεῖς τρόπους τινῶν. οἵτινες ἔργον ἔχουν νὰ ταράσσουν τὴν ἀρμονίαν τῶν πατριωτῶν".

Τὴν αὐτήν πρὸς τὸν Γ. Μαυρομιχάλην (δὲν ἔσταλη, καὶ αὐτή). "Ελαῖς τὸ ἐκ Κερκύρας καὶ Ζακύνθου γράμμα του. Θὰ ἀκολουθήσῃ τὰς ὁδηγίας του. Ως πρὸς τὸ ἐγγραφον τῆς Διοικήσεως (τὸ διὰ τοῦ Τζακάλωφ) μεῖναν ἀνενέργητον, γράφει, δι τὰ σταλῇ δύσιν διὰ τοῦ Τζακάλωφ. Χαίρει διὰ τὴν ἐπάνοδόν του καὶ δὲν ἔμφινάλλει. δι τὰ γίνη γρίσιμος.

Τὴν αὐτήν πρὸς τὸν Ἀρχιδιάκονόν του. (Δὲν ἔσταλη, καὶ αὐτή). "Εμαθε, δι τὸν ἀπεκρίθησαν οἱ Καλόγηροι εἰς τὰς αἰτήσεις του καὶ δι τὸν Ἀρχιμανδρίτης ὑπέστη καὶ ζημίας. Νὰ κάμη ὑπομονήγια τοιχούται εἶναι αἱ περιστάσεις. Τὸν χαρακτήρα τῶν πατριωτῶν τὸν ἐγγράφειν ὁ Γερμανὸς καλά. Ο θεὸς ἀς τοὺς φωτίσῃ διὰ τὸ γενικὸν καλόν. Παραπονεῖται κατὰ τοῦ Γ. Καλαμογδάρτη, δι τὸν ἔγραψε. Οδηγίαί διὰ τὴν ἀποστολὴν γραμμάτων.

Τὴν 6ην πρὸς τὸν Κλοκύνην. Δὲν ἔχει δίκαιον νὰ παραπονεῖται κατὰ τοῦ Γ. Παναγιωτοπούλου, διότι εὑρίσκεται ἀληθῶς στενοχωρημένος ἔνεκα τῶν περιστάσεων καὶ δὲν δύναται νὰ πληρώσῃ τὰ χρέη του. Κατεστράφη ἡ περιουσία του ἐντελῶς κατὰ τὸν Αγῶνα. Εὖν δημως γομίζη, δι τὸν ἔγραψε. Παραπονεῖται περιουσίαν καὶ δὲν πληρώνει, ἀς κάμη δι τὸ δικαιοῦται.

Τὴν 7ην πρὸς τὸν Ἀργυρόπουλον. Τὰ γνωστὰ αὐτοῖς περὶ τῆς ἐσωτερικῆς καταστάσεως. Η ἀποκήρυξις τοῦ Ἐκτελεστικοῦ, καίτοι ζάσιμος, δὲν θὰ ὀφελήσῃ. Τώρα. δι τὸν πληροφορίας διὰ τὸν ἔχθρον μὲ πολλὰς δυνάμεις, ἀπαιτεῖται ὅμονοια. Πολεμικὰς εἰδήσεις.

Τὴν 14ην πρὸς τὸν Ρώμαν. Ήερὶ τῆς προτεινομένης παρ' αὐτοῦ προσκλήσεως τοῦ Διαδόχου τῆς Σύρειας (Σουηδίας), ἦν ἐγκρίνει καὶ δι Γερμανός. Πρὸι κινήσωσιν δημως, χρειάζεται νὰ ὑπάρχῃ βάσις καὶ πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ συγκατατεθῶσιν α' αἱ Δυνάμεις β' τὸ ξητούμενον πρόσωπον καὶ γ' αἱ "Ελληνες. Ο Ρώμας φρονεῖ, δι πρέπει νὰ

κατέληπη ὁ Γερμανὸς εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ καταπείσῃ πρὸς τοῦτο τοὺς "Ελληνας" ἀλλὰ πρὸς γνωρίζομεν δι τὸν ὄπαρχος ἵ τον γνωκτάτησις τῶν δύο πρώτων: ἀλλὰ καὶ οἱ "Ελληνες, οπως πεισθήσι. πρέπει νὰ ἔχωτο πρὸς ὁρθαλμὸν πρόγραμματα καὶ διέξας, τώρα μᾶλιστα που εὑρίσκονται εἰς τοιχύτην κατάστασιν. Ήρός τούτοις θεωρεῖ καὶ δι τὴν γράμμην τοῦ Καποδίστριον. Καὶ διὰ νὰ μὴ φανῇ, δι τὸ ἐρωτήματος ὁ Ρώμας, τῷ ἐσωτερεί: γράμμα του πρὸς τὸν Καποδίστριαν καὶ ἂν τὸ ἐγκρίνῃ νὰ τὸ ἀποστείῃ, μὲ διέκιν του περιγραφὴν τῆς ὑποθέσεως. Παρακαλεῖ δὲ νὰ στείλῃ καὶ πρὸς αὐτὸν ὁ Ρώμας ἡ επιτομείας περὶ τοῦ ὑποκειμένου ὑπὸ πάταξ ἐποψιν. Εσωτερικὰς εἰδήσεις: περὶ τῆς ἀποκηρύξεως τοῦ Ἐκτελεστικοῦ καὶ ἀντικαταστάσεώς του. Αγνοεῖ τὶ θὰ συμβῇ ὡς ἐν τούτῳ. Παχνάς ἡ επιτομείας. Ήερὶ λεγομένων ζημιῶν τοῦ Μελά καὶ τῆς ἀναγκωρήσεώς του.¹⁵⁰

Τὴν 14ην πρὸς τὸν Καποδίστριαν. Ήερὶ τῆς προτεινομένης γρήματος τοῦ Ρώμα διὰ τὸν Διάδοχον τῆς Σύρειας. Εθεώρησαν καλὸν γὰ τὴν ὑποδέλωσι πρώτον εἰς τὴν κρίσιν του καὶ γὰ λάθουν τὴν γνώμην του, καὶ τὰς ὁδηγίας του. Παρακαλεῖ νὰ ἔχῃ ἐγγράφως τοῦ Καποδίστριαν τρόπου ἐνεργείας. καὶ ἡ Πατρίς καὶ κατὰ τοῦτο θὰ τὸν εὐγνωμονῇ.

Τὴν 20ην πρὸς τὸν Πρύθυμον. Δὲν ἔλαῖς τὸ σύγγραμμά του. Επερ πρὸς τὴν ἀπέστειλε. Εὖν ἐπιστροφὴ πρὸς τὸν Ίδιον, νὰ φροντίσῃ πάλιν γὰ τὸ στείλῃ μὲ ἀλληγορίαν. Εἰς τὸν Ρώμαν ἀπεκρίθη. Τὰ τῆς ἐσωτερικῆς ἀνωμαλίας. Εἰπᾶτε συμδικασμόν. Πολεμικὰς εἰδήσεις.

Τὴν 26ην πρὸς τὸν Ρώμαν. "Ελαῖς τὰς λεπτομερεῖς σκέψεις του περὶ τῆς ὑποθέσεως τοῦ Βασιλέως καὶ τὸν ἐπαινεῖ διὰ τὸν ζῆλον του. Θὰ στείλῃ τὸν Τζακάλωφ εἰς Ἐλβετίαν διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν γνώμην του ἀναπτύσσων τὰ πράγματα. Μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του θέτουν τὴν ὑπόθεσιν εἰς ἐνέργειαν. Καλὸν θὰ ἔτοι ἐπανεργόμενος γὰ ἔδιεπε καὶ τὸν Ρώμαν ὁ Τζακάλωφ, ἀλλὰ τὸ θεωρεῖ δύσκολον. Ζητεῖται συμπληρωτικὰς πληροφορίας διὰ τὸ ὑποκειμένον. (Οδεῖν νεότερον ἔχει νὰ ἀνακοινώσῃ).

Τέλος τὴν 30ην γράφει πρὸς τὸν Καποδίστριαν συνιστῶν τὸν Τζακάλωφ. Επειδὴ ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ πρὸς τὴν κακοφειτικὴν τῆς ὑποψηφιότητος τοῦ Διαδόχου τῆς Σουηδίας (εἰς τὴν ἐπιστολὴν δὲ ταύτην ἀπίγνητησεν ὁ Καποδίστριας) ὑπάρχει καὶ ἡ γνώμη τοῦ Γερμανοῦ

(150) "Ορα σχετικὰ καὶ εἰς τὸ Ἀρχεῖον Ρώμα (τ. Α'. σ. 228 - 236)

γοῦ περὶ τοῦ πρωτεργάτου τούτου τῆς Ἑθνικῆς ἀναγεννήσεως (τοῦ Τζακαλίωφ), μεταχέρομεν τὴν ἐπιστολὴν ὁδόντης (151).

Ἀποδίλιος. Τοῦ Ἀπριλίου ἔχομεν τέσσαρες ἐπιστολὰς ἀπευθυνομένας πρὸς τὸν Παχάρνικον Μάρκον, πρὸς τὸν Ρόμαν, τὸν Ἀργυρόπουλον καὶ τὸν Ἀνδρ. Καλαμογδάρτην.

Τὴν 19ην γράφει πρὸς τὸν Ἀρχοντα Παχάρνικον Κύριον Μάρκον. Ωστὶ εἴχε ἄγητην παρὰ τοῦ Γερμανοῦ χρηματικὸν βοήθημα. Λυπεῖται καὶ διὰ τὴν στενοχωρίαν του καὶ διότι δὲν δύναται γὰρ πρᾶξη τίποτε ὑπὲρ κύτον, μόλις ἀποζῶν εἰς τὴν ἀλλοτρίαν γῆν.

Τὴν 28ην γράφει πρὸς τὸν Ρόμαν. Τὸν διαδεδυτοῦ, διὰ τὸν ἀγριπῆ πάντοτε καὶ δὲν τὸν ἀγριπονεὶ εἴτε ἀλληλογραφοῦσιν εἴτε ὅχι. Περὶ τῆς ἀναγκωρήσεως τοῦ Τζακαλίωφ. Εὔχεται γὰρ τὸν ἀνταμώσῃ εἰς Βολωνίαν καὶ γὰρ ἐξηγγήθουν καὶ προφορικοὺς. Πληροφορίαι εἰς Ἐλλάδος. Περὶ τοῦ θυγάτου τοῦ Βύρωνος. Περὶ συνομωσίας ἐν Μεσολογγίῳ, τὴν οἵτινας συκοφαντίαν. Περὶ καταστροφῶν ἐν Καΐρῳ, δὲς θεωρεῖ ὡς ἐκ

(151) "Ὀρα καὶ Ἀργεσίον Ρώμα (τ. Α. σ. 288)

Ἐξοχώτατε Κόμη.

Ο Κύριος Ἀδανάσιος Τζακαλίωφ, ἀνὴρ πεπαιδευμένος, νοήμων καὶ εἰδῆμων τῆς ἐσωτερικῆς καταστάσεως τῆς Πατρίδος μας, θέλει σᾶς ἀναγγεῖλην λεπτομερῶς τὰ περὶ κύτης, καὶ εἴναι μάταιον νὰ τῆς τὰ περιγράψω. Σᾶς εἰδοποιῶ δὲ, διὰ τὸ δὲλιγῶν ήμερῶν ἀνεψιῆ ἐν ἐνθύμημα, τὸ ὄποιον μὲ τὸ νὰ εἴναι σύμφωνον μὲ τὴν κοινὴν ἀρέσκειαν τοῦ λαοῦ τῆς Ἐλλάδος, μᾶς παριστὰς φαινόμενα ὡφελίμα καὶ σωτηριώδη. Ἄλλ' ἂν τῷ δόντι εἴναι τοιοῦτον, καὶ ἄλλ' εἴναι δυνατόν νὰ καταρθωθῇ, καὶ τίνι τρόπῳ ἥθελεν ἐπιχειρεῖσθῇ τὸ "Ἐθνος ἐν τοιοῦτον ζήτημα, ἔγω δὲν εὑρίσκων ἀλλον νὰ μᾶς πληροφορίσῃ, εἰμὴ τὸ ἔξογον καὶ ἐνάρετον ὑποκείμενον τας, Ωστὶ ἔχετε ἐμπειρία καὶ ἐμβούθειαν ικανὴν νὰ κρίνετε περὶ τοῦ πρόγκυτος καὶ γνώσεις ἀκριβεῖς νὰ ὀδηγήσητε περὶ αὐτοῦ. Λοιπὸν ἰδού ἔρχεται ἐπίτηδες ὁ εἰοχέμενος, πρὸς ὃν παρακαλῶ νὰ δώσητε ἀκριδίων καὶ πίστιν, ώστε νὰ ἀποταμεύσητε τας περὶ τούτου ἴδεις σας, καὶ ἐάν ἔγκρινητε τὸ πράγμα μὲς κατορθωτὸν καὶ ὡφέλιμον, σᾶς παρακαλεῖ ἡ πάσχουσα Πατρίς, ὑπὲρ ἡς πολλάκις πολλὰ ἐθυσιάστε, νὰ θυσιάσητε καὶ τῷρα ἐν μέρος τῆς ἡσυχίας σας καὶ νὰ συγδιάσητε τὰ περὶ τοῦ πράγματος τούτου ἀναγκαῖα καὶ νὰ συνδράμετε παντὶ τρύπω εἰς τὴν εὔκολιαν τῆς ἐκδάσεως. "Οτι τὸ ἔθνος μας σώζεις ἰδιάζουσαν ὑπόληψιν καὶ σέβας εἰς τὸ ἔξογον ὑποκείμενον τας εἶναι πασιθηλον, δύσεν εἶναι ἀναγκαῖον νὰ συστήσετε εἰς κύτο τὴν ὑπόθεσιν ταύτην μὲ ἐν γράμμα σας, τὸ ὄποιον θέλει συντελέσει πολὺ εἰς τὸ νὰ συνάψῃ τὰ διεστῶτα.

*Ἐρωρθεὶς φωνὴ Μαρτίου λ. (ε. π.) εἰς Ἀργεσίον.

Τῷ ἔξοχωτάτῳ κόμητι Κυρρίῳ Ἰωάννῃ Καποδίστριᾳ καὶ κα.

Θείας Δίκης. Περὶ ἀρνήσεως τοῦ Πατρὸς γὰρ θείας τῶν Τούρκων καὶ νὰ δώσῃ βοήθειαν ἐξ Αἰγύπτου πρὸς τὸν Σουλτάνον κατὰ τῆς Ἐλλάδος. Ήσυχώτερη τὰ ἐσωτερικά. Περὶ ἐτοιμασίας τοῦ Ἐλληνικοῦ στόλου πρὸς δράσιν (152).

Τὴν 28ην πρὸς τὸν Ἀργυρόπουλον. Περὶ καλῶν εἰδήσεων ἐξ Ἐλλάδος. Περὶ τῶν ἐν Καΐρῳ. Περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Βύρωνος. Περὶ τῆς προδοτικῆς συνομωσίας Μεσολογγίου. Τὴν θεωρεῖ συκοφαντίαν.

Τὴν 29ην πρὸς τὸν Ἀνδρ. Καλαμογδάρτην. Περὶ ἀποστολῆς γραμμάτων. Ἐλπίζει γὰρ ἡσυχάστουν τὰ ἐσωτερικά, τῷρα μάλιστα ποὺ γρειάζεται ἔνωσις κατὰ τοῦ ἑγκριού. Εγάρει, διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ν. Λόγιτού ως μέλους τοῦ Ἐκτελεστικοῦ. Εὔχεται κύτον καὶ τὸν Ἰωάννην Παπαδιαμαντόπουλον.

Μάϊος. Τοῦ Μαΐου ἔχομεν δύο γράμματα, τὸ μὲν πρὸς τὸν Γ. Μαυρομιχάλην τὸ δὲ πρὸς τὸν Πρόθυμον.

Τὴν 19ην γράφει πρὸς τὸν Γ. Μαυρομιχάλην. Τὰ πληρεξόδια περὶ τοῦ δανείου ἔμειναν, ώς ἥθελεν, ἀνενέργητα, καὶ θὰ τὰ στείλῃ διὰ τοῦ Τζακαλίωφ, ώς ἐπιθυμοῦσι. Καλλίτερον θὰ γέτο νὰ ἐνεργηθῆσι καὶ θὰ τῷ ἔγραφε βεβαίως ὁ Γ. Μαυρομιχάλης, ἀν ἐσκέπτετο μόνος περὶ τῶν διφελίμων πραγμάτων. Ἐπαίνους διὰ τὴν φρόνησιν τοῦ Ηετρόμπετη.

Τὴν 25ην πρὸς τὸν Πρόθυμον. "Ελαχεῖ τὸ σύγγραμμά του καὶ τὸ ἀνέγνωσε. Ἐπειδὴ δὲ ἔγραψε τὴν κρίσιν τοῦ τῷ λέγει ἀπροκαλύπτως. ὅσα μὲν ἀποδιέπουν εἰς τὰς κιτίας. δι' ἢς οἱ "Ἐλλήνες ἔλασσον τὰς ὅπλα καὶ εἰς τὸν χαρακτήρα καὶ εἰς τὴν ἄγομον διοίκησιν τοῦ διεμάντικου Κράτους, ἐγράψησαν καλῶς, ὅσα δὲ ἐξιστοροῦσι πολέμους καὶ ἀλλὰ τινὰ ἐσωτερικὰ συμβεόχροτα, δὲν εἰγινε γεγραμμένα καθόδης ἔγραψαν δὲν καθόρισατε. Μόλιον τούτο δὲν πειράζει, ἐπειδὴ ἵσως ἀλλοι τὰ γράφουσιν ἐμπειριστάτως. φθάνει μόνον γὰρ σγμειόνωνται τὰ πράγματα καὶ γὰρ μὴν ἀφίγνωται εἰς τὴν λήθην. Η γνωστὴ, ὑπόθεσις (τῆς ἐκλογῆς Βασιλέως) δὲν ἐνεκρίθη. Εἰδήσεις ἐκ τῆς Πατρίδος.

Ιούνιος. Τέλος, τὸν Ιούνιον ἔχομεν 4 ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Ἰωάννην Ζαχήμην εἰς Μασσαλίαν, πρὸς τὸν Πρασακάνην εἰς Μασσαλίαν, πρὸς τὸν Ρόμαν καὶ τὸν Ἰω. Παπαρρηγόπουλον.

(152) "Ὀρα καὶ Ἀργεσίον Ρώμα (τ. Α'. σ. 252-253).

Τὴν ιδηγη γράφει πρὸς τὸν Ζαΐμην. Ἀγγοῖς διατί ἀπέρχεται εἰς λογδίγον διὰ νὰ τῷ εἴπῃ τὴν γράμμην του. "Εγενκ τὸν ἀγδῶν φατριῶν ἀνέδαλε τὴν κατάθασίν του. "Ηδη ἀπεφάσισε νὰ καταδῇ, παρακινούμενος ἀπὸ πολλοὺς καὶ καλοὺς ὄμιογενεῖς, διὰ νὰ εἴπῃ καὶ προφορικῶς ποιὸν κινδυνον τρέχει ἡ Ηπειρὸς ἔνεκα τὸν φατριῶν. Νὰ μὴ τῷ γράψῃ ἀλληγ ἐπιστολήν, διότι δὲν θὰ τὸν προσφεύσῃ.

Τὴν αὐτήν, πρὸς τὸν Θ. Πρεστακάκην, δὶς ἡς ἀποστέλλει τὴν ἐπιστολήν του Ζαΐμη.

Τὴν 16ην πρὸς τὸν Ρώμαν. Δὲν τῷ ἔγραψεν εἰς Βολιωνίαν. Οὕτε εἶδεν ἑκεὶ τὸν Τζακάλωφ, ἐπειδὴ ὃς φίλος δὲν ἔνεκρινε διόλου τὴν γνωστὴν ὑπόθεσιν, ἀπλῶς δὲ ἔγραψε τῷ Γερμανῷ. ὅτι μόνη, ἡ ὁμονοια τῶν ὁμογενῶν θέλει ἐπιφέρει καλὰ ἀποτελέσματα καὶ τὸν παρεκάλεσε πολὺ νὰ καταδῇ ἑκεὶ διὰ νὰ προσπεκτήσῃ εἰς τοῦτο. Ἐπειδή, προσθέτει, καὶ ὁ Ρώμας τὸν παρεκίνησε πρὸς τοῦτο καὶ ἀλλοι, ἀπεφάσισε νὰ τὸ πράξῃ, καὶ ἂν δυνηθῇ νὰ ὀφελήσῃ καλῶς. εἰδεμή, θέλει συμπάσχῃ μετὰ τῶν πατριῶντων ἀδελφῶν καὶ θέλει συγκοποθάνῃ μετ' αὐτῶν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ηπειρίδος. Χαίρει διότι καὶ ὁ Ρώμας ἀπεφάσισε νὰ μεταδῇ εἰς Ζάκυνθον, καὶ τῷ εὔχεται αἰσιον πλοῦν. Νὰ μὴ τῷ γράψῃ πλέον. διότι δὲν θὰ τὸν εἴρῃ τὸ γράμμα. Εἴθε νὰ τοὺς ἀνταμώσῃ ἡ Θεία Περόνοια (153).

Τέλος τὴν 16ην ἐπίσης, γράφει πρὸς τὸν Ηπειρογόπουλον. Ἔλυπήθη διὰ τὴν ἀσθένειαν του. Εὔχεται ἀνάρρωσιν. Εὐχαρίστους πολεμικᾶς εἰδήσεις. Ήσοὶ τῆς ἀναγωρύσεώς του. Καλὴν ἀντάμωσιν (154).

ΜΕΡΟΣ Δ'. (1824-1826)

Μετὰ τὴν ἐπιστροφήν.

Ο Γερμανὸς ὑνεγόρησεν ἐξ Ἰταλίας μετὰ τὰς 16 Ιουνίου 1824. Τὴν 16 Ιουλίου εὑρίσκομεν αὐτὸν πλέον εἰς Γαστούνην. Τοῦτο ἐξάγομεν ἐκ σημειώματος, προωρισμένου νὰ χρησιμεύσῃ διὰ τὴν συνέ-

(153) "Ορα καὶ Ἀρχεῖον 'Ρώμα (τ. Α'. σ. 263 264).

(154) Κατά τι σημειώμα, ἐξ ὑποδηληθείσης ἐπισήμου ἐκδέσεως, ὁ Γερμανὸς ἐξώδευσε καθ' ὅλην τὴν ἐπιστήμην του «εἰς τὴν ἀποστολήν του», ὡς λέγει τὸ σημείωμα, «ὅτε ἐστάλη παρὰ τῆς Διοικήσεως ἐπὶ τῆς α'. περιόδου πρὸς τὸν Πάππαν» αδίστηλα ισπανικά 4,989 καὶ 14/100 πρὸς γράσια 11 $\frac{1}{2}$ =γράσια 57, 372. 20».

χειρὶ τοῦ ἴστορικοῦ Δοκιμίου ὑπὸ Πτο. Φιλήμονος (155). Τὸ πό γραν-λογίαν δηλ. 16 Ιουλίου 1824 μεταξὺ ἀλλων σημειώσεων καὶ τὸ ἔξιτον Παλαιῶν Ηπειρῶν ἀφίκετο εἰς Γαστούνην.

Αἱ πιναρίαι, ἡς ἀδεσκήσασεν ὁ Γερμανὸς μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του, ὑπερηκόντισκεν τὰς κακὰς προκατήσεις του.

Μόλις ἐπάτηγε τὸ πάτριον ἔδαφος, εὐρέθη, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἐμφυλίων ῥήξεων. Συγενούλευσεν δέσσον ἡδυνήτη, τὰ ἀντικαχόμενα μέσοι, παρεκάλεσεν ἔκρουσε τὰς ἵερωτέρας γορδᾶς καὶ ἀφοῦ ἐπείσθη, ὅτι δὲν καταρθώνει τίποτε, ἀπετύρητη, εἰς Νεάρετη καὶ εἰς τὴν ἀπόκεντρον Μονήν τῆς Χρυσοποδαρίστας.

Ἄλλῃ ἑκεὶ ἀγέμενην κύτην ἡ δεινοτέρα τῶν βρέσων. Τὸ πό ἐπιτηδείων καὶ ὑστερούσούλιων ἀνθρώπων ἐγκραυτηρίσθη, ὃς φίλια φρονῶν πρὸς τοὺς στασιαστὰς καὶ διετάγθη, ἡ σύλληγή του καὶ ἡ προσαγωγή του παρὰ τῷ Στρατηγῷ Γκούρα.

Άλλὰ πώς ἐξετελέσθη, ἡ διαταγὴ αὕτη, τῆς ὁποίας κύριος σκοπὸς ἦτο τὴν διαρραγὴν, παντὸς ὃ τι εἴχεν ὁ Γερμανὸς μέχρι καὶ τοῦ τελευταίου του ἐνδύματος. ἡ διαπόμπευσή του δὲ δὲλων τῶν χωρίων καὶ ἡ πεζῇ ἐν βαρυτάτῳ χειμῶνι μεταφορά του εἰς Γαστούνην:

Οἱ ἀστοληγήνετε εἰς τὴν ἀσφάγγιον τῶν τοῦ Ἀγῶνος μετ' ἀποτροπισμοῦ ἀναγράψουσι ταῦτα (156).

(1) Τίσιος ὁ Γερμανὸς γράφει ἐκ Δίρρης τὴν 28 Ιανουαρίου 1825 πρὸς τὸν Χρυσοδέργην. ὅτι ἐγῷ εἰς τὸ Μοναστήριον ἡσύχαζεν, ἦθον (περὶ τὰς 20 Ιανουαρίου ὃς φαίνεται) μερικοὶ στρατιῶται μὲ διαταγὴν τοῦ Στρατηγοῦ Γκούρα καὶ τὸν ἐπῆρον διὰ νὰ ὑπάγωσιν εἰς Γαστούνην. ὅπου εὐρίσκετο ἡ ἐξοχότης του». Μολονότι γράφει κεκαλυμμένως δὲν ἀποκρύπτει, ὅτι ὑπέφερε πολὺ ἀπὸ τὸν βαρὺν χειμῶνα (157).

Καὶ πρὸς τὴν Κυθέρην, σὺν ἔγραψεν ὁ Γερμανός. «Αἴσηντε σήμερον ἥλθον τυὲς στρατιῶται τοῦ Γκούρα καὶ μὲ ἥρπασκην ὃς κατάδικον.

(155) Ιστορικὸν 'Αρχεῖον τῆς Εθν. Βιβλιοθήκης (φάκελ. 2141 ἀριθ. 20).

(156) "Ορα π. γ. Αινιάνος βίβλον Γερμανοῦ (ὃς ἀνωτέρω σελ. 15-16). Προλεγόμενα Φιλήμονος (ὃς ἀνωτέρω σελ. νε—νε) Οἰκονόμου ιστορίαν (ὃς ἀνωτέρω σ. 161). Σπηλιάδου ιστορίαν (ὃς ἀνωτέρω τ. Β'. σ. 207-208) Φωτάκου 'Απομνημονεύματα (ὃς ἀνωτέρω Β'. σελ. 3-7).

(157) "Ορα Περιοδικὸν 'Εστια (ὃς ἀνωτέρω ἔτος 1877 σελ. 826) καὶ 'Απομνημονεύματα Γερμανοῦ (ἐκδ. Παπούλα σελ. 210-211).

“Ἄν είναι δικταγή τῆς Κυρεργήσεως (καθότι τοικύτη, δὲν μοί ἐπικρούσιάσθη) ἡ τοῦ Γκούρα, θὲς γράψῃ πρὸς τοῦτον νὰ μὲ ἀφίσῃ νὰ ἔλθω αὐτόσε. Ὕνα ἀπολογηθῇ πλὴν ἕσφαλα κατά τι. Εἰδεμή, θὲς μὲ ἀφίσῃ ἐλεύθερον.” (158).

Καὶ ἀφέθη ἐπὶ τέλους ἐλεύθερος, κατά τινας τῇ δικταγῇ τῆς Κυρεργήσεως, κατά τινας δέ, τῇ ἐπεμβάσῃ παρὰ τῷ Γκούρᾳ πολιτικοῦ, εὐεργετηθέντος ἀλλοτε παρὰ τοῦ Γερμανοῦ.

Σχετικῶς πρὸς τὴν σύλληψιν καὶ τὰ δεινοπαθήματα αὗτοῦ, εὐτυχῶς ἔχομεν νὰ προσθέσωμεν νέα τινά.

Εἰς τὸ ιστορικὸν Ἀρχεῖον τῆς Ἐθνικῆς Βιολισθήγης⁽¹⁵⁹⁾ περιεσάθη, σχετικὴ ἔκθεσις τοῦ Σ. Ι. Βερίου, ἔχουσα ὡς ἔξης:

· Περὶ τὰ τέλη τοῦ 1825⁽¹⁶⁰⁾ ἀρχὰς τοῦ χειμῶνος, ἀπέρασεν ἀπὸ τὸ χωρίον καλούμενον Δροδολοτὸν τοῦ Α. Τζούνη, ἐπαρχίας Καλαθρύτων (Κυλληρίας) οἱ Νικολέτος Σοφιανόπουλος μὲν ἔνα μέρος στρατιωτῶν, τέρων μαζὶ του τὸν Ἐπίσκοπον Παλαιῶν Πάτρων Κύριον Γερμανόν, τὸν ὅποιον ἐσυνέλαθον εἰς ἔνα μονκοστήριον τῶν Νεζερῶν διὰ δικταγῆς τοῦ Στρατηγοῦ Γκούρα, ὃς κακούργον, καὶ ὡς τοιοῦτον τὸν ἔφερναν πεξὸν εἰς τὸ Δροδολοτὸν καὶ τὸν ἐφύλαττον μῆπως φύγη. Ο πατέρος μου καὶ ἡ μήτηρ μου ἐσέθοντο πολὺ τὸν εἰρημένον Κ. Γερμανόν, διὰ τοῦτο ἡ μήτηρ μου Μαρία, ἀδελφὴ τοῦ Α. Τζούνη, ἐκάθησεν ὅλην τὴν γύντα καὶ ἔκαμε ἐπίτηδες παξιμάδι διὰ νὰ τὸ δώσῃ κρυφίως εἰς τὸν Κύριον Γερμανὸν διὰ τὸν δρόμον. Ο δὲ πατέρος μου ἐπιθυμοῦσε νὰ διώσῃ τὸ ἀλογόν του εἰς τὸν Κύριον Γερμανόν, νὰ ὑπάγῃ καὶ ὁ ἰδιος εἰς τὴν Δίδρην, ἀλλὰ φοβούμενος μήπως ὑποφέρει εἰς τὸν δρόμον ἀπὸ τοὺς στρατιώτας, διότι ἐθεωρεῖτο ὡς ἀντάρτης, ἔκρινε εὐλογὸν νὰ στελλῃ ἐμὲ ὥστε τὴν Δίδρην. διδοντάς με καὶ ἐν γράμμα πρὸς τὸν ἀκεῖ ἀδελφόν του Ασ. Βέριον, γὰρ περιποιηθῆ ὅπως ἡμπαρέσῃ τὸν Σ. Γερμανόν. Τέλος ἀνεγωρήσαμεν ἀπὸ τὸ Δροδολοτὸν πρὸς τὸ μετριμέριον καὶ ἐφέτησμεν εἰς τὴν Νουσάν χωρίον τῆς Κυλληρίας. Εἰς ὅλον τὸ διάστημα τῆς ὁδοιπορίας ἔβρεχεν ἐπάνω μᾶς χιονόνερον. Τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ἀνεγωρήσαμεν ἀπὸ τὴν Δίδρην ὅπου ἐφέτησμεν

(158) Σπηλιάδους ὡς ἀνωτέρῳ Β'. (207-208).

(159) Ἀριθ. 8809α.

(160) Αντί 1824 βεβαίως.

ἔνωρίς. Εἰς διάφορα μέρη, τοῦ δορόμου ἡτον ἡμικρυκτούμενος νὰ περιπατῇ πεζὸς ὁ Σ. Γερμανός, ἐπειδὴ ὁ δρόμος ἦτο γιανοτικέπαστος.

Ποὺν ἀναχωρήσω ἀπὸ τὴν Δίδρην ἐπῆγκα νὰ ἀσπασθῶ τὴν γείρα τοῦ Σ. Γερμανοῦ, ἀφοῦ μὲ δῶσω καὶ τὰς εὐλογίκες του, μὲ εἶπε πρὸς τούτοις, νὰ εἰπῶ εἰς τοὺς γονεῖς μου ἀπειρούς εὐχαριστήσεις.

Μετὰ παρέλευσιν πολλῶν ἡμερῶν ἐμάθημεν εἰς τὸ Δροδολοτόν, ὅτι τὸν ὑπέρηρον εἰς τὴν Γκατούγη, ὅπου ἦτον ὁ Γκούρας ἐκεὶ ἔλεγχον. ὅτι ἐπακτίη πολλὰ ἀπὸ τὴν κακομεταχείρισιν τῶν Στρατιωτῶν. Κατ’ ἐκείνας τὰς ἡμέρας! τοῦ θαύματος! ἐνῷ ὁ κ. Σοφιανόπουλος ἔχαιρεν ὄχηραν ὑγείαν. ἐξενεγώθη, ὅλον τοῦ τὸ κίμα ὅπλο λιγεντερίαν καὶ ἐντὸς τεσσάρων ἡμερῶν ἀπέθηκε. Τὸ κλφύδιον τοῦτο συμβάλλει ἐφερε τὸν Γκούραν καὶ τοὺς Στρατιώτας εἰς συγαίσθησιν καὶ ἐπαυταν ἀπὸ τοῦ νὰ τὸν κακομεταχειρίσωνται, φοβούμενοι μήπως πάθουν τὰ αὐτὰ καὶ ἐκεῖνοι..

Σ. I. Βέριος

* * *

Δεν ἔδραδυνεν ὅμως νὰ καταδηλωθῇ πάλιν ἡ χρησιμότης τῆς ὑπερόχου ἀξίας καὶ τοῦ ἀσόλου πατριωτισμοῦ τοῦ Γερμανοῦ.

· Η ἡν Ἐπιδαύρῳ Γ'. Συνέλευσις, πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ ὑπ' ἀριθ. Ε'. ψηφίσματός της, ἐξελέξκτο τὸν Γερμανόν, μέλος ἡδη ὄντα τῆς Συγελεύσεως, πρὸτον ἐκ τῶν δεκατριῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Συγελεύσεως. τῆς προωρισμένης νὰ τκεψθῇ καὶ ἀποφασίσῃ διὰ τὰ σχετιζόμενα πρὸς τὰς ἐξωτερικὰς τοῦ Ἐθνικοῦ βογκείας καὶ διὰ τὰ τῆς γένας συγκλήσεως τῆς Ἐθνοσυγελεύσεως⁽¹⁶¹⁾.

Εἰς τὸ πρὸς τὸν Γερμανὸν κοινοποιηθὲν ψήφισμα ἀναγράφεται. ὅτι ἡ Ἐθνικὴ Συγελευσίς θεμελιούμενη εἰς τὸν πατριωτισμόν του, τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τὴν δικήν του καὶ τὴν ἀξιότηταν καὶ ἐμπαιρίαν του, τὸν ἐξέλεξε μέλος τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Συγελεύσεως.

· Ατυχῶς ἐπέρχεται ἡδη ὁ θάνατος, ὁ μόνος ἐχθρός, ὅστις ἡδυγήθη, νὰ καταδέλη τὸν ἀκαμπτον καὶ ἀκατεπόνητον ἀνδρα!

(161) "Ορα Μάμουκα «Τὰ κατά τὴν Ἀναγέννησιν» τομ. Β'. σ. 19—20 ἀριθ. φημισμάτος 25.

Έγγράφους πηγής διὰ τὸν προκηγμέντον τοῦ θανάτου τοῦ γρόνου
ἔχομεν:

α'. Ἐπιστολὴν ἐκ Ναυπλίου τῆς 30 Δεκεμβρίου 1825 πρὸς τὸν
Ἄνδρα Καλαχορδάρτην⁽¹⁶²⁾ ἀφορῶσαν εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ πολεμι-
κὴν κατάστασιν καὶ ἀγακούγονταν πληγοφορίας περὶ τῶν ἔξωτερικῶν
πραγμάτων.

Ἐν αὐτῇ σημεῖοι καὶ τὰ ἑπτῆς χρακτηριστικά:

Εἶναι γελοῖον ἀφ' ἕνδος μέρους γὰρ ἡγητῶμεν τὴν ἀγενήτηρσίν καὶ
ἀφ' ἑτέρου νὸν μὴ θέλην κανεῖς νὸν πολεμήσῃ καὶ ὁ ἔχθρος γὰρ εἴναι
κύριος ὅλης τοῦτον τῆς γῆς τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἀνὴπιτύχη εἰς τὸ
Μεσολόγγι, ὁ μὴ γένοιτο!, δὲν ἔχει σῆλος γὰρ κυτάζη εἰμὴ ἥμᾶς ἔδοι
εἰς τὸ Ναύπλιον, καὶ ἥμεις δὲν περιμένομεν ἄλλο, εἰμὴ διπερφυσικὰ
ἢ φυτικὰ ἔξωθεν συμβεδηκότα διὰ γὰρ μᾶς βογθήσουσι, καθὼς ἠό-
γου γάριν ὁ Ήγάπτος τοῦ ἡμεράτορος τῆς Ἀρουσίας μᾶς ἀνεζωπύ-
ρωσε τὰς ἐλπίδας μας, δὴ τὸ θέλει ἐπιφέρῃ μεταδολήν τῶν πολιτικῶν
πραγμάτων τῆς Εὐρώπης καὶ τὸ θέλει διαρρήξει τὸν Γόρδον αόμπον
τῆς ἱερᾶς Συμμαχίας·

δ'. Ἐπιστολὴν τῆς 1 Ἰανουαρίου τοῦ 1826 ἐκ Ναυπλίου σχετικὴν
πρὸς τὴν διερπαργήν ὑπὸ τοῦ Ἰεράρχη μ. τῆς ἐν Καρυταίνῃ περιουσίας
τοῦ καὶ τῆς μακαρίτεσσας μητρός τοῦ καὶ τῶν παιδεῶν τοῦ ἀγε-
ψιοῦ τοῦ⁽¹⁶³⁾.

Καὶ γ'. Τὴν περιώνυμον τέλος πρὸς τοὺς Δημητρανίτας ἐπιστολὴν
τοῦ τῆς 15 Μαΐου 1826⁽¹⁶⁴⁾.

Τὴν αὐτόγραφὸν ἐπιστολὴν ταύτην τοῦ Γερμανοῦ ἔχομεν ὑπὸ ὅψιν
ἥμῶν καὶ ἐν πρωτοτύψῳ. Προτρέπει αὐτούς, γῆτήσαντας ὅδηγήας, γὰρ
ἔχωσιν ἐλπίδας εἰς τὴν θείαν Πρόνοιαν καὶ εἰς τὰς Δυνάμεις· ὅτι ὀφεί-
λουσιν ἐπὶ τοῦ παρόντος γὰρ ἔξασφαλίσωσι τὰς οἰκογενεῖάς των εἰς τό-
πον ὁχυρὸν καὶ νὰ ἀντιπαραταχθῶσιν ὅλοι ὅμοι πρὸς τὸν ἔχθρόν. (1)
διηγάμενοι δέ, γὰρ ὑποστηρίξωσιν ὑλικῶς τοὺς ἀδυνάτους.

Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη δύναται γὰρ χρακτηρισθῆναι καὶ ὡς ἡ διεκτήκη τοῦ
Γερμανοῦ πρὸς τὴν θειατέραν τοῦ πατέρος.

⁽¹⁶²⁾ Πιστοφοιόν Ἀργείου, Εθν. Βιβλιοθήκης ἀριθ. 7,500.

⁽¹⁶³⁾ Παπούλα ἔκδοσις Γερμανοῦ (σ. 211—212).

⁽¹⁶⁴⁾ Καὶ αὕτη ἰδημοσιεύθη εἰς Παπούλα ὡς ἀνωτέρω (σ. 214—215).

Θάνατος—Απογραφὴ—Πνευματικὴ ἐργασία—

Ἐπίλογος.

Θάνατος. Παρόδοξος εἰναι γὰρ ἀτυμφωνία, γὰρ ἐπικρατεῖ, προκειμέ-
νου περὶ τῆς ἔξακριδύσεως τῆς ἡμέρας τοῦ θανάτου τοῦ Γερμανοῦ⁽¹⁶⁵⁾,
γὰρ εἰναι γὰρ 30 Μαΐου 1826.

Καὶ ἐν τούτοις τὸ πρᾶγμα γὰρ πολὺ εὐχερέστερον πρὸς ἔξακριδύσιν.
Εἰς τὸ φύλλον τῆς 3 Τουνίου τοῦ 1826 τῆς ἐπιστήμου· Γενικὴς ἔχι-
μερόδος τῆς Ἑλλάδος (ἀριθ. 68) ἀναγράφεται ἡγιτός:

(165) Εἰς τὸ περὶ Φιλικῆς Ἐπατοίας, ὁ Ι. Φιλήμων, (ὧς ἀνωτέρω σελ. 5'). ση-
μειοὶ ἀπλῶς τὸ ἔτος 1826· εἰς τὸ Προλεγόμενον ὁ ὕδιος (σ. νη') τὸ ἔτος 1827. Ο
Καλλίνεος Καστρόγηης εἰς τὴν δήλωσιν τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἀπομνημονευμάτων (α', καὶ
δ'), σημειοὶ δὲτι ἐπανελθῶν τῷ 1825 ἀπέθανεν εἰς Ναύπλιον.—Ο Φραντζῆς εἰς τὸν Α'.
τύμον τοῦ ἔργου του (ὧς ἀνωτέρω σ. ιδ'), σημειοὶ ἀπλῶς τὸ ἔτος 1826.—Ο Αἰνιὰν
εἰς τὴν Βιογραφίαν τοῦ Γερμανοῦ (ὧς ἀνωτέρω σ. 16) τὸ ἔτος 1827 ἐν Τρικοίπης εἰς
τὴν ιστορίαν του (Δ. σ. 21) σημειοὶ δὲτι κατὰ τὸν Ιούνιον τοῦ 1826 ἀπέθανε «ὑδρε
τῆς ἐπικρατούσης λοιμών; νόσου»—Ο Γούδας εἰς τὴν Βιογραφίαν τοῦ Γερμανοῦ
(ὧς ἀνωτέρω σ. 124) σημειοὶ τὸ ἔτος 1827 ἐλέγχων μάλιστα τὸν Αἰνιάνα.—Ο. Μ.
Οίκονόμος εἰς τὴν ιστορίαν του (ὧς ἀνωτέρω σ. 663) σημειοὶ τὴν 27 Μαΐου 1826.—Εἰς
τὴν Εκκλησιαστικὴν τοῦ Κ. Οίκονόμου (ὧς ἀνωτέρω τ. Β'. σ. 17) σημειούθαι τὸ ὄρθιόν:
30 Μαΐου 1826.

Εἰς ἐπιστολὴν τινὰ τοῦ Ζαχαρίαδου πρὸς τὴν Ἐπιτροπὴν Ζακύνθου, ὥποτε γρον-
θογίαν 13 Ιουνίου 1826 (Ἀρχείον Ρωμαίων ὀντατέρω τ. Β. σ. 247) ἀγγέλλεται ἀπλῶς
ὁ θάνατος τοῦ Γερμανοῦ. Εἰς τὴν Δημητράνην τοῦ Κανδήλωρου (ὧς ἀνωτέρω σ. 93)
σημειούθαι τὸ 10 Μαΐου 1826· ἀλλ' εἰς τὸν Γρηγόριον τὸν Ε'. τοῦ αὐτοῦ, ἐκ παρα-
δρομῆς βεβαίως, τὸ ἔτος 1828 (ὧς ἀνωτέρω σ. 128), ἐνῷ εἰς τὴν Γορτυνίαν του (ὧς
ἀνωτέρω σ. 326) τὸ ὄρθιόν 30 Μαΐου. Εἰς τὸν πίνακας τῶν Ἀρχιερέων Πατρῶν τοῦ
Θωμοπούλου σημειούθαι τὸ 30 Μαΐου 1826 ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὄρθης πληροφορίας τοῦ
Μ. Οίκονόμου (ὧς ἀνωτέρω σ. 254) σημειοὶ τὸ ὄρθιόν 30 Μαΐου 1826, ἐνῷ δ. Ζώνης (Ημερολόγιον Σκόπου ἔτος 1910 σ. 108) τὴν 10 Μαΐου
1826, ἀκολουθῶν, διὰ λέγει, τὸν Γούδαν, δύσις δύμως, ὡς εἰδομεν, δέχεται τὸ ἔτος
1827. Τέλος ὁ Παπούλας εἰς τὰ Προλεγόμενα καὶ Σημειώματα του ἐπὶ τῆς γ'. ἐκδό-
σεως τῶν Ἀπομνημονευμάτων (ὧς ἀνωτέρω σ. 14) σημειοὶ τὴν 27 Μαΐου 1826. Ὁ
αὐτὸς ἐν σ. 215, διηγεῖ περὶ τῆς ἐγερθεῖσας ὑπονοίας δηλητηριάσεως τοῦ Γερμανοῦ
καὶ εἰς τὴν σ. 216 περὶ τῆς γεννηθεῖσας ἀντιδράσεως διὰ τὴν ἐπίσημον ταφήν του καὶ
τῆς ἐνόπλου ἐπεμβάσεως τῶν Ἐπαναστατών, τιμώντων τὸν Ιεράρχην, ταφέντα μεγα-
λοπρεπῶς ἐντὸς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, διὰ τῆς Δημητράνας μετα-
κομιδῆς τῶν λειψάνων του (σ. 14). Ηερὶ αὐτῶν ὥρα καὶ Μ. Οίκονόμου (ὧς ἀνωτέρω
σ. 663).

«Κατὰ τὴν 30 Μαΐου τὴν γύνακα ἐπλήρωσε τὸ κοινὸν χρέος μετὰ
δὲ γυνών ἡμερῶν ἀσθένειαν ὁ πανιερώτατος Μητροπολίτης Παλαιῶν Ηπείρων Κύριος Γερμανὸς καὶ τὴν 31 ἐπάφῃ λαμπρῶς καὶ ἐκκλησιαστι-
κῶς καὶ πολιτικῶς. Ἡ Πατρὶς ἐστερήθη ἐνὸς καλοῦ πολίτου καὶ ἡ
Ἐπιτροπὴ τῆς Συνελεύσεως ἔχασε τὸν Πρόδρότν της. Ὁ καλὸς οὗτος
πατριώτης ἐφάνη πολλάκις χρήσιμος εἰς τὴν Πατρίδα καὶ διὰ τῆς
φρονήσεως, παιδείας καὶ τῆς ὑπολήψεώς του συνέργησεν εἰς πολλῷ
καλῶν κατόρθωσιν. Λυπούμεθα ὅτι δὲν γνωρίζομεν τὰς περιστάσεις τοῦ
βίου τοῦ μακαρίου διὰ γὰρ ὄμιλήσωμεν διεξοδικώτερον περὶ τούτου.
Ἄξιος ὁ μισθός της!...»

Ἀπογραφὴ. Περιεσώθησαν ἔγγραφά τινα σχετικὰ πρὸς τὴν ἀπο-
γραφὴν τῆς περιστώθησης ἐν Ζακύνθῳ περιουσίας τοῦ Γερμανοῦ, περὶ
ἥς καὶ ἅλλοτε ἴρσιολήθημεν⁽¹⁶⁶⁾, συνισταμένης εἰς τυμάρφη τινὰ
ἀντικείμενά του καὶ εἰς τινὰ γρεωστικὰ ὄμολογα, ἀτινὰ παρέλαθον οἱ
κληρονόμοι του καὶ οἱ ἐπίτροποι τουν. Τὰ ἔγγραφα ταῦτα δημο-
σιεύομεν καὶ ἔγνωσθι⁽¹⁶⁷⁾.

(166) «Ορα Κανδηλάρου 'Ἐπετηρίδα Β'. τοῦ 1906 (δις ἀνωτέρω σελ. 177 - 181)
ὅπου καὶ ἡ ἐπίσημος καταγραφή.

(167) «Ἐν Ζακύνθῳ, τὴν 15 Σεπτεμβρίου ε. π. 1826. Εἰς τὸ Καθερτήριον καὶ εἰς τὴν
οἰκίαν τοῦ κ. Κωνσταντίνου Δαραγῆνα (α) συνηθοίσθησαν οἱ πανοπιώτατοι Καλλίνικος.
Καστόργης (β), Βελισάριος Οίκονόμος (γ) καὶ οἱ κ. Γεωργίος Καλαμογδάρτης (δ) καὶ
Παναγιώτης Ιερεμίας, (ε) ἐπιτροπιῶν κληρονόμοι τῆς περιουσίας τοῦ ποτὲ Μητροπο-
λίτου Παλαιῶν Πατρίδην, κάτων ἡπογεγραμμένοι. Ἐμπροσθεν τῶν ὥστατων ἡπογεγραμ-
μένων καὶ παρακελεσμένων ἀξιοπίστων μαρτύρων μὲν εὐλογον σκοπόν να ἀνοίξουν ἔνα
μικρότερον φιορτοεράκι τὸν ἀπόστολον εἰς τὰς γεῖτρας τοῦ ιερολογιωτάτου
'Αρχιδιακόνου κυρίου Θεοφίλου (ζ) παρά τοῦ τεθνηκότου Παλαιῶν Πατρίδην, καὶ παρά
τοῦ ργέντος κ. Θεοφίλου ἀπαρατημένον εἰς γεῖτρας τῆς κυρίας "Ορσας θυλατρός τοῦ κυ-
ρίου Γεωργίου Καλαμογδάρτου" τὸ ὄποιον ἀνοίγη καὶ εὑρίθησαν μεσα τὰ κάτωθεν κα-
ταγεγραμμένα, ἔκαθαρίζοντες, ὅτι αὐτὸ τὸ φορτεράκι εὑρέθη να ἀνοίγῃ μὲν δύο κλει-
διά, τὸ μὲν ἐνέρθη ἐδῶ καὶ ἐσφραγίσθη μὲ τὴν σφραγίδα τοῦ κυρίου Γεωργίου Καλαμο-
γδάρτου ἐπάνω εἰς κηρίον, τὸ δὲ ἐνέρθη εἰς τὸ ἐν Ναυπλίῳ φορτεράκι τοῦ ἀποδιώσαντος

(α) Διευθυντής τοῦ Δομοκαθαρτηρίου Ζακύνθου πολλὰς παρασγῶν ἐκδουλεύσεις
κατὰ τὸν Ἀγῶνα.

(β) 'Ο κατόπιν ἐπίσκοπος Φθιώτιδος.

(γ) Γαμβρὸς ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ Π. Π. Πατρίδην Γερμανοῦ.

(δ) 'Ἐπίσης γαμβρὸς ἐπ' ἀδελφῇ τοῦ Π. Π. Γερμανοῦ.

(ε) Γαμβρὸς ἐπ' ἀνεψιῷ τοῦ Π. Π. Γερμανοῦ.

(ζ) 'Ο κατόπιν Ἐπίσκοπος Ακαρνανίας καὶ Αίτωλίας καὶ εἶτα Μητροπολίτης
Ἀθηνῶν.

Σχετικὴ πρὸς τὴν περιουσίαν τοῦ Πατρίδην. εἴναι καὶ

Παλαιῶν Πατρίδην, προσθέτοντες, ὅτι τὸ πρῶτον κλειδίον, τὸ ἐσφραγισμένον παρὰ τὸ
κ. Γ. Καλαμογδάρτου, λέγεται ὑπὸ Θεοφίλου, ὅτι τὸ εἶγε πασαδέντης εἰς γεῖτρας τῆς ἀν-
θετῆς κυρίας "Ορσας, δύστις καὶ θυμορράφεις.

Μία ποσάδα ἀσημένια ἀπὸ ἓν κουτάδην, ἵν πηγοῦν καὶ ἓν μαγαζία.

Μία ἀρμοθήκη ἀσημένια.

Ἐνας Σταύρος γρυπός μὲ τὴν ἀλυσίδην του.

Δύο ταμπακέρια γρυπαῖς.

"Ἐνας μικρὸς φάκελλος, ἐσφραγισμένος μὲ τὸν τεσσάριον ἐπιτροπιῶν κληρονόμων
τοῦ πατέρα Παλαιῶν Πατρίδην τὰς σφραγίδας διὰ τὸν ὄποιον κάτωθεν θίλει θηλοποιηθεῖ,
πᾶς ἐσφραγίσθη οὕτω πᾶς.

Ἐκτὸς τούτων τῶν ἐρεθίστων πραγμάτων, εἰς τὸ μικρὸν φορτεράκι εἴναι καὶ ἓν
καλαμάρι ἀσημένιον εἰς σχῆμα καὶ τρόπον ὄθια μακινόν.

(Κατόπιν γίνεται λόγος περὶ ἐνεγριτέσσεως δύο γρυπῶν ταμπακέρων τοῦ Π. Π. Γερ-
μανοῦ καὶ προσωρινῆς ἀντικαταστάσεως αὐτῶν δι': ἀλλων ἐπίσης γρυπῶν).

«Δηλοποιεῖται δισταύτως, ὅτι, ἐπειδὴ καὶ νὺν εὑρέθη μέσα εἰς τὸ ερήθιν φορτεράκι,
ὅτες οἱ ἄνω εἰρημένοι εἰς τὸ Καθετήριον, ὁ μικρὸς φάκελλος, ἐσφραγισμένος μὲ δύο
σφραγίδας ἀπὸ κηρίον ισπανικὸν κάκκινον καὶ μὲ σφραγίδα διαφορετικὴν ἀπὸ ἑκαίνην
ὄποιος εὑρέθη εἰς Ναύπλιον καὶ μέσα εἰς τὸ πρόγραμμα τοῦ μακαρίου Παλαιῶν Πατρίδην,
ἐστοχάσθησαν νὰ μὴν τὸ ἀνοίξουν μόνοι των, ἀλλὰ καὶ μέρος τοῦ πατέρα Παλαιῶν Πατρίδην,
μετοχήσθησαν νὰ μὴν τὸ ἀνοίξουν μόνοι των, καὶ διὰ τοῦτο εἶχαν κλείσει καὶ διπλῶσει μὲ νέον γαρτίον καὶ τὸ ἐσπεράγισαν οἱ τέσσαροι κληρονομικῶν ἐπίτροποι κατὰ τὴν ἐπιγραφήν, τὴν ὄποιαν αὐτοὶ έθεσαν ἔξω τοῦ αὐτοῦ φα-
κέλλου.

«Οθεν κατὰ τὴν ἀπόφασίν των, τὴν σήμερον παροργίσα πάντων τῶν ὄποιογεγεμένων
ἡγούμενη τὸ ρηθὲν φάκελλον μετὰ προσογῆς, μίστε νὺν μείνουν ἀκέραιαι: αἱ ρηθεῖσαι δύο
σφραγίδες διὰ πᾶσαν ἀπαιτουμένην σύγχρισιν εἰ.

· ·

Αὐταὶ αἱ ὄμοιοι γίνεται ἐδάλησθαν πάλιν εἰς τὸ ίδιον γαρτί, οὐτως ἐξεσφραγισμέναι,
καὶ μὲ αὐτὸ τὸ διπλῶσεν εἰς ἑτερον ἐν δευτέρους σφραγισμένον παρὰ τὸν ῥηθέντων ἐπι-
τροπιῶν κληρονόμων, ἔως τῆς τελείας ἐξοφλήσεως τῆς ὑποθέσεως ταῦτης, διὰ νὰ λάβῃ
μετὰ ταῦτα ἐκαστος δι': τὸν ἀνοίκει ἐξ αὐτῶν.

«Οθεν εἰς ἐνδεικτὴν ὄποιογεγεμένοθα πάντα τὰ πράγματα ἐκ συμφώνου οἱ ὄποιο-
γεγερμένοι τὰ κατέθεσαν εἰς τὴν ἐμπιστοσύνην καὶ φιλίαν τοῦ κυρίου Κωνσταντίνου
Δραγῆνα.

Βελισάριος Ιερεὺς Οίκονόμος—Καλλίνικος Καστόργης—Γεωργίος Καλαμογδάρτης—
Παναγιώτης Ιερεμάρτουλος—Ιεροδιάκονος Θεόφιλος μάρτυς—Διονύσιος ὁ Φρ.

(ζ) 'Ο ἀνοιχθεὶς φάκελλος περιεῖται ς γρεωστικὰς ὄμολογίας, λεπτομερῶς ἀνα-
γραφομένας ἐν τῷ ἐγγράφῳ, διαφόρων ἀτόμων πρὸς τὸν Π. Π. Γερμανόν, δις καὶ τὸν
Μονῶν Μεγάλου Σπηλαίου, Ταξιαρχῶν, τοῦ Γεροκομείου (Πατρίδην) Θεολόγου Γρε-
ζενῶν, Φιλοκάλου Νεζεροῦ, ἀντιπροσωπευόντας τὸ ποσόν 112,568 γρυσίου, 30 Αὐ-
στριακῶν ταλάρων, καὶ 610 Βενετικῶν φλωρίων.

η ἀπογραφή τῶν πραγμάτων τοῦ ἐμπίστου του, Γεωργίου μας(η) μαρτυρῶ — Παναγιώτης Θ. Στεφάνου(θ) μαρτυρῶ — Η. Γ. Βεργόπουλος(ι) μαρτυρῶ — Παναγιώτης Δημητρακόπουλος(ια) μαρτυρῶ, ὅστις παρακαλεσμένος ἀπὸ τοὺς ἄνωθεν ὑπογεγραμμένους ἔγραψε.

* * *

1826: εἴκοσι ἔξι, Σεπτέμβριος 15/27 Ζάκυνθο: δεκαπέντε εἶκοσι ἑπτά: Τὴν παρούσαν μοῦ τὴν ἐπαρχησίασαν ἐμοῦ τοῦ κατωγεραμμένου Νόταρίου εἰς τὴν οἰκίαν μου καὶ κάγγελο μον (ιε) κοντράδα (ιγ) τοῦ Παντοκράτορος ἔμπροσθεν στοὺς κάτωθεν μάρτυρας ὃ εὐλαβέστατος ἱερεὺς Βελισάριος Οίκονόμος, Καλλίνικος Καστόργης, Γεώργιος Καλαμογάρτης καὶ Παναγιώτης Ιερεμάπουλος διὰ νὰ τὴν ἀπεράσω εἰς αἰώνιον ξύλαιν οτὴ φίλτοια μον(ιδ) καὶ δύοκα κόπια ἀπὸ αὐτὴν τοῦ κάθε ἑνὸς δύοι γρειαστῇ καὶ βεσσιώνουν εἰς μαρτυρίαν. Βελισάριος ἱερεὺς Οίκονόμος—Καλλίνικος Καστόργης—Γεώργιος Καλαμογάρτης—Παναγιώτης Ιερομάρτουλος—Γεώργιος Καλοδούκας(ιε) μαρτυρῶ—Ἀντώνιος Βερτζάριας(ις) μαρτυρῶ. Gradenigo Psimari Nod **Pco** del Zante(τ).

* * *

«1826 Νοεμβρίου 12 ε. π. εἰς Ζάκυνθο.

Μέλλοντας διὰ τὰς ὑποθέσεις του νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπὸ ἐτούτην τὴν Νῆσο, ὃπος εὑρίσκεται κατὰ τὸ παρόν, ὁ λογιώτατος ἱεροδιάκονος Θεόφιλος Βλαχόπουλος ποτὲ Ἀγιωνίου ἀπὸ Πάτρα, ὅπος διὰ τῆς παρούσης ἐπιτροπικῆς.... καὶ ἔνεργειάν της θέλει παρηγησιαστῇ καὶ ἀπεράσῃ εἰς φίλτοια δημοσίου Νόταρίου τούτης τῆς πολιτείας, ἐλέγει καὶ φησάζει διὰ νόμιμον τοῦ ἐπιτροπον τὸν κατωσημειωμένον καὶ ἔνδεχόμενον ΚονΤζωτζή Καλοδούκα ποτὲ Κωνσταντίνου τοῦ ὅποιον δίνει ἐπλήν ἀδεια καὶ ἔξουσία νὰ ἡμιορῇ νὰ παρηγησάεται διὰ τὸ ὄνομά του πρός τοὺς ἐπιτροπικῶς κληρονόμους τοῦ μακαρίτου Μητροπολίτου Ηλακιών Πατρών Γερμανοῦ, δύοις τώρα δύοις καὶ ἕπειρος εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν εἰς τὸ Ἀνάλι: Οἱ ὅποιοι ἐπίτροποι εἴναι ὁ Κος Παναγιώτης

(η) Ὁ γνωστὸς διαπρεπῆς πατριώτης καὶ Κόμης καὶ μέλος τῆς κατὰ τὸν Ἀγῶνα ἐπιτροπῆς Ζακύνθου.

(θ) Ὁ γνωστὸς διακεκριμένος πατριώτης, Τραπεζίτης καὶ μέλος τῆς κατὰ τὸν Ἀγῶνα ἐπιτροπῆς Ζακύνθου.

(ι) Ηελοπονησιακῆς καταγωγῆς οίκο, ἔνεια μὴ ὑπάρχουσα πλέον ἐν Ζακύνθῳ.

(ια) Ὁ γνωστὸς φιλόπατρις γραμματεὺς τῆς ἐπιτροπῆς Ζακύνθου.

(ιβ) Κάγγελο μου = γραφεῖν μου.

(ιγ) Κοντράδα = συνοικία.

(ιδ) Φιλτοσα=έγγραφοθήκη (βιβλίον ἐν ψ προσεκύλλων ἢ συνέρραφον οἱ νοτάριοι τὰ συμβόλαια τῶν (λέξις Βενετική).

(ιε) Οἱ Καλοδούκαι εἶναι γνωστοὶ καὶ ὡς Κατζήδες, δράσαντες ἄλλοτε ἐν τῷ τόπῳ.

(ις) Πολλὰ φέρωσι τὸ ὄνομα τοῦτο ἐν Ζακύνθῳ καὶ ἐν τῷ γιωρίῳ Πηγαδακια καὶ ἐν τῇ πολει (Διθαρέσι).

(*) Ἀρχαία οἰκογένεια καὶ εὐγενής, δράσασα ἐπὶ Βενετοκρατίας ιδίως σήμερον ἐπιζῆσιν οἱ Τίτοι; Στεφάνου Ψιμάρη, Ἡρακλῆς καὶ Δημήτριος Νικολάου Ψιμάρη.

Ιανουαριωτοπούλου, περὶ οὓς ὅμιλοί σαμεγ καὶ ἀλλοτε. Εἰς τὰ Περεμίκας ἀπὸ Δημητρίανα, Καλλίνικος Καστόργης, καὶ αὐτὸς ἀπὸ Δημητρίανα, καὶ ὁ εὐλαβέστατος ἱερέας Βελισάριος Οίκονόμος ἀπὸ Ζυγοδίστη: ἐπίτροπος τῶν τριῶν ζύντων ἀδελφάδων(ιζ) τοῦ αὐτοῦ μακκρήτου διατάκτου, καὶ ὁ Γεώργιος Καλαμογάρτης, καὶ αὐτὸς ἐπίτροπος τῶν ἀνηλίκων παιδίων τῆς τετάρτης ἀπεθαμένης ἀδελφῆς (ιη): τοῦ ίδιου Ηχαλιού Πατρών, διὰ νὰ ζητήσῃ καὶ περιλάβῃ ὁ αὐτὸς ἐπίτροπος τὴν πλεισμὴν καὶ πάγια(ιθ) ποὺς ἀπαρθεύενουν καὶ τοῦ τούτου ιερομονάχου Ιεροδιάκονου Θεόφιλου Βλαχόπουλου(κα) διὰ τὴν δούλεψίν του ποὺς διὰ γράνους ἀκολούθους δεκάτη ἐπερχεταις τοῦ φιλίντος πανιερωτάτου Μητροπολίτου, κάνοντας ὁ ἐπίτροπος κάθε γρειαζόμενην φιτσεδιάτην διὰ καουτέλαι(κβ) τῶν αὐτῶν αληθονήμων, καὶ ἂν ἡ γραία τὸ φέρῃ. Θέλει παραγγείλεται: ὁ ίδιος ἐπίτροπος Κος Καλοδούκας στὰ διατεταγμένα Κριτίρια τούτου τοῦ τόπου, διὰ νὰ ὑπογρεύειν τοὺς ἄνωθεν ἐπιτρόπους εἰς τὴν αὐτήν του πλεισμὴν καὶ φιτσερζιζόμενό (ιγ) παρηγησάντος ζητηζόμενα, ἀπόκλιτες καὶ κάθε ἄλλο γρατη γρειαζόμενο προκούρατα(κδ)... βάνει μάρτυρες.... τῶν ἐναντίων, κάμνει: κάθε λογής φτιάσιν καὶ ἀκόμη θέλει: ἡμπορεῖ νὰ κάμην σεκουνέστρα(κε) εἰς πράγμα μομπίλες(κς) καὶ... τῆς αὐτῆς κληρονομίας διὰ τὸ τέλος εἰρημένο νὰ λάβῃ τὴν πλεισμὴν του ὡς: ἄνωθεν, δποσγύμενος ὁ ίδιος ιεροδιάκων να κρατῇ τὰ πραγμάτων τοῦ αὐτοῦ ἐπιτρόπου στέρεα, βένδαια καὶ ἀμετάτρεπτα. Διό μαρτυροῦν καὶ βεσσιώνουν. 'Ο τοῦ ἀειμνήστου Π. Πατρών δευτερεύων Θεόφιλος Βλαχόπουλος. Γεώργιος Καλοδούκας δέχομαι. Στάμος 'Αλεξόπουλος μαρτυρῶ(κζ). 'Ιωάννης Παγήσικη) μαρτυρῶ.

* * *

1826 Νοεμβρίου 12/24 Ἐκ Ζάκυνθο.

Τὴν παρούσαν μοῦ τὴν ἐπαρχησίασαν τὰ ἄνωθεν μέχρι ἔμπροσθεν στοὺς κάτωθεν μάρτυρες διὰ νὰ τὴν ἀπεράσω εἰς τὴν φίλτοια μου καὶ δύοκα κόπια ἀπὸ τὴν αὐτὴν τῶν μερῶν καὶ κάθε ἑτέρου σῶν γρειαστῇ εἰς τὰ ἔτη.

'Ο τοῦ ἀειμνήστου Π. Πατρών δευτερεύων Θεόφιλος Βλαχόπουλος.

Γεώργιος Καλοδούκας.

Στάμος 'Αλεξόπουλος μαρτυρῶ.

'Ιωάννης Παγής μαρτυρῶ.

(ι) Ἀσήμως Βελισάριος ἱερέως Οίκονόμου ἀπὸ Ζυγοδίστη.

Κωνσταντίνας 'Αθαν. Χρυσοδέρη ἐκ Δημητρίανης.

Κυράτσας 'Ιωάννου Θεοδωροπούλου.

(ιη) Χρυσάνθης Γεωργίου Καλαμογάρτου.

(ιθ) πάγιας=μισθίους.

(ικ) ἀπαρθεύενου=ἀνήκουν.

(ικ) Κατόπιν ὑπεργάρετο Βλαχοπαπαδόπουλος.

(ικβ) ρίτσεονδοτα διὰ καουτέλαι=ἀπόδειξις παραλαβῆς πρὸς ἀσφαλειαν.

(ιγ) δισκρτσιμέντο=ἀπόκημπισις.

(ιδ) προκούρα=ἐπιτροπική (πληρεξούσιον).

(ιε) σεκουνέστρα=κατάσχεσις.

(ις) μομπίλε=κινητά.

(ιζ) Ηελοπονησιακῆς καταγωγῆς οίκογένεια σφέομένη ἔτι ἐν Ζακύνθῳ.

(κη) Ζακυνθία οἰκογένεια ἐκλιπούσα πρὸ τινῶν ἐτῶν.

πράγματα κατά ύπηργε καὶ κινώτιον τι τοῦ Νικολάου Λόντου⁽¹⁶⁸⁾.

(168) Διὰ τὸ κινώτιον τοῦ Ν. Λόντου, τὸ ὄποιον εἴγε παραδοθῆ τὴν 28 Ἰουνίου 1826 εἰς τὴν Γενικὴν Ἀστυνομίαν Ναυπλίου καὶ ἀσφαλισθῆ παρ' αὐτῆς, ἐγγυήθη κατόπιν δίκαιη, ἡς περιεσύνησαν σύστικα τινα, ὡς ἀναγράφει ὁ Λ. Ζώης ἐν τῷ δημοσιεύματι του, μεταξὺ τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ προασποδιώτα τοῦ Ν. Λόντου, Χριστοδούλου, καὶ τῆς γῆρας τοῦ Ν. Λόντου.

Οἱ παραδοθέντες τὸ κινώτιον ἥσαν οἱ κληρονόμοι καὶ ἔκτελεσται τῆς διαθήκης τοῦ Γερμανοῦ, καὶ ὁ διάκονός του Θεοφίλος (ἴσχι Θεοδόσιος ὡς ἐκ παραδρομῆς σημειοῦται).

Ο Θεοφίλος οὗτος εἶνε ὁ κατόπιν Μητροπολίτης Ἀθηνῶν Θεοφίλος Βλαχοπαπαδόπουλος, περὶ οὗ καὶ ἐν τοῖς προηγούμενοις διηλήσαμεν.

Τὸ δημοσιεύθεν παρά τοῦ Ζωή πρακτικὸν ἔχει ὡς ἔπιτης:

«Ἐξεκαθαρίζει ὁ ὑπογεγραμμένος ἵεροδιάκονος Θεοφίλος, ὃς ἐπίτροπος τοῦ Σενάτου καὶ Πανιερωτάτου ἀγίου Π. Πατρὸν κυρ. κυρ. Γερμανοῦ, κατὰ τὴν αὐτοῦ ἐπιτοποιήσην ἕντελεσθεν τῆς διαθήκης τοῦ πατέρος Γεωργίου Παναγιωτοπούλου, κατὰ τὴν διαταγὴν 20 ἔκκοσι Ὁκτωβρίου, πρώτη Νοεμβρίου 1825: γιλίους ὀντακοσίους εἰκοσιπέντε, τὰ κάτωθεν γεγραμμένα πράγματα, ὅπου εἶναι τὰ ἕδια, τὰ ὄποια ἦτον ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ῥηθέντος Πανιερωτάτου ἀγίου Πατρὸν, καὶ ὄποις ἡ Πανιερωτάτα του εἴγε δώσει εἰς γείρας τοῦ ἄνω εἰρημένου τεθυηδότος Παναγιωτοπούλου διὰ νὰ τοῦ τὰ φυλάττῃ, ὡς σφέστατα ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸν κατάλογον καὶ ἐπομένην ἔκεκαθάρισιν. Δοσμένην ἐν Ἀγκώνῃ τῇ 25 εἰκοσιπέντε Ἰουνίου 1824 γιλίους ὀντακοσίους εἰκοσιτέσσαρας, ὑπογεγραμμένην ἰδιογένειών τοῦ ἄνωθεν Παναγιωτοπούλου καὶ ὑπάρχουσαν εἰς γείρας τοῦ κάτωθεν ὑπογεγραμμένου ἵεροδιακόνου Θεοφίλου, φυλαττόμενον γενικῶς πᾶν δικαίωμα, ὄποιο ἄνω εἰρημένος Σενάτουμετατος ἀρχιεπίσκοπος κυρ. Γερμανός ἡμοπορεῖ νὰ ἔχῃ ἐπὶ τούτου. Καὶ ἀπὸ τὴν παρούσαν ἔκεκαθάρισιν γίνονται δύο παρόμιοια σχέδια διὰ νὰ βαστῇ τὸ μὲν ὁ ἑπτεῖς ὑπογεγραμμένος ἱεροδιάκονος, καὶ τὸ ἔτερον οἱ ἄνωθεν ἔκτελεσται τῆς διαθήκης τοῦ τεθυεδότος Παναγιωτοπούλου, ὑπογεγραμμένα ἀπὸ τὰ δύο αὐτὰ μέρη πρὸς ἀμοιβαῖαν ἀσφάλειαν».

«Ἀκολουθεὶ δηισθεῖν ὁ κατάλογος τῶν λαμβανομένων πραγμάτων, 7 γούνας, 1 κοντογούνι, 5 ἀντερά, 1 κάπι λαχούρ, 1 ράσον, 2 ἐπανωκαλύμαυρα, 2 ζωνάρια λαχούρα, 3 ποκτζάδες, οἱ δύο λαχούρα, 1 κουμποῦρ, 1 σουπάρα, 1 τζιπενλίκι, 1 τακίμι διαχονιά, 1 φορτζεράκι μὲ διάφορα ἔγγραφα καὶ τρία κτένια, 1 ἔτι μὲ διάφορα ἔγγραφα, 1 ἔτι νεῖς τὸ ὄποιον ἦν μία ταμβακέρι ἀσημένια, μὲ μίαν ἀντίκαι, ἐν κινοτατανιάνον, τρία κομμάτια μάλιστη, 1 ζάρφον γρυσσοῦν μὲ τὸ φλετζάνι του, 2 ταμβακέρες ἡ μία σομάκι καὶ ἡ ἄλλη γυαλί κόκκινον, 2 θήκας μὲ ἔγγραφα ἀναγκαῖα, 5 ἴμαμέδες, 1 κομμάτι δαμάσκου μεγάλον κεντητόν, 7 μακέζες κυπρώτικα, 1 σεπέτι μεγάλον μὲ δύο τὰ φορέματα καὶ ἀσημικόν τῆς μακράτικας Χρυσάνθης, 1 φορτζέρι μὲ τέσσαρα ἡγεμόνα μάλλινα, 1 μεκάτι πανί ρωσικόν, 1 γρέμι μάσημένιον, 1 ἔρχιτι δρομοῖν, 1 ρεσμέν δρομοῖν, 1 ἱκλιφ ἀσέλαις ρούγινον μὲ καμπεράδες ἀσημένιους, 1 χαστὲ ρούγι κεντητόν, 1 τσιγάρο σκάλας τοῦ ἀλόγου, 1 φορτέρι μὲ μία κολτρίνα κρεβεταῖον ἴνδιάνα, 2 περδέδες ἀσπροτ., 1 θήκη κουλουκιοῦ ἴνδιάνα, 19 προσκεφαλάδες κυπρώτικες, 7 θήκαι μαξιλάρια του νέπουν, 1 κουλτουκιον δαμάσκο κίτρινον, 5 καμμάτια ὄμοιον, 5 κουλτουκια ρούχινα, 1

Τὸ Παναγιωτόπουλος κατείη τὸ πρὸς ψήλαχον ὅλον τὸ γονικούριον τοῦ Γερμανοῦ, περιγραφόμενον ἐν τῇ πράξει τῆς Ἀπογραφῆς⁽¹⁶⁹⁾, μόνον δὲ ἐνδύματα τινὰ Ἰδιαῖς του κατέλιπεν σύτος, ἀποκανὴν περὶ τὰ τέλη, τοῦ 1825.

Πνευματικὴ ἐργασία. (1) γρόνος καὶ ὁ τρόπος τοῦ Ηγιάτου τοῦ Γερμανοῦ, καὶ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἀγίους περιπέτειαί του, ἐπὶ πλέον καὶ διαρραχῇ καὶ καταδιψάεις, θὲς ὑπέστη, τυγετέλεσταν ὥστε γὰρ μή περιέλθῃ εἰς τὴν ἀντίη τῆς πατέρος τῶν ιστοριοδιέψδιν ἐνικίν καὶ πλήρης ἡ πνευματικὴ κατού θέργασία.

Τὰ σωζόμενα παρά κατῷ γειρόγραφά του, περιήλθον εὑθὺς μετὰ τὸν Ηγιάτον του εἰς τὸν ἐκ Δημητράγης γραμματέα τοῦ Κολοκοτρώνη καὶ ιστοριογράφον Μ. Οἰκονόμου.⁽¹⁷⁰⁾

Αλλὰ μήπως καὶ ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς του γενικωτέρας ἐγνοίας περικοπαῖ, δὲν γραφτηρίζουσιν ἐπαρκῶς καὶ τοῦ πνεύματός του τὴν διαύγειαν καὶ τὴς κρίσεως του τὸ ἀσφαλές καὶ τοῦ γραφτηρίδος του τὸ ἀτεγκτον:

Πλὴν αὐτῶν ὅμως, καὶ τὸν διαφόρων Ἐκκλησεων, Ὑπομνημάτων, Ἐκκλήσεων, Δικαιογράφων κλπ. περὶ διὰ τοῖς προηγούμενοις ἐγένετο λόγος, ἔγομεν καὶ ἐκκλησιαστικῆς (πνευματικῆς, καὶ διοικητικῆς) γραμμάτων κόκκινον, 1 ὡρολόγιον τοῦ ταδουλίνου, 5 παπλώματα, 1 σιλτὲς μὲ βισμεδάκι, 3 μαξιλάρια τοῦ ὑπονοῦ μὲ πούπουλα, 4 τζιπούνια, 2 ταῦλαδες μεγάλοι, 1 φανός, 2 πρίνια τοῦ τζαγιοῦ, μία μουσταργέα μὲ τὸ γούλιάρι της, 63 κομμάτια βιδλία, 1 λαγανόπρικον τουμπεκέν. 1 κανοῦλι: τουσεκίσον, 8 φλετζάνια μὲ τὰ πιατάκια των, 1 κομμάτια ρούγην καινούριον, 14 πράττα φανέλα, 1 φρουστίν, μία ὁμπρίλα, μία πότζα μὲ λατρικόν, 1 κουτουνίο— «Ολε τὰ ἀνωτέρων ὅντα πράγματα τοῦ πανεύδαστου μοι γέσοντος τὰ ἔλλαδον, τὰ δὲ τοῦ μακαρίτου ὄποιο εἶναι μόνον τὰ φορέματα δύο ἐφόδει, ἔδωκα κατάστιχον δι' αὐτὰ εἰς τὰς γείρας του κυρ. Γεωργίου Καλοδούκα ὑπογεγραμμένον ἰδιογένειως μου, ... α ω κ σ'. φευρουαρίου δι'. ἐν Ζακύνθῳ. «Ο Περοδιάκονος Θεοφίλος.— Εἴλενη Καλαμογδάρτου».

(169) «Ορα εἰς ήμερολόγιον Σκόπου τοῦ 1910, ὃς ἀνιτέρω τελ. 108-111) τὸ ἑπταμεσίευμα Λ. Ζώη. Κατ' αὐτόν, ὁ Παναγιωτόπουλος, ἀπέθνεσ τὸν Νοεμβρίου τοῦ 1825, καταστήσας γενικόν κληρονόμον του τὸν Γερμανόν. Ο Γερμανός ἀπέστειλε τὸν διάκονον του Θεοφίλον Βλαχοπαπαδόπουλον. ἐκ παραδρομῆς ἀναγραφόμενον ὡς Βλαστόπουλον, ὅπως παραλαβῇ τὴν κληρονομίαν αὐτὴν ἐξ ἐπίπλων, πιστωμάτων καὶ ἄλλων τινῶν ἀντικειμένων, ἀποκειμένων τότε παρὰ τῷ Γεωργίῳ Καλαδούκῳ. (2) δὲ Θεοφίλος παρέλαβε τὴν 4 Φεβρουαρίου 1826 τὰ ἀνήκοντα τῷ Γερμανῷ, ἐν οἷς καὶ τὸ κινώτιον του Ν. Λόντου, ἐφοριαγισμένον διὰ τῆς σφραγίδος τοῦ Γερμανοῦ ἐπὶ ἀποδεξεί..

(170) Τὸ ιστορικὸν ἔργοντο πολλάκις ἐμνημονεύσαμεν ἐν τοῖς προηγούμενοις. Αὐτοδιογραφικὰ τινὰ σημιώματά του δημοσιεύονται ἐν τῷ ἔργῳ του (σ. 865--866).

φύσεως ἐργασίαν του νὰ ἀναγράψωμεν. Ητοι τὸ περὶ τῆς Ἑλλήνων τῶν Ἀρχαιεών, Πηγευματικῶν, ἱεροκηρύκων καὶ ἱερέων πολύτιμον Τύπομνημά του⁽¹⁷¹⁾ καὶ τὴν εἰστήγησίν του, ὃς Πρόεδρος τῆς ἑπιτροπῆς τῆς Συγελεύσεως, περὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων καὶ παγομένη τῷ 1826 πρὸς τοὺς συγαδέλφους του⁽¹⁷²⁾.

Ηδη ὑπολείπεται νὰ διμιλήσωμεν περὶ τῶν γγωτῶν Ἀπομνημονευμάτων του.

Ταῦτα ἡριθμοῦται τρεῖς ἔκδοσεις. Αὗται εἶναι: χ'οὐ γ' γενόμενη ἐν Ἀθήναις τῷ 1837 ὑπὸ τοῦ Καλλινίκου Καστόρηγη Σχολάρχου τότε Καλλιμόνου, μετὰ προλεγομένων τοῦ I. Φιλήμονος, δ'οὐ γ' τὸ αὐτὸ ἔτος γενόμενη, ητὶς δύναται νὰ χρακτηρισθῇ ὡς μία καὶ γ' αὐτῇ ἔκδοσις, οκτότοι προστεθήσαν μόνον ἐν τέλει, παρατηρήσεις τινὲς τοῦ Ἀγδρέου Λόντου,⁽¹⁷³⁾ βραχεῖα ἀπάντησις εἰς τὸν Ρήγαν Παλαμήδαν, βραχεῖς ἐπιλογοῖς τῆς δ' ἔκδοσεως, ἀφαιρεθείσῃς τῆς μετὰ τὸν κατάλογον τῶν συγδρομητῶν «Ἐλλοποιήσεως» τῆς αἱς ἔκδοσεως περὶ τῆς ἐνθουσιώδους ὑποδοχῆς τοῦ περὶ τῆς ἔκδοσεώς των ἀγρέλματος, καὶ γ'οὐ γ' ὑπὸ τοῦ Γ. Παπούλα γενόμενη ἐν Ἀθήναις ἐπίσης, τῷ 1900, μετὰ «Προλεγομένων» τοῦ ἔκδοτου καὶ ἐν ἐπιμέτρῳ πληροφοριῶν τινῶν καὶ κρίσεων, ἐπιστολῶν καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐργασίας τοῦ Γερμανοῦ.

Ἡ ἔκδοσις αὕτη ἔγένετο κατόπιν παραδολῆς ἡμῶν πρὸς τὸ ἐν τῷ ἴστορικῷ Ἀρχείῳ τῆς Ἑθν. Βιβλιοθήκης ἀποκείμενον ἰδιόχειρον πρωτότυπον τῶν Ἀπομνημονευμάτων τοῦ Γερμανοῦ, δωρηθὲν τῇ Ἑθν. Βιβλιοθήκῃ, κατὰ τὴν 12 Αυγούστου 1838, ὑπὸ τοῦ Καλλινίκου Καστόρηγη ἱεροκηρύκος τότε.⁽¹⁷⁴⁾ εἰς δὲν οἱ κληρονόμοι κοινῇ γγόμη τὸ προσέφερον⁽¹⁷⁵⁾.

Περὶ τῆς ὑπάρξεως τῶν Ἀπομνημονευμάτων τούτων σημειοῖ τινὲς ὁ Ι. Φιλήμων τῷ 1834 εἰς τὸ περὶ Φιλεκῆς ἑταίρειᾶς Δοκίμιον του,

⁽¹⁷¹⁾ Παπούλα (ὡς ἀνωτέρω σ. 171—202).

⁽¹⁷²⁾ Παπούλα (ὡς ἀνωτέρω σ. 206—208) καὶ M. Οίκονόμου ἴστορία (ὡς ἀνωτέρω σ. 871—879). Περὶ τοῦ Γερμανοῦ λέγεται ὅτι ἐμελοποίησε ἐκκλησιαστικὰ τινὰ μέλη καὶ ὅτι συνέθεσε καὶ ποιήσεις θρησκευτικῆς καὶ μὴ φύσεως.

⁽¹⁷³⁾ Περὶ τῶν διαφωνῶν καὶ παρατηρήσεων ὅρα εἰς ἐπιλογον δ'. ἔκδοσεως (σ. 237—239). Ἐπίσης ὅρα αὐτόθι καὶ βραχεῖαν ἀπάντησιν πρὸς τὸν 'Ρήγαν Παλαμήδην περὶ τοῦ πρωτοτύπου τῶν Ἀπομνημονευμάτων σ. 263—264.

⁽¹⁷⁴⁾ 'Ορα Παπούλα (ὡς ἀνωτέρω σελ. 168).

⁽¹⁷⁵⁾ Eἰς Διῆλωσιν α'. καὶ β'. ἔκδοσεως.

προστίθετων, οἵτινες περιέχονται θὰ γέτο γ' ἔκδοσίς των καθολικῶν ἀλλαγῶν προσθαφαιρέσεως».

Ο ὑπαναγμός, οὗτοι γέρναται νὰ γίνῃ καὶ προστιθαψαίσεται, μαρτυρεῖ τὸ σημεῖον, εἰς δὲ τὴν Ἰωνίαν ἀκόμη, πάλι, εὑρίσκοντο τότε⁽¹⁷⁶⁾.

Άλλ' οὐδὲ γ' ὑπὸ τοῦ Καστόρηγη καὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ Φιλήμονος γενομένη ἔκδοσις ἀφώπλισε τοὺς φιλοπόπτους, καίτοι ἐδηλώθη, οὗτοι γ' ἔκδοσις γίνεται ἀπαραίλλακτως, ὃς εἶγις καύτοσκεδίως μὲ τὰς ἔνδιξες γείραται τοῦ ἀποδίπου γεγονόμενα, γιατὶς τινὸς προσθήκης γ' ἀφαιρέσεως.⁽¹⁷⁷⁾ Εἰδὼς εὑρίσκομεν σημειούμενον εἰς τὸν γγωτόν τοῦ Βίου τοῦ Φωτάκου:⁽¹⁷⁸⁾ Πρότερος (ὁ Γερμανὸς) ἐκ τῶν ἄλλων Ἐλλήνων συγέλαχε τὴν ἴδεων νὰ συγγράψῃ τὰ γεγονότα τοῦ πολέμου, ἄλλα δὲν ἐπρόθυσε νὰ τὰ ἐκδώσῃ ὃ ἴδιος εἶπε τὸ φάν. καὶ ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τῶν ἄλλων, ὃς τούτο εἶγις γγωτόν εἰς τὸ Πανελλήνιον.

Καὶ ἀπὸ γῆμας αὐτούς, Ἐπιμελητής δηταὶ τῶν Χειρογράφων τῆς Ἑθν. Βιβλιοθήκης, ἐξηγήσθησαν πληροφορίαι μετὰ τὴν γ' ἔκδοσίν των, ἂν δηταὶ πρόκειται περὶ ἔργου τοῦ Γερμανοῦ.

Ίδιατέρου ἔργου ὑποκείμενον ὀφεῖται νὰ εἶναι γ' κριτικὴ ἀνάλυσις τῶν Ἀπομνημονευμάτων ἐν συγκρίσει καὶ παραδολῇ πρὸς τὰ λοιπὰ ἴστορικὰ καὶ ἴστοριοδιηπικὰ ἔργα, πρὸς ἔκδοσίέ της Ἀρχεῖα καὶ πάλι. Μετὰ τῆς τοιαύτης ἐργασίας πρέπον εἶναι νὰ ἀναπτυχθῇ καὶ τὸ ἔγχρημα τῶν πλεονεκτημάτων γ' μειονεκτημάτων τῆς ὑπὸ συγγράψοντος ἐνδιαφερομένων ἔκδοσεως ἴστορικῶν Ἀπομνημονευμάτων.

* * *

Τοιοῦτος ὁ βίος καὶ τοιαύτη γ' δράσις τοῦ Γερμανοῦ, ὑπερόχου ὑποδείγματος Ἐλλήνης ἱεράρχου καὶ πατριώτου.

Οι σύγχρονοί του συγγραφεῖς ἐχαρακτήρισαν αὐτὸν ὡς ἐνάρετον, ἀπέριττον, σύφρονα, σταθερόν, εἰλικρινή, δίκαιον, προσηγνή, μεταλλέτιον, ἀγώτερον παθόλον· συγγρόνως δὲ ἐπιληγτικόν, ἀξιοπρεπή, ὑψηλόφρονα· ἐπίσης εὐγλωττον, πειστικὸν ὡς θεόπνευστον, δρακτήριον.

⁽¹⁷⁶⁾ 'Ως ἀνωτέρω σ. 5'. Εἰς τὰ Προλεγόμενα ἐξηγεῖ πως τοὺς λόγους (σ. α.).

⁽¹⁷⁷⁾ "Ορα δηλώσιν εἰς α'. καὶ β'. ἔκδοσιν. Εἰς τὴν ἐν α'. β'. καὶ ἔκδοσει δηλώσιν ὁ Φιλήμων σημειοῖ δὲι παρεδύθησαν τὰ Ἀπομνημονεύματα αὐτῷ παρά τοῦ Καστόρηγη, ἔξαρτων τὴν ἀξίαν των ὡς καὶ εἰς τὴν ἐν τῷ τελει τῆς α'. ἔκδοσεως εἰδοποίησιν.

⁽¹⁷⁸⁾ 'Ως ἀνωτέρω σ. 293.

παταπόνητον, γενναιον, ώς καὶ εὐφάνταστον, δέξιωρον, εὐπαιζευτον.
δικαίως πατακτήσαντα τὸν τίτλον του πρωταθλητοῦ⁽¹⁷⁹⁾.

Ο Φιλήμων παρέγει τοὺς ἐπιτυχεστέρους περὶ αὐτοῦ γραμματικούς, καὶ ὅταν δὶς δὲ λίγων ἐγχρακτήρισιν αὐτὸν ὡς εἰς τὸν ἵερατον του βίου ἀγνόν, εἰς τὸν πολεμικὸν ἔνθερμον καὶ εἰς τὸν ποιευτικὸν δίκαιον⁽¹⁸⁰⁾ καὶ ὅταν ἐν τῷ ἵστορικῷ του Δοκιμίῳ διμίλει περὶ αὐτοῦ ἐκτενέστερον⁽¹⁸¹⁾.

Ἐθέγκον πρόσωπον, γράφει, ἐπὶ συγέται, ἐμόριτείᾳ, εὐθύτητι καρδίας καὶ ζῆλῳ πρὸς τὴν πατρίδα. Μεγαλόκαρδος ἐστιτερικῶς καὶ μεγαλοπρεπῆς ἐξωτερικῶς, φιλόφρων, πολύπιερος, ἔχεμυθος καὶ εὐγλωττος καὶ π.

Ο αὐτὸς δίδει λαμπρὰν εἰκόνα καὶ τῆς μορφῆς αὐτοῦ.

Ήτο δὲ ἀναστήματος πλήρους, σῶμα ἔχων ἴσχυρον, πρόσωπον ὀμοιδές καὶ μελάγχρουν, ὀφθαλμοὺς στήλιστας, βαθὺ δὲ καθειμένος τὸ γένειον καὶ λεπτὴ τὸ σῶμα διεπονῶν διαίτῃ⁽¹⁸²⁾.

Τελευταῖον ἡφίσαμεν ἔν μέγα γραμματηριστικὸν τοῦ ἀνδρός. Τὸ δὲ δὲν παρέσυρε τὸν ἵερωμένον ὁ πολεμιστής. Τούτο ἀποδεικνύει ψυχικὸν σθένος σπάνιον καὶ ἀναμφισβήτητον. Ήιστὸς εἰς τὸν πρὸς τὴν Πατρίδα ἀλλὰ καὶ εἰς τὸν πρὸς τὴν Θρησκείαν ὄρκον του ὁ ἵεράρχης Γερμανός, «οὐδέποτε ἐπολέμησε (προσωπικῶς), οὐδὲ τίποτε εἰπὲ φαλῆρος σώματος ἐν πολέμῳ ἀλλὰ δὲν ἔλλειψεν εὐλογῶν καὶ ἐγκαρδιῶν⁽¹⁸³⁾ τοὺς πολεμοῦτας, μεταξὺ τῶν ὄποιων καὶ ἐν τῇ γραμμῇ τοῦ αὐτοῦ πολλάκις εὐφίσκετο⁽¹⁸⁴⁾.

Δ. ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥΣ

⁽¹⁷⁹⁾ π. χ. Ὁ Φιλήμων, ὁ Καστόργης, ὁ Δ. Αἰνιάν, ὁ Μ. Οἰκονόμος καὶ ίκανοι ἐν τῶν ξένων ἐν οἵς ὁ Πουκέτης καὶ π.

⁽¹⁸⁰⁾ Προλεγόμενα νθ.

⁽¹⁸¹⁾ Τόμ. Γ'. σ. 21.

⁽¹⁸²⁾ Ἐκ τῶν δημοσιευθείσων εἰκόνων του, αὐτοτελῶς ἢ ἐν συγγράμμασι, οὐδεμία παρέγει τὰ ἀσφαλῆ στοιχεῖα πιστῆς ὁμοιότητος. Δύναται τις νὰ ἐλπίσῃ δὲι ἡ μὲν ἐν τῇ γ' ἐκδόσει ἀποδίθει τὰ γραφτηριστικὰ πιστεύειν ἡ δὲ ἐν τῷ ὄποι του Αἰνιάνος βίῳ του τὸ ὄφος. Περὶ τοῦ Γερμανοῦ ἐγράψαμεν γραφτηριστικά τινά ἐν ταῖς Ἐρμηνείαις τῶν εἰκόνων του Ἅγιου Βαυαροῦ «Ἐκ («Ἅρφον του Ἅγιου») ἔκδοσις τῆς Ἐλληνικῆς ἐκδοτικῆς Ἐταιρίας - 1910) μὲν ἀνινύμως ἐδημοσιεύσαμεν.

⁽¹⁸³⁾ Μ. Οἰκονόμου σ. 664.

⁽¹⁸⁴⁾ Αὐτὰ λέγουσιν οἱ σύγχρονοι του. «Ηδη δημως οἱ φίλοι τῶν μεγάλων πράξεων καὶ τῶν ὑπερόγων ἀνδρῶν ἔχουσι διὰ τοῦ παρόντος ἔργου πρὸ αὐτῶν νέας πηγάς, αἰτίας παρουσιάζουσιν αὐτοῖς πληρεστέραν τὴν εἰκόνα του Γερμανοῦ καὶ μᾶς ἐλπίζουμεν θαυμασιωτέραν.

Ἐπίμετρον. Εἰς τὰ σωρόμενα ἔγγρησα του Γερμανοῦ πρέπει νὰ προστεθῇ καὶ ἐπιστολή ἀποσταλεῖται ἐκ Πατρόν τοῦ φέρουσα γρανικογίαν 23 Ιουνίου 1819, ἡς ἀντίγραφον ἐδόθη ἡμῖν πρὸς μελέτην. Λοιτη ἀπευθύνεται πρὸς τὴν Ἀρχοντα, κατὰ πᾶσαν πιλαντήταν εἰς Κωνισταγνησύπολιν διαχρένεντα, διὶς αὐτῆς δὲ παρακαλεῖται οὗτος νὰ ἐπέλθῃ γρηγορικῶς ἀρωγὸς εἰς τοὺς Πετρεζαίους. Τούτο είναι νέος τίτλος τιμῆς διὰ τοὺς ἡπ' αἰώνιου ὑπερχρυσιτάτες διὰ τῶν ὅπλων τους δουλεύοντος Γένους.

Εἰς τὸν Ζ'. τόμον του Ἀπόλλωνος (Πετρουπόλεως) σ. 173, ἀναδημοσιεύεται σγημέωμα του Γ. Κρέμου, εἰς τὸ «Ἄστυ τὸ πρῶτον κατεχωρισθέν», ἐν ὧ ὑποστηρίζεται ἡ γνώμη, ὅτι κατὰ τὴν 25 Μαρτίου 1821 εἰς τὰς Πάτρας γιόλογρησε τὴν σγημάνην του Ἀγρινοῦ ὁ Γερμανός.

Εἰς τὸν Γ'. τόμον τῆς Ηλειδόρχας⁽¹⁸⁵⁾ σ. 193-200 ἐδημοσιεύθη, πρὸς του Σ. Ζαχαρέλιου πολύτιμον ἔγγραφον παρ' αὐτοῦ κατεγράμμενον τότε καὶ φέρον τὴν ἐπιγραφήν: «1821 Μαρτίου 8 ἥρχισεν ἡ ταρκηνία εἰς τὴν Κωνισταγνησύπολιν. Σγημεώσεις ὅστα ἥρχισεντα καὶ ὅσους ἐφρενεύσαν έως Αύγούστου κ'. Εὔρισκόμουν ἐκεῖ..»

Αἱ σγημειώσεις αὐταις ἐγένοντο ἡεδίαις παρ' Ἐπεκνηγίσου. Εἴτε κατὰς δέ, ὅποι γρονιολογίαι + Ιουνίου, ἀναγράφεται: ὡς φονευθεῖς μεταξὺ ἄλλων καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἄδριανον πόλεως». «Ωστε ὁρθὸς σκεφθήνετε, εἰχομεν δεχθῆ τὴν γρονιολογίαν ταύτην ὡς ἀκριτή, διὰ τὸν ἀπαγγονισμὸν του ἐθνομάρτυρος Μητροπολίτου Δωροθέου.

Ἡ ἐκ Ναυπλίου πρὸς τὸν Α. Καλαμογδάρτην ἀποσταλεῖσκ παρὰ του Γερμανοῦ ἐπιστολή, τὴν 30 Δεκεμβρίου 1825, περὶ γένετος γῆρη λόγος, ἔχει δημοσιεύθη παρὰ του Γ. Παπούλα καὶ εἰς τὴν Ἀρμονίαν (τ. Β'. σ. 48).

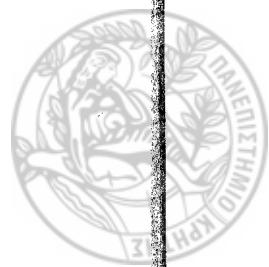
Δ. ΓΡ. Κ.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

- Σελίς 23 στ. 14 γράφε λιτανείαν.
» 24 » 5 (σημειώσεως) γράφε ἐπεισόδιον
» 63 » 27 καὶ 34 γράφε (ἀριθ.) 131.
» 64 » 5 καὶ 6 γράφε (ἀριθ.) 132.

Τιμᾶται Δραχ. 3.

